

KOOPERATİFLERDE TEMSİL İLİŞKİSİ

HATİCE MELİS BEKAR

Yüksek Lisans Tezi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İzmir Ekonomi Üniversitesi

İzmir

2021

KOOPERATİFLERDE TEMSİL İLİŞKİSİ

HATİCE MELİS BEKAR

İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı'na

Yüksek Lisans Tezi

olarak sunulmuştur.

İzmir

2021

ÖZET

KOOPERATİFLERDE TEMSİL İLİŞKİSİ

Bekar, Hatice Melis

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Huriye Kubilay

Ağustos, 2021

Üyelerinin ihtiyaçlarını, bireysel çabaya nispeten birlikte yürütülecek daha verimli ve yoğun bir birlikte çalışma neticesinde karşılamayı hedefleyen kişi birliklerine kooperatif denir. Çalışmada, kooperatiflerin yasal organlarından genel kurul ve yönetim kurulunda temsil ilişki incelenmiştir. Kooperatif üyelerinin kooperatif faaliyetlerine bizzat katılımı esastır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre bire bir katılımın mümkün olmadığı durumlarda üyenin kooperatifte söz sahibi olması amacıyla üyelerin kooperatif faaliyetlerine temsilen katılımına imkan tanınmıştır. Kooperatif genel kurullarında her üye 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre yalnız bir oya sahiptir. Her bir üye, ancak bir diğer ortağı temsilen oy kullanabilir. Üye sayısının 1000'in üstünde olduğu kooperatiflerde, her üye en çok dokuz ortağı temsilen oy kullanabilir. Ancak kooperatif üyesinin eşi ve birinci derece yakın akrabaları da ortağı temsilen oy kullanabilir. Kooperatif üyesini temsilen yetkilendirilen temsilcinin giriştiği işlemler, kooperatif üyesinin hukuk alanında

sonuçlarını doğurmalıdır. Ayrıca, kooperatif adına yönetim ve temsil yetkisini kullanan yönetim kurulu, kendi içinden bir veya birkaç üyeye, başkaca bir kooperatif üyesine veya kooperatif üyesi olmayan üçüncü bir kişiye kooperatifi temsil yetkisini devredebilir. Bu durumda seçilen kişi murahhas üye veya müdür olarak adlandırılır. Kanuna, ana sözleşmeye ve varsa iç yönergeye uygun şekilde bir yetki devri yapılmış ise girişilen işlemler kooperatif tüzel kişiliğini ve tüm kooperatif üyelerini bağlar. Ancak murahhas üye veya murahhas müdür, hukuka aykırı eylemleri nedeniyle kooperatif, kooperatif üyeleri veya alacaklıları zarara uğratmış ise, kusuru miktarınca temsilcinin hukuki sorumluluğuna başvurulabilir. Bu durumda temsilciyi seçme ve gözetme borcu yönetim kurulunda kalmaya devam ettiğinden oluşan zararda yönetim kurulu üyelerinin de payı bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: kooperatif, genel kurul, yönetim kurulu, temsil, yetki, murahhas, müdür.

ABSTRACT

REPRESENTATION RELATIONSHIP IN COOPERATIVES

Bekar, Hatice Melis

Master Program in Private Law

Advisor: Prof. Dr. Huriye Kubilay

August, 2021

Cooperatives are unions aim to meet the needs of its members as a result of collaboration. In the study, the representation relationship in the general assembly and the board of directors, which are the legal organs of the cooperatives, was examined. It is essential that the cooperative members personally participate in the actions. In cases personally participation is not possible, the members are allowed to be represented in the cooperative activities, according to the Cooperatives Law No. 1163. In the general assemblies of the cooperatives, each member has only one vote. Each member can vote on behalf of only one another member. In cooperatives with more than 1000 members, members can vote on behalf of a maximum of nine members. The spouse and first degree relatives of the cooperative member may also vote by representing. Transactions undertaken by the representative binds cooperative member's area of law. The board of directors, using its management and representation authority on behalf of the cooperative, may delegate the authority to a member of board, or a third person. Such cases, this person is called the managing member or director. If the delegation is made in accordance with the law, the

transactions undertaken bind the cooperative entity. The managing director may face with legal questioning and liability depends on the fault. In such case, the board of directors' members may also have a liability, since choosing and monitoring debts remain with the board.

Keywords: cooperative, general assembly, board of directors, representation, authority, managing member, director.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tez alıőmasının hazırlanmasında değerli bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sn. Prof. Dr. Huriye Kubilay'a teőekkürü bir borç biliyor ve rehberliği için Őükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca, tez savunmama katılarak önemli tespit ve yönlendirmelerde bulunan Sn. Dr. Öğr. Üyesi Ebru Ay ve Sn. Dr. Öğr. Üyesi Cem Özcan'a teőekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım başta olmak üzere yaşamım boyunca beni her zaman destekleyen ve yanımda olan kıymetli aileme sonsuz sevgi ve minnetlerimi iletiyorum.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER TABLOSU	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
BÖLÜM 2: KOOPERATİFLERE GENEL BİR BAKIŞ.....	7
2.1. Kooperatiflerin Tarihi Gelişimi.....	7
2.2. Kavram ve Terimler.....	15
2.3. Kooperatifler Hukukunun Uygulanmasında Temel İlkeler ve İlgili Mevzuatın Yorumlanması Hususu.....	17
2.4. Kooperatifler Hukukunun Diğer Hukuk Dallarıyla İlişkisi.....	30
BÖLÜM 3: KOOPERATİFLERDE TEMSİL İLİŞKİSİNİN DİĞER HUKUKİ TEMSİL İLİŞKİLERİ İLE AYRILAN VE BENZEŞEN HUSUSLARI.....	33
3.1. Genel Olarak Temsil Kavramı.....	33
3.2. Vekalet Akdi.....	37
3.3. Vekaletsiz İş Görme Hükümleri.....	40
3.4. Anonim Şirket Murahhas Üye ve Müdürlerinin Temsil Kavramı.....	41
3.5. Limited Şirket Müdürlerinin Temsil Kavramı.....	45
3.6. Yasal Temsilcilik Kurumlarının Temsil Kavramı.....	47
BÖLÜM 4: KOOPERATİFLERİN YASAL ORGANLARINDA TEMSİL.....	50
4.1. Genel Kurul.....	52
4.1.1. Genel Kurulun Toplantıya Daveti ve Toplantı Düzenlenmesi.....	53
4.1.2. Üyelerin Genel Kurulda Temsili ve Oy Kullanma.....	56
4.1.2.1. Genel Kurulda Temsilin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hukuki Niteliği.....	60
4.1.2.2. Temsilcinin Yetki Sınırı ve Yetkilendirilme Usulü.....	66
4.1.2.3. Yetkisiz Temsil Hali.....	68
4.1.2.4. Yetkisiz Temsilcinin Genel Kurulda veya Üçüncü Kişilerle Giriştiği İşlemlerin Bağlayıcılığı.....	74
4.1.2.4.1. Temsil İlişkisine Aykırılık Nedeniyle Temsilcinin Sözleşmesel Sorumluluğu.....	78
4.1.2.4.2. Temsil İlişkisine Aykırılık Nedeniyle Temsilcinin Haksız Fiil	

<i>Sorumluluğu</i>	83
4.1.2.5. <i>Temsil Yetkisinin Sona Ermesi</i>	84
4.1.3. <i>Genel Kurul Kararlarının Geçersizliği ve İcrai Etkisi</i>	88
4.2. <i>Yönetim Kurulu</i>	94
4.2.1. <i>Yönetim Kurulunun Oluşumu</i>	96
4.2.2. <i>Yönetim Kurulunun Toplantıya Daveti ve Toplantı Düzenlenmesi</i>	101
4.2.3. <i>Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerini Kullanması</i>	102
4.2.4. <i>Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerinin Devri</i>	106
4.2.4.1. <i>Yönetim Kurulu Yetkilerinin Başka Bir Yönetim Kurulu Üyesine Devri</i>	112
4.2.4.2. <i>Yönetim Kurulu Yetkilerinin Üçüncü Kişiye Devri ve Müdür Atanması</i>	114
4.2.4.3. <i>Yetkilendirilen Üye Müdürün Kooperatifi Temsilinin İncelenmesi ve Hukuki Niteliği</i>	115
4.2.5. <i>Kooperatif Temsilcisinin Yetki Sınırı ve Yetkilendirilme Usulü</i>	117
4.2.6. <i>Kooperatif Temsilcisinin Temsilen Giriştiği İş ve İşlemlerin Geçerliliği</i>	120
4.2.7. <i>Yetkisiz Temsil Hali</i>	124
4.2.8. <i>Temsilcinin Üçüncü Kişilerle Giriştiği İşlemlerin Bağlayıcılığı</i>	125
4.2.9. <i>Temsilcilik Yetkisinin Sona Ermesi</i>	127
4.2.10. <i>Kooperatifin ve Temsilcinin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu</i>	128
4.2.10.1. <i>Kooperatif Yönetim Kurulunun Sorumluluğu</i>	128
4.2.10.2. <i>Kooperatif Temsilcisinin, Murahhas Üye ve Müdürün Sorumluluğu</i>	137
BÖLÜM 5: TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	141
KAYNAKÇA	146

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: Bent
C.	: Cilt
CIRIEC	: The International Centre of Research and Information on the Public and Cooperative Economy (Uluslararası Kamu, Sosyal ve Kooperatif Ekonomi Araştırma ve Bilgi Merkezi)
COPAC	: The Committee for the Promotion and Advancement of Cooperatives (Kooperatiflerin Teşviki ve Geliştirilmesi Komitesi)
E.	: Esas
EUROCOOP	: The European Community of Consumer Cooperatives (Avrupa Tüketici Kooperatifleri Birliği)
f.	: Fıkra
K.	: Karar
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
ICA	: The International Cooperative Alliance (Uluslararası Kooperatifler Birliği)
INTERCOOP	: The International Organisation for Consumer Cooperative Distributive Trade (Uluslararası Tüketim Kooperatifleri Dağıtım Birliği)
Koop.K.	: Kooperatifler Kanunu
KÖY-KOOP	: Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Merkez Birliği
m.	: Madde
s.	: Sayılı
PANKOBİRLİK	: Pancar Kooperatifleri Birliği
TARKO	: Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜRKİYE KOOP : Türkiye Milli Kooperatifler Birliği
WOCCU : The World Council of Credit Unions
(Dünya Kredi Birlikleri Konseyi)

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Kooperatifler ekonomik yaşamda kişilerin masraf ve giderleri ile yatırım güçlerinin hedeflenen karşılığı almaya yetmediği ve birden çok kişinin yatırım ve emeğine ihtiyaç duyduğu iş ve işlemlerin daha kolay ve hızlı bir şekilde çözüme ulaştırılmasında büyük önem taşımaktadır. Özellikle de gelişen dünya ve ülkemiz ihtiyaçları doğrultusunda, girişimcilerin ancak toplu bir yardımlaşma ile büyük sermayeli şirketler karşısında ayakta kalabildiği görülmektedir. Bu bakımdan kooperatif işletmeleri ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde önemli bir potansiyele sahiptir. Kooperatifçilik 800 milyondan fazla üyeye sahip olup örgütlü ve genel geçer kabule sahip bir toplumsal hareket olarak değerlendirilebilir.¹ Zira kooperatifler toplumsal kalkınmanın yanı sıra sosyal ve kültürel kalkınmanın da gerçekleşmesinde büyük önem taşımaktadır.

Kooperatifler birçok alanda örgütlenebilen kuruluşlar olduğu için, faaliyet gösterdikleri alanda toplumun refah seviyesine de önemli oranda katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda çeşitli kooperatif kuruluşların, üyelerine sağladığı eğitimler ve kredi destekleri, toprağın işlenmesi konusunda çiftçiye sunulan yol haritası ile tarımda verimliliğin artırılması, ülke kaynaklarının etkin ve bilinçli kullanımının sağlanması ve üyelerin emekleri ile oluşturulan birikim neticesinde kooperatif çalışmalarını geliştirmek amacıyla kurulan işletmelerde halkın birçok kesimine iş ve istihdam olanağı sağlanması en sık karşılaşılan toplumsal kalkınma örneklerinden sadece bazılarıdır. Kooperatifler aracılığı ile sağlanan istihdam neticesinde, çalışan nüfusunun yaklaşık %10'luk bir kesiminin istihdam edildiği tespit edilmiştir.² Ancak kooperatif işletmelerin üyelerine ve içinde bulunduğu topluma katkısı sadece bunlarla sınırlı kalmamakta; demokrasi bilincinin yerleşmesinde ve toplumsal dayanışmanın sağlanmasında ciddi bir pay taşımaktadır.

¹ Turan, N. (2002) *Kooperatif İşletmeleri Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmayı Gerçekleştirmede Başarı Sağlamalarında Etkili Olan Faktörler ve Bu Faktörlerin Türk Kooperatif İşletmeleri Açısından Ele Alınması*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 4(2), s.85.

² International Cooperative Alliance, (2021) *World Cooperative Monitor 2020*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://monitor.coop/sites/default/files/publication-files/wcm2020web-final-1083463041.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Zira toplumumuzda “imece” olarak da bilinen toplum ihtiyaçlarının elbirliği usulü ile karşılanması kooperatif şletmelerin temelini oluşturmaktadır.

Elbette ki, kooperatif şletmeleri nihai itibariyle 24.04.1969 tarihinde kabul edilen 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu³ ile mer’i dñzenlemeleri içermekte ise de toplumdaki kooperatif bilincinin oluşması ve yerleşmesi çok daha eskilere dayanmaktadır. Yardımlaşma kñltürü ve kñük yerleşkelerin ihtiyaçlarının o yerleşimde mukim kimselerce karşılanması Tñrk toplumunda her daim var olmuş bir sosyal dayanışma olmakla beraber, gñnñmñz kooperatifleşme anlayışı içerisinde ilk örneklerin 1800’lñ yıllarda kurulan memleket sandıklarına dayandığı grñlmektedir.⁴ Her ne kadar ilerleyen dñnemlerde yaşanan savaşlar ile kooperatifçiliğin ve yatırım anlayışının sekteye uğradığı dñnemler de mevcut ise de özellikle de Cumhuriyetin ilk dñnemlerinde yeterli birikime sahip olmayan halkın kalkınması için devlet destekli girişimlerin yanı sıra halkın birlikte çalışabileceği kooperatif yapılanmalara önem verilmiştir.

ñlkemiz gelişiminde bñyñk katkılara sahip olan kooperatif şletmeleri, gñnñmñz itibariyle eski bilinirliği ve tercih edilebilirliğini koruyamamaktadır. Kooperatif şletmelerin tercih edilmemelerinde, bireysel girişimlerin kolaylaşması ve sayısı artan bankalar aracılığı ile gerekli sermayenin bireyler nezdinde sağlanabilir olması öncelikli etken olmakla beraber, toplumda yerleşmiş kooperatif bilincinin birtakım yanlış yönlendirmeler ve haksız çıkar elde etme amacı gñden kimselerce zedelendiği bilinmektedir. Bu nedenle kooperatiflerin nicel gelişimi sağladığı ancak beklenen nitel gelişiminin henñz amacına ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Ancak buna rağmen, gñnñmñz itibariyle ùlkemizde halen varlığını sñrdñren ve faal olan altmış binin üzerinde kooperatif şletmesi ve 800 milyonu aşkın üyenin var olduğu bilinmektedir. Hizmet tñrlerine göre ise yirmi beři aşkın kooperatif rgñtñnñn varlığı kabul edilmekte olup; tarımsal kalkınma kooperatifleri, sulama kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri, tarım satış kooperatifleri, konut yapı kooperatifleri, tñkretim kooperatifleri, motorlu taşıyıcılar kooperatifleri, esnaf ve sanatkar kefalet

³ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 13195, 10 Mayıs 1969 [evrimii]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13195.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

⁴ Coşkun, M.B. (2018) *Yerel Yönetimlerde Sosyal ve Dayanışmacı Bir Hizmet Fonksiyonu Olarak Kooperatif Hizmetler*, Anemon Muş Alparslan ùniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6(6), s. 316.

kooperatifleri, küçük sanayi sitesi yapı kooperatifleri, üretim ve pazarlama kooperatifleri, tedarik ve kefalet kooperatifleri, toplu işyeri yapı kooperatifleri, işletme kooperatifleri, sigorta kooperatifleri, yardımlaşma kooperatifleri ve eğitim kooperatifleri bunlardan sadece bazılarıdır. Ticaret Bakanlığı verilerine göre, mevcut kooperatiflerin %74'ünün Ticaret Bakanlığı, %16'sının Tarım ve Orman Bakanlığı ve %10'unun ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir.⁵

Kooperatif kuruluşların, toplum ihtiyaçlarını karşılamadaki ve hedeflenen toplumsal kalkınmayı sağlamadaki başarısı ancak devlet desteği ve devlet kurumlarının da topluma kooperatif örgütlenmeyi ifadesindeki başarıya bağlıdır. Bu doğrultuda kooperatifçilik hareketlerinin gelişmiş olduğu ülkelere bakıldığında, birliktelik ve dayanışma fikirlerinin kalkınma politikası olarak ele alındığı ve kendi kendine yetme hedeflerinin bulunduğu görülmektedir. Nitekim geçmiş dönemlerde kooperatifleşme hareketlerinin temelini, ekonomik yetersizlikler sonucunda elbirliği ile işlerin görülmesi amacı oluşturmakta iken, günümüz globalleşen dünyada her geçen gün artan ihtiyaçlara bireylerin tam ve hızlı bir şekilde cevap verme imkanı ortadan kalktığı için kooperatifçilik anlayışının temelini kooperatif çıktılarına hızlı ve ekonomik ulaşım oluşturmaktadır. Bu suretle kooperatifler ekonomik katkıların yanı sıra toplumdaki iş birliği ve dayanışma bilincini yükseltmekte, toplumsal kalkınmaya önemli bir katkı sağlamaktadır. Anılan bu hususlar, esasında kooperatifçiliğin özündeki iş birliği unsurunu ifade etmektedir. Keza Pherson'a göre kooperatifler şöyle ifade edilmiştir:

“... kooperatifçilik hareketini güçlendirebilmek ve ortaklarına daha etkin bir biçimde hizmet verebilmek için yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışırlar.”⁶

Dünya Çalışma Örgütü (International Labour Organization-ILO) 03 Haziran 2002 tarihinde Cenevre'de 90. toplantısını yapan Uluslararası Çalışma Örgütü Genel

⁵ Ticaret Bakanlığı, (2017) *Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2016*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d41e45e13b87639ac9e02dc/15fb10a7fe0bba07482ac9da277b5d35.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

⁶ Pherson, I.M. (1996) *Co-Operative Principles For The 21st Century*, Cenevre: International Co-operative Alliance, s.23.

Konferansı ile kooperatiflerin teşvikine ilişkin 193 no'lu Tavsiye Kararı'nı yayımlamıştır. ILO, ulusal ve uluslararası dayanışmanın artırılması gerekliliğini kabul ederek kooperatiflerin tüm insanlığın ekonomik ve sosyal kalkınmasını teşvik ettiğinin altını çizmiştir. Ayrıca bu toplantı ile, devletlerin de kooperatifçiliğin gelişmesinde büyük bir önem arz ettiği, kooperatifler arası iletişim ve dayanışmanın sağlanmasında, mevcut risk değerlendirmelerinin ve çözüm alternatiflerinin oluşturulmasında devletlerin kooperatiflere yol gösterici ve destekleyici olması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra ILO, kooperatifler arası bahse konu iş birliğinin ulusal düzeyde sınırlı kalmaması ve uluslararası bir nitelik kazanmasının gerekliliğine dikkat çekmiş, bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik olarak ortakların ihtiyaç duyduğu bilgi ve birikimin temin edilmesini, eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına önem verilmesini, kooperatif ortaklarının teşvik edilmesini ve ortakların ekonomik refahının artmasının sağlanmasını önemle vurgulamıştır. Tavsiye kararı ile ILO, devletlerin kooperatifçiliğin gelişebilmesi ve bir toplum bilinci olarak yerleşebilmesi için ulusal ve uluslararası çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek alınmasını önermiş, bu doğrultuda kooperatiflerin de kendi içinde üst örgütlenmeye gidebileceğini öngörmüş, gerekli görülmesi halinde işçi ve işveren kuruluşları ile sair kurumlar ile iletişim halinde olmanın önemine vurgu yapmış, devletlerin de bu hususta iç mevzuatlarını geniş ve kooperatifleşmeye elverişli biçimde ele alması ve günün koşullarına uyumunun sağlanması gerekliliğini ifade etmiştir.⁷

ILO tarafından da işaret edilen uluslararası birliklerden en önemlisi, kooperatifler arası iş birliğini sağlamak için örgütlenmiş bulunan “*The International Cooperative Alliance*” (ICA) olup Türkçe karşılığı ile Uluslararası Kooperatifler Birliği'dir. Dünya genelinde bilinirliği ve etkinliği en yüksek örgüt olan Uluslararası Kooperatifler Birliği, kooperatifçiliğin gelişimine ve ortak hedeflerin sağlanması yolunca önemli adımlar atmıştır. Günümüz itibarıyla örgütün 109 ülkede üye kooperatifleri bulunmaktadır. Örgüte üye olan toplam kooperatif sayısı ise 312'dir. Birlik verilerine göre, dünya genelinde 3 milyonu aşkın kooperatif yapılanması

⁷ Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2002) *Tavsiye Kararı 193: Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin Tavsiye Kararı*, Uluslararası Çalışma Konferansı, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d419c2113b87639ac9e00f2/f8efb4c1f89a8f12d411cbebb0ec471c.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

mevcut olup dünyadaki insan popülasyonunun ortalama %12'si bir kooperatife üyedir. Üye kooperatiflerin çoğunluğu 108 organizasyon ile Asya kıtasında örgütlenmiş olup ikinci sırada 98 organizasyon ile Amerika kıtası gelmektedir. Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin etkinlik alanının bu kadar yüksek olmasında, örgüt içi eğitimlerin ve fikir alışverişinin ön planda olması, ayrıca örgütün güncelliğini devamlı surette koruduğu ve sık sık toplantılar ve eğitimler düzenleyerek dünya genelinde ortak ve sürdürülebilir bir kooperatifçilik anlayışının yerleşmesini hedeflemesi önem taşımaktadır. Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından yayınlanan verilere göre dünya genelindeki kooperatiflerin %39'u sigorta, %31,7'si tarım ve gıda, %17,7'si toptan ve perakende ticaret, %7'i bankacılık ve finansal hizmetler, %1'i sanayi ve hizmet sektörü ve %1'i sağlık, eğitim ve sosyal bakım altında faaliyet göstermektedir.⁸

Uluslararası Kooperatifler Birliği dışında, kooperatifleşmede ve kooperatifler arası örgütlenmelerde söz sahibi başkaca ulusal ve uluslararası yapılanmalar da mevcuttur. Uluslararası Tüketim Kooperatifleri Dağıtım Birliği olan *The International Organisation for Consumer Cooperative Distributive Trade* (INTERCOOP), Dünya Kredi Birlikleri Konseyi olan *The World Council of Credit Unions* (WOCCU), Avrupa Tüketici Kooperatifleri Birliği olan *The European Community of Consumer Cooperatives* (EUROCOOP), Kooperatiflerin Teşviki ve Geliştirilmesi Komitesi olan *The Committee for the Promotion and Advancement of Cooperatives* (COPAC), Uluslararası Kamu, Sosyal ve Kooperatif Ekonomi Araştırma ve Bilgi Merkezi olan *The International Centre of Research and Information on the Public and Cooperative Economy* (CIRIEC) ve ülkemizdeki örneklerinden Türkiye Milli Kooperatifler Birliği (TÜRKİYE KOOP) kooperatifçilik anlayışının yerleşmesinde ve gelişmesinde önemli işlevlere sahiptir. Nitekim Birleşmiş Milletler'in de kooperatifçiliğin gelişmesine önemli katkıları bulunmakta olup, dünya genelinde bu konuya dikkat çekmek amacıyla 2012 yılını "Uluslararası Kooperatifçilik Yılı" olarak ilan etmiştir.⁹

⁸ Everest, B. ve Yercan, M. (2016) *Kooperatif Ortaklarının Kooperatifçilik İlkelerini Algılamaları Üzerine Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Örneği*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:53 (1), s. 68; Cenkış, S. (2014) *Kooperatif ve Birliklerde Profesyonel Yönetime Geçiş*, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Cilt: 129(Eylül), s. 25.

⁹ Ticaret Bakanlığı (2012) *Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi:

Kooperatifçiliğin gelişmesi ve kooperatif bilincinin yerleşmesinde hedeflenen düzeye ulaşamamasının başlıca sebepleri, öğretilerde belli kıstaslara bağlanmıştır. Bunlar kısaca, finansman konularında yeterli bilgi birikimine sahip olunmaması, eğitimin öneminin idrak edilememiş ve araştırma ilkesinin uygulanmıyor olması, mevzuattaki çok başlılık ve yasal düzenlemelerin günün ihtiyaçlarını karşılamıyor oluşu, kooperatif işletmeleri üzerindeki denetimin yetersizliği ve üst örgütlenmelerin azlığı neticesinde kooperatifler arası iletişimin sağlanamıyor oluşu olarak değerlendirilmiştir. Sayılan unsurların önemli bir nedeni ise ülkemizde kooperatif örgütlenmelerin öz kaynak yetersizliği ve dışarıdan kaynak teminin oldukça sınırlı olmasıdır. Bunun yanı sıra kooperatif işletmeler ile üst örgütlenmelerin denetim problemi de önemli bir sorun kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeterli ve etkili bir denetim yapılamaması sonucunda bazı istenmeyen ve güven bağını zedeleyen olaylar yaşanabilmektedir.¹⁰

Sayılan eksiklerin giderilebilmesi, kooperatifçilik bilincinin yerleşebilmesi için, özellikle 20. yüzyıl sonlarından bu yana kooperatifler üst örgütlenmenin arttırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Günümüz itibariyle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Kuzey Avrupa ülkeleri, Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya, İsviçre ve Japonya'da üst örgütlenmenin ilerlemiş olduğu anlaşılmaktadır.¹¹ Ülkemizde kooperatifler arası üst örgütlenme 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile beraber, 1969 yılında Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği'nin (TARKO) kurulmasıyla başlamış, bunu 1971 yılında Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Merkez Birliği'nin (KÖY-KOOP) ve akabinde Pancar Kooperatifleri Birliği (PANKOBİRLİK) ile Çay Kooperatifleri Birliklerinin kurulması takip etmiştir. Yine bu kapsamda Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri Birlikleri ve Merkez Birliği ile konut yapı kooperatiflerine ilişkin olarak da Merkez Birliği örgütlenmiştir.

[http://www.turkey.coop/uploads/menu/t%C3%BCrkiye_kooperatif%C3%A7ilik_stratejisi_ve_eylem_plan%C4%B1_\(2012-2016\).pdf](http://www.turkey.coop/uploads/menu/t%C3%BCrkiye_kooperatif%C3%A7ilik_stratejisi_ve_eylem_plan%C4%B1_(2012-2016).pdf), (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

¹⁰ Mülâyim, Z.G. (1992) *Kooperatif Kuruluşlarda Üst Örgütlenmenin Önemi ve Türkiye'de Sorunları*, İstanbul İktisat Fakültesi Konferansı, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt: 40, s. 35.

¹¹ Ticaret Bakanlığı, (2015) *G-20 Ülkelerinde Kooperatifçilik*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0f8d13b876180c773fd5/G20_kitapcik%2002.12.2015%20son%20son.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

BÖLÜM 2: KOOPERATİFLERE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Kooperatiflerin Tarihi Gelişimi

Dünya genelinde bugünkü anlamıyla kooperatif yapılanmasının ilk olarak ortaya çıkışı 17. yüzyıla İngiltere'sine dayanmaktadır. Dönemin çalışma koşullarının olumsuzluğu, üretimde insan gücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle çok uzun sürelerle çalışmaya zorlanma ve insani hayat standartlarının çok gerisindeki yaşam koşulları, insanları bir araya gelerek karşılıklı ihtiyaçlarının daha düşük bir sermaye ile karşılanmasına götürmüştür. Bu doğrultuda özellikle de düşük gelirli işçi kesimi açısından toplumsal dayanışma gelişmeye başlamış ve bu dayanışma örgütsel bir nitelik kazanarak kooperatifleşme hareketi doğmuştur. Kooperatifleşmenin yapısal unsurlarının belirlenmesinde ve yaygınlaşması, dönemin İngiliz kanaat önderlerinden Rochdale, Dr. William King ve Robert Owen'in öncülüğünde gerçekleşmiştir.¹²

Kooperatifçiliğin genellikle toplumlarda ortaya çıkışı, sınırlı kaynakların birçok kesim tarafından ve en yüksek verimle elde edilmesi ihtiyacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim İngiltere'deki yoğun çalışma hayatı ve yetersiz sosyal güvenceye ek olarak ülkedeki kriz ortamı da Almanya'nın kooperatifçilik ile tanışmasına yol açmıştır. Almanya'da kooperatifçilik anlayışının yerleşmesi 19. yüzyıla dayanmaktadır ve öncelikler esnaf kredi kooperatifleri ile tarım kredi kooperatiflerinin örgütlendiği görülmektedir. Özellikle de 19. Yüzyılın ikinci yarısında Almanya'nın savaşlar ve ağır ekonomik bunalımların ardından ekonomik kalkınmasının sağlanmasında, halkın kendi arasında oluşturduğu yardım sandıkları, ve çeşitli fon mekanizmaları değerlendirilmeye başlanmış, buna ek olarak sosyal yardım anlayışı kooperatifleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Toplumun örgütlenmesi açısından, Hermann Schultze-Delitzsch ve Frederich Raiffeisen Almanya'da kooperatifçiliğin yerleşmesindeki önemli isimlerdir.

¹² Solakoğlu, B. (2017) *The Coop Harvard Üniversitesi Kooperatifi Harvard Cooperative Society (1822-2017)*, 1. Baskı, Ankara: Kalkınma Atölyesi Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi, s.12.

Önceleri Fransa ve Almanya’da ortaya çıkan kooperatifçilik hareketi ağırlık olarak üretim kooperatifleri ve kredi kooperatifçiliği olarak örgütlenmiş ise de, diğer kooperatifçilik türleri yönünden de gelişme göstererek diğer Avrupa ülkelerine ve dünyaya yayılmıştır. Kara Avrupa’ındaki Fransa ve Avusturalya gibi ülkelerde kooperatifçiliğin yerleşmesi, İngiltere’de olduğu gibi temelinde ekonomik gücün kısıtlılığına ve sermaye piyasasındaki güç dengesinin sağlanması, toplumsal eşitsizliğin bir nebze olsun giderilmesi hedeflerinden kaynaklanmıştır. Bu amaçla birçok yasal düzenleme kabul edilerek kooperatifleşmenin önü açılmıştır. Kooperatifleşme Avrupa ile sınırlı kalmayıp bahse konu güç dengesizliğin ortaya çıktığı Amerika ve Kanada’da da benzer dönemlerde ortaya çıkmış olup, gelişen piyasa koşulları ve mevzuatsal ihtiyaçlar doğrultusunda kooperatiflerin de bir çeşit şirket benzeri işletme olduğu, şirketlerle yarışma kapasitesinin bulunduğu kabul edilmiş; bu doğrultuda eşitliğin sağlanabilmesi için, kooperatif yasaları genel şirketler yasalarına uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir.¹³

Nitekim Finlandiya’da, tarım alanındaki kooperatifleşme nispeten diğer komşu ülkelere göre daha ileri düzeyde olup kooperatifler arası iletişim ve iş birliği anlayışı da gelişmiştir.¹⁴ Yasal mevzuatların da izin vermesi ile, Finlandiya’da tarım kooperatifleri arasında ulusal düzeyde federasyonlar kurulmuştur. Bu federasyonların kooperatifler arası ekonomik ihtiyaçların ve yardımlaşmasının sağlanması açısından büyük katkıları olmuştur. Söz konusu federasyonların, üretim konuları bakımından sınırlı kalmadığı ve ülke genelinde bir merkez birlik de oluşturduğu ve örgütlenmenin genişlediği görülmektedir. Böylece merkez birliği aracılığı ile kooperatif üyelerinin ve üretimdeki insan gücünün eğitimi daha sistemli ve tek merkezden yürütülebilmektedir. Ayrıca kooperatifler arası gerek federasyonel gerek merkez birliği olarak karşımıza çıkan bu örgütlenmeler, toplum genelinde bilinçlenmenin ve bir sivil toplum oluşumunun da meydana gelmesinde yardımcı olmaktadır.

Kooperatif uygulamasının bir devlet politikası olarak kabul edildiği ve günümüz kooperatifleri ile temelde benzer esaslara sahip olan yerleşimleri özellikle İsrail

¹³Turan, N. (2002), s.98.

¹⁴Mülayim, Z.G. (1992), s.34.

sınırlarında ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında sıklıkla görmekteyiz. Genel olarak özel mülkiyetin kabul edilmediği ve üyeler bazında kar amacı gütmeyen, kooperatifin faaliyet sonuçlarının öncelikle yeni yatırımlara sarf edildiği, arta kalan hasılatın bulunması durumunda ise üyelerine cep harçlığı miktarınca dağıtımına karar verilebilen bu tarım köyleri kendi içinde özellikli düzenlemelere de sahip olabilmektedir. Sosyal yaşamdaki bu farklılıkları doğrultusunda kısaca söz konusu kooperatif köylerin kibutzlar ve moshavlar olduğu söylenebilecektir. Bu köy modellerinin günümüz kooperatif anlayışları ile benzer yanları, öncelikle serbest giriş ve çıkış ilkesinin kabul edilmiş olmasıdır. Ancak bu kooperatif köylerdeki serbest giriş çıkış ilkesi sadece, üyelik için kabul edilmiş bazı temel yeterlilikleri sağlayan şahıslar açısından sonuç doğurmaktadır. Nitekim modern kooperatif anlayışlarında da ana sözleşme ile üyeliğe ilişkin birtakım hukuki sınırlamalar getirilebileceği bilinmektedir. Bunun yanı sıra her bir köyün kendine özgü üyeleri bulunmakta, bunlardan oluşan bir genel kurulun ve idari faaliyetlerin yerine getirilebilmesi için bir yönetim kurulunun varlığının da bulunduğu görülmektedir. Günümüz itibariyle pek sık karşılaşılmayan ve İsrail nüfusunun azınlığını teşkil eden söz konusu tarım kooperatif köyleri, özellikle de kooperatifçiliğin temel ilkelerinin yerleşmesi ve sosyal bir kalkınmanın sağlanması açısından önemli bir örnektir.¹⁵

Ülkemizde ise kooperatifçilik anlayışının ortaya çıkması, bugünkü bilinen haliyle 19. yüzyılı bulmakla beraber, toplumdaki dayanışma ve birlikte iş görme kültürü çok daha eskilere, 13. yüzyılda Anadolu Selçuklularına kadar dayanmaktadır. Ahi birlikleri olarak örgütlenen yapılanma, günümüzde kooperatiflerce benimsenen yardımlaşma, dayanışma, istihdam imkanı, adil koşullarda üretim ve fiyat politikası, örgüt içi eğitim ve uyum gibi anlayışlara sahiptir. Zira ahi kelimesi Arapçada “kardeş” anlamını, Türkçede “eli açık”, “yardımsever” ve “cömert” anlamlarını taşımaktadır. Ahi birliklerinin, günümüz kooperatiflerindeki ortak fon anlayışını karşılayan bir orta sandığı veya esnaf sandığı bulunmaktaydı. Bu sandıklar aracılığı ile ahilik teşkilatı üyelerine kredi ve üretim malzemesi, hammadde temin edilmekteydi.¹⁶

¹⁵ Öksüz, E. (1977) *İsrail’de Kooperatif Köyler ve Özellikleri*, Sosyoloji Konferansları, Sayı: 15, s. 93.

¹⁶ Hazar, N. (1990) *Kooperatifçilik Tarihi*, 3. Baskı, Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları No: 3, s.397.

Ahilik teşkilatı aracılığı ile toplumumuzda yerleşmiş olan karşılıklı yardımlaşma kültürü halen özellikle de kırsal kesimlerde imece usulü olarak varlığını sürdürmektedir. Ekonomik kaynakların ve sermayenin sınırlı olduğu kırsal kesimlerde, gerek özel sektörün bu alanlardaki ihtiyaçları karşılayacak kapasitede olmaması gerekse devletin yatırım ve imar imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle, yöre halkının ihtiyaçları ortaklaşa emek ve işbirliği ile sağlanmaktadır. Örneğin köye yol, cami veya okul yapılması, su getirilmesi, sulama tesislerinin kurulması, yöre halkının ortak girişimi ile meydana gelmektedir.

Bununla beraber, modern anlamıyla kooperatifçilik Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk uygulamasını 1863 yılında Mithat Paşa'nın Niş Valisi bulunduğu sıralarda bulmuştur. Mithat Paşa, şimdiki Sırbistan sınırları içinde bulunan ve o dönem görev yaptığı Pirot kasabasında "Memleket Sandığı" adı altında sandıklar kurarak dönemin Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan kooperatifçiliği ülkemize getirmiştir. Nitekim kendisi gözlemci olarak 1858 yılında Avrupa ülkelerine gönderilmiş ve yurda dönüp göreve başladıktan sonra ilk tarım kredi örgütlenmesini kurmuştur. Bu dönemde, kooperatifçilik anlayışının hakim olduğu memleket sandıklarına ilişkin olarak Mithat Paşa önderliğinde 29 maddelik bir "*Memleket Sandıkları Nizamnamesi*" de hazırlamış, 1867 yılında devlet tarafından bu nizamname kabul edilmiştir.¹⁷ "*Memleket Sandıkları Nizamnamesi*" dönemin ihtiyaçlarına göre şekillenmekle beraber son olarak menafi sandıklarına dönüşmüş ve menafi sandıklarının Ziraat Bankası'na dönüştüğü 1888 tarihine kadar varlığını sürdürmüştür.

Memleket sandıkları ile başlayan iş birliği süreci, halkın diğer kesimlerinde de karşılık bulmuş ve 1900 yılında İzmir'de tüketim kooperatifçiliğinin ilk adımları olarak kabul edilebilecek köy bakkalları kurulmuştur. Dönemin valisi Kamil Paşa bu harekete öncülük etmiş, köy halkını tüccarların tekeline kurtarmak amacıyla, köylünün öz sermayesini kullanarak kooperatif bakkal anlayışının oluşmasına yardımcı olmuştur.¹⁸ Ülke genelindeki kooperatifçilik hareketleri yaygınlaşarak devam etmiş, 1913 yılından Ahmet Cevat tarafından "*İktisatta İnkılap: İstihlak Teavün Şirketleri*" (*Ekonomide Devrim: Tüketim Kooperatif Ortaklıkları*) isimli

¹⁷ Mülâyim, Z.G. (1992), s. 34.

¹⁸ Kocabaş Yıldırım, Ö. (2003) *Türkiye'de Kooperatifçilik Düşüncesinin Gelişimi*, Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt: 8(1-2), s.17.

çalışma ortaya konmuştur. Bu çalışmaya göre toplumdaki adaletsizlik ve eşitsizlik ancak nitelikli bir kooperasyon hareketi ile çözülebilecektir. Nitekim bu çalışmanın vatandaşlar üzerinde etkili olduğu görülmüş, Ahmet Cevat'ın yönlendirmeleri doğrultusunda sadece İstanbul'da bile 11 tane yeni kooperatif kurulmuştur.¹⁹

Anadolu Selçuklularından beri süregelen ve Osmanlı Devlet ile yerleşen kooperatifçilik anlayışı, 20. yüzyılın başlarında Osmanlı topraklarındaki savaşlar nedeniyle sekteye uğramış ise de dönemin hükümeti olan İttihat ve Terakki Partisi halkın kendi kendine yeterliliğinin sağlanması ve savaşların ekonomik yansımalarının azaltılabilmesi için kooperatiflerin kurulması ve yayılmasına önem vermiştir. Ancak sosyoekonomik nedenler ile bu anlayışın istenen seviyede halka ulaşamadığı ve Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar atıl kaldığı görülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile beraber savaştan çıkan ülkenin ekonomik, hammadde ve erzak ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla vatandaşların bir kez daha iş birliği ve dayanışma içine girmesi gerekmiştir. Keza dönemin koşullarında ülke halkının %85'i tarım ile uğraşmakta olup ülkede en büyük gelir özel sektörde sermaye yetersizliği ve girişimci eksikliği nedeniyle tarımsal gelirlere dayanmaktadır. Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk kooperatifçilik anlayışına büyük önem vermiş, ülkenin refah seviyesine ulaşabilmesinde kooperatiflerin büyük bir yer edineceğini öngörmüştür. Kooperatifleri yasal bir esasa dayandırmak amacıyla ilk çalışma 1920 yılında hazırlanmış olan ve 77 maddeden oluşan Kooperatif Şirketler Kanun Layihası'dır, ancak bu düzenleme tasarı aşamasında kalmış ve kanunlaşmamıştır. Bu dönemde Zonguldak Ereğli'de yer alan kömür havzasında çalışmakta olan işçilerin olumsuz çalışma koşulları göz önünde bulundurularak, dönemin Manisa Milletvekili Celal Bayar bu alanda bir inceleme gezisi düzenlemiştir. Böylece Havza-i Fahmiye Kanunu (Kömür Havzası Kanunu) kabul edilerek 10 Eylül 1921'de kanunlaşmıştır. Bahse konu kanunda kömür madenlerinde çalışan işçiler bakımından "İhtiyat ve Teavün Sandıkları" kurulması öngörülmüş

¹⁹ Özdemir, N. (1981) *Kooperatifçilik*, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No:163, s.51.

olup bu sandıkların çalışma prensibi kooperatif işletmelerine benzerlik göstermektedir.²⁰

Yeni Kurulan Cumhuriyetin ekonomik politika ve ihtiyaçlarını görüşmek amacıyla 17 Şubat 1923 ile 4 Mart 1923 tarihleri aralığında İzmir İktisat Kongresi toplanmış olup ülkenin kalkınmasında kooperatifleşmenin gerekliliği değerlendirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde toplanan bu kongrede dönemin İktisat Vekili (Ekonomi Bakanı) olan Mahmut Esat Bozkurt, ülkemizde kurulması lazım gelen ticari şirketlerin ve bu kapsamda kooperatifleşmenin önemine dikkat çekmiştir. Zira İzmir İktisat Kongresi'nin toplanmasını takiben 19 Mart 1923'te, devlet eliyle bir "*Kooperatif Şirketler*" kitabı yayınlanarak kooperatif işletmeler hakkında vatandaşa özet niteliğinde birtakım bilgilendirme ve tavsiyelerde bulunulmuştur.²¹ Takip eden yıllarda, 1923'e gelindiğinde "*İstihsal, Alım-Satım Kooperatifleri Nizamnamesi*" kabul edilmiş olup 1928 yılına kadar 40 kooperatif kurulmuştur. Kooperatifleşmenin önündeki yasal engeller de kaldırılarak 1924 yılında "*İtibarı Zirai Birlikler Kanunu*" kabul edilmiş olup bu kanun bugünkü anlamıyla tarım kredi kooperatifleri kanunu anlamına gelmektedir.²² Bu kanuna istinaden 1925 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliği ve kurucu ortaklığında "*Ankara Memurin Erzak Kooperatifi*" kurulmuştur. 1927 yılında ise İzmir'de "*İtibarı Zirai Birliği*" kurulmuştur.

Kodifikasyon hareketlerinin hız kazandığı bu dönemde 1850 tarihli Kara Ticareti Kanunu'nda birtakım değişiklikler yapılmış ve 1924 yılında kooperatifler "*Ticaret Ortaklığı-Kooperatif Şirket*" şeklinde bir çeşit şirket türü olarak düzenlenmiştir. Bu kabul ile kooperatifler, ilk kez bir kanunda geçmiştir. Akabinde 1929 yılında, üyelerinin kısa vadeli kredi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kooperatifleşmeye imkan tanıyan "*Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu*" kabul edilmiş olup bu kooperatiflere üyelerinden mevduat toplama yetkisi verilmiştir.²³ Mevcut kanunların vatandaşın ihtiyacını karşılamaya yetmeyecek düzeye gelmesi üzerine 1935 yılında

²⁰ Ticaret Bakanlığı (2013) *Dünyada Başarılı Kooperatifçilik Uygulamaları*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d4c10d213b876180c773ff8/GUKU-SON.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²¹ Hazar, N. (1990), s. 367.

²² İtibarı Zirâ'i Birliği Kânûnu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 71, 24 Mayıs 1924 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/71.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²³ Zirâî Kredi Kooperatifleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 1208, 5 Haziran 1929 [Çevrimiçi]. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1208.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

2834 sayılı *Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu*²⁴ ile 2836 sayılı *Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu*²⁵ kabul edilmiş olup bu kanunlar yaklaşık kırk yıl boyunca yürürlüğünü korumuştur. Bu kanun çerçevesinde ilk tarım satış kooperatifi 1914 yılında Aydın’da bölgenin incir üreticileri tarafından “*Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı*” ismiyle; ilk birlikler ise 1937 yılında İzmir’de “*Tarış Üzüm ve İncir Birliği*” ismiyle kurulmuştur. Bu kooperatifleşme hareketini 1938 yılında *Fiskobirlik* ve 1940 yılında *Çukobirlik*’in kurulması takip etmiştir. 2836 sayılı *Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu* 1972 yılında yerini 1581 sayılı *Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu*’na²⁶ bırakmıştır. 2834 sayılı *Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu*’nun ise 1984 yılında 238 sayılı *Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname* ile yürürlüğü sona ermiş ve yerini 1985 yılında 3186 sayılı *Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun*’a²⁷ bırakmıştır. Son olarak 2000 yılında 4572 sayılı *Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun*²⁸ kabul edilmiş olup bu dönemde 2000 yılında Gapbirlik kurulmuştur. Tarım kredi ve satış kooperatifleri açısından durum böyle olmakla beraber 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş olan kooperatif şirketler hakkında müstakil bir kanun çıkartılması mümkün olmamıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren kooperatifleşme çalışmalarında görülen birçok gelişmenin aksine, henüz kabul edilmiş başlı başına bir kooperatif kanunu bulunmadığından, bu hususta Colombain Projesi hayata geçirilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nde “*Kooperatifler ve Küçük Sanatlar Bölümü Şefi*” olarak görev alan Colombain ülkemize davet edilmiş, kooperatifçilik hareketinde yönlendirici

²⁴ 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 3146, 2 Kasım 1935 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3146.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²⁵ 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 3146, 2 Kasım 1935 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3146.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²⁶ 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 14172, 28 Nisan 1972 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14172.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²⁷ 3186 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 18748, 8 Mayıs 1985 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18748.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

²⁸ 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 24081, 16 Haziran 2000 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24081.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

çalışmalar yapmıştır. Ülkemizde gerçekleştirdiği gözlemler neticesinde Colombain ülke ekonomisinin gelişmesinde kooperatifçilik hareketinin yaygınlaşmasında bazı yol haritaları çizmiştir. Bu kapsamda ülkemizde nitelikli insan ve iş gücünün mevcut olduğu, ancak kooperatifleşme hareketine uygun yasal zeminin hazırlanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Colombain sunmuş olduğu projesinde, kooperatifçiliğin tam anlamıyla etkin olabilmesinde eğitimin önemine ve halkın bilinçlendirilmesine vurgu yapmış, özellikle de köyler gibi imkanların nispeten daha sınırlı olduğu illerde örgütlenmeye ve kadınların kooperatifleşme sürecindeki ortak hareketine Bunun yanı sıra kooperatif işletmeler hakkında müstakil bir kanun tasarısı da sunmuştur. Bunun yanı sıra kooperatif işletmeler hakkında müstakil bir kanun tasarısı da sunmuştur.²⁹

Her ne kadar Colombain tarafından sunulmuş olan kanun tasarısı Mecliste kanunlaşmamış ise de kanunlaştırma çalışmaları devam etmiş ve nihayetinde müstakil bir kooperatif kanunu kabul edilebilmiştir. 10 Mayıs 1969 tarihinde, bugün de halen kullanmakta olduğumuz 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1163 sayılı Kanun ile ticari şirketlerden biri olarak sayılan kooperatifler hakkında mevzuat birliği sağlanmış, kooperatifleşmede temel ilke ve yöntemlerin ülke genelinde tekdüzeliği sağlanmış ve kooperatifler arası işbirliğine yer verilerek üst örgütlenmelere imkan tanınmıştır. Tütün tarım satış kooperatifleri, tarım satış ve tarım kredi kooperatifleri gibi kendine özgü düzenlemeleri haiz ve bağımsız bir kanunu bulunan kooperatifler haricindeki diğer tüm kooperatifler 1163 sayılı Kanun'a tabi tutulmuştur.³⁰

Yer verilen yasal düzenlemelerin yanı sıra kooperatifleşmenin önü anayasal bakımdan da açıkça düzenlenmiştir. Keza 1961 Anayasası'ndaki³¹ sosyal devlet anlayışı kapsamında yer verilen 51. maddesi hükmü kapsamında kooperatifleşme üzerine açık bir hüküm ile devletin kalkınma politikasında kooperatifçiliğe de yer verilmiştir:

²⁹ Kocabaş Yıldırım, Ö. (2003), s.18.

³⁰ Bilgin, N. ve Tanyıcı, Ş. (2008) *Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi*, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:2008(2), s.40.

³¹ 1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 10859, 20 Temmuz 1961 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

“Devlet kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.”

Kooperatifleşme hareketinin anayasal dayanağı 1982 Anayasası³² ile de korunmuş olup Anayasa'nın 171. Maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. Kooperatifler, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamazlar.”

Ancak söz konusu anayasa hükmünün son cümlesi 23.07.1995 tarihinde mülga edilmiştir.

Kooperatifçiliğinin gelişimi konusunda yer verilen yasal düzenlemeler değerlendirildiğinde, 1960'lı yıllardan 1990'lı yıllara kadar farklı hükümetler tarafından ele alınan kooperatifçilik hareketi istenen hedeflere ulaşamamış ve devletin kooperatif politikası süreklilik arz edememiştir. 1990 ve sonrası dönemde ise kooperatifçilik hareketi yasal dayanağını korumakla beraber gelişen toplum ihtiyaçlarına tam anlamıyla karşılık verememiş ve toplum genelinde güncelliğini yitirmiştir.³³

2.2. Kavram ve Terimler

Kooperatif, sözlük anlamı itibarıyla şu anlama gelmektedir:

“Ortaklarının gereksinimlerini uygun şartlarda elde etmelerini sağlamak amacıyla kurulan birlik.”

Kooperatiflerin temelinde karşılıklı yardımlaşma ve sosyal dayanışma kültürü bulunmaktadır.

³² 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17863, 9 Kasım 1982 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

³³ Turan, N. (2002), s.94.

Dayanışma, sözlük anlamı itibarıyla şu anlama gelmektedir:

*“Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt”*³⁴

Sosyolojik bakımdan ise, bir bütün halinde yaşayan insan topluluklarının birbirlerine karşı yükümlü bulunduğu görevlerinin kabulüne işaret eder.³⁵

Zira karşılıklı yardımlaşma ve bu doğrultuda Kooperatiflerin temelinde, ihtiyaç sahiplerinin toplanarak iş birliği amacı ile belirli görevleri paylaşması yer almaktadır. Necdet Bilgin, Ercan Ergün ve Mehmet Aytekin tarafından yapılan bir çalışmada, kooperatiflerin üyelerindeki kooperatife duyulan güven ile bu üyelerin kooperatiften sağladıkları fayda ve doyumluk doğrusal bir bağ olduğu çıkarımına varılmıştır. Çalışmadaki kooperatif yönetimine güven, kooperatifin ürünlerinin piyasa değeri ve üyelerin kooperatife karşı hissettiği bağlılık duygusu ile kooperatif üyelerinin istek ve çalışma performansı arasında da anlamlı bir ilişki olduğu değerlendirilmiştir. Buna ek olarak üyeler arası güven duygusu ve kooperatif yönetiminin üyelere yönelik eğitici faaliyetlerinin de bu performansı yükselttiği sonucuna varılmıştır.³⁶

Birçok yabancı kaynağa göre de Kooperatifleşmenin temelinde güven duygusu bulunmaktadır. Güven kooperatiflerde başarının sağlanmasında önemli bir araçtır.³⁷ Zira kooperatiflerde gereksinimlerini karşılama amacıyla birçok insan bir araya gelmekte ve sosyal bağlar güçlenmektedir. Dolayısıyla kooperatiflerde, üyelerin kooperatife duydukları bağlılığın sağlanması ve korunması, üyelerin aktif rol oynamaları ve üretim sürecine değerli katkılarda bulunmaları ve bu suretle

³⁴ Türk Dil Kurumu (2021), [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

³⁵ Baldwin, P. (1990), *The Politics Of Social Solidarity: Class Bases Of European Welfare State 1875–1975*, Cambridge: Cambridge Univ. Press. Yayıncılık, s. 817.

³⁶ Bilgin, N., Ergün, E. ve Aytekin, M. (2007) *Kooperatif Ortaklarının Güven Duygusu İle Ortakların Performans-Tatmin Arasındaki İlişki: Tariş'te Bir Uygulama*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:22(1), s.71.

³⁷ Jones, E.C. (2004) *Wealth-Based Trust And The Development Of Collective Action*, World Development Journal, Cilt: 32(4), s. 691.

kooperatifin başarıya ulaşmasında öncelikli duygu güven olmaktadır. Şayet üyelerin birbirlerine karşı duydukları güven hissi yeterli değilse, kooperatif kapsamında bir işbirliğine karşı da istek ve katkıları düşük olacaktır.³⁸ Çünkü kooperatif üyeleri, kooperatif faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ve başarıya ulaşılmasında, yönetimi başlıca sorumlu olarak görmektedir.³⁹ Bu nedenle yönetici kadrosundaki kişiler gerek kooperatif üyesi gerekse üçüncü bir kişi olması halinde öncelikle güvenilir ve şeffaf olmalıdır. Ekonomik ve sosyal amaçların tam anlamıyla sağlanabilmesi için, kooperatif yönetiminin, üyelerle ilişkisini canlı tutması gerekmektedir. Sosyal bağların usulünce temin edilmesi halinde kooperatif hedeflerine de çok daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilecektir.⁴⁰

2.3. Kooperatifler Hukukunun Uygulanmasında Temel İlkeler ve İlgili Mevzuatın Yorumlanması Hususu

Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu'na göre toplumların ekonomik ve sosyolojik olarak kalkınmasında kooperatif işletmeler önemli bir yere sahiptir. Bununla beraber kooperatifler, dünya barışının sağlanmasında, toplum bilincinin oluşmasında, yardımlaşma, sorumluluk alma, eşitlik ve dayanışma kültürlerinin oluşmasında ve yaygınlaşmasında ciddi bir etkiye sahip olan örgütler olarak kabul edilmektedir. Çünkü bir kooperatifin başarıya ulaşmasındaki temel koşul kooperatif üyelerinin ve yöneticilerin üzerine düşen görevleri tam anlamıyla ifasından geçmektedir. Bu doğrultuda kooperatiflerde nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, üyelerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek aktif kooperatifler oluşturabilmek için, üyelerin bilgi, beceri, eğitim ve faaliyetlerinin geliştirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴¹

Kooperatifler, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma ile, toplumdaki bireylerin mali özgürlüklerini sağlamalarına, toplumsal kaynakların aktif ve faydalı şekilde

³⁸ Lasley, P. ve Baumel, P. (1996) *A Matter Of Trust, Sound Co-Po Business Ethics Can Enhance Member Loyalty*, Rural Cooperatives, Cilt: May/June, s.3.

³⁹ Aypek, N. (2003) *Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri ile Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitler*, Karınca Dergisi, Sayı: 804(Aralık), s.4.

⁴⁰ Hansen, M., Morrow, J.L. Jr. ve Batista, J. (2002) *The Impact Of Trust On Cooperative Membership Retention, Performance And Satisfaction An Exploratory Study*, International Food And Agribusiness Management Review, Cilt: 5(1), s.44.

⁴¹ International Cooperative Alliance (1990) *ICA Policy On Human Resource Development In Cooperatives Of The Third World*, Strasbourg: Ica Executive Committee Meeting, s.3.

kullanılmasına aracı olmaktadır. Böylece sosyoekonomik farklılıklar ve dezavantajlar da en aza indirgenmekte, nispeten geri kalmış bölgelerde hem bilinçlendirme hem de istihdam imkanı sağlanmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal kalkınmanın temininde, özellikle kırsal kesimdeki bireylerin bir araya gelerek kooperatifleşme ile hedeflenen unsurları sağlaması yer almaktadır. Söz konusu işbirliğinde, demokratik katılımın gözetilmesi, yerel hizmetlerin niteliğinin ve kapsamının artması ve sosyoekonomik refahın artması da önemli çıktılar olmaktadır.⁴²

Kooperatif işletmelerin hedeflerine ulaşmaları ve toplumsal ihtiyaçlara karşılık verebilmeleri için, içinde buldukları toplumun da desteklerini edinmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu'nun (ICA) Asya Bölge Bürosu ile Hindistan Ulusal Kooperatif Birliği ve Hintli Çiftçiler Gübre Kooperatifi tarafından yapılan ortak bir çalışmada, ihtiyaç duyulan unsurların başında kooperatif vizyonunun oluşturulması, kooperatifin temelini oluşturan insan unsurları arasında etkili iletişimin sağlanması, hedef kitle ile kooperatif arasındaki güven unsurunun temini ve Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) tarafından kabul edilmiş temel ilkelerin korunarak bu doğrultuda bir yapılanma gerçekleştirilmesi kararları alınmıştır.

Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 21.06.2002'de kooperatiflerin temel niteliklerine ilişkin olarak 193 sayılı "Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin Tavsiye Kararı" yayımlanmıştır. Bu tavsiye karar ile kooperatiflerin kapsamlı bir tanımla yapılarak yapısal unsurları tanımlanmış, devletlerin kooperatifler ile ilişkileri teşvik edilmiş, kooperatiflerin toplumda yer edinmesinde hükümetlerin rolüne vurgu yapılmış, kooperatiflerin teşvikine ilişkin kamu politikalarının oluşturulması öngörülmüş ve hükümetlere yol gösterici bir taslak çıkartılmış, işçi ve işveren kuruluşları ile kooperatif örgütlerinin rolü ve aralarındaki ilişkiler ayrı bir başlık altında ele alınmış ve bu örgütler arası işbirliğinin önemine vurgu yapılmış, yine kooperatifler ve devletlerarası işbirliği ve dayanışmanın gerekliliğine değinilmiş, kooperatiflerin temel ilkeleri belirlenmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çalışmalarına ek olarak, Uluslararası Kooperatifçilik Kurumu (ICA) da "Kooperatif

⁴² Coşkun, M.B. (2018), s.314.

Mevzuatı için Rehber İlkeler”i yayımlayarak yol gösterici olmuştur. Bu doğrultuda dünya genelinde kabul edilmiş yedi tane kooperatif temel ilkesi bulunmaktadır. Bu ilkeler şunlardır:

- Gönüllü ve Serbest Giriş (Açık Kapı) İlkesi
- Demokratik Yönetim İlkesi
- Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi
- Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi
- Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme İlkesi
- Kooperatifler Arası İş Birliği İlkesi
- Toplumsal Sorumluluk İlkesi

Bu ilkeleri kısaca inceleyecek olursak şöyle özetlenebilir⁴³:

a. Gönüllü ve Serbest Giriş (Açık Kapı) İlkesi:

Kooperatifler, gönüllü olarak üye olmanın yükümlülüklerini kabul eden herkese açık kuruluşlardır. Her ne kadar özel kanunlarında birtakım üyelik kıstasları getirilmiş olsa da, kooperatifler üyelerinin ya da adayların cinsel tür ve yönelimleri yahut sosyal ve kültürel özellikleri, ırkı veya siyasi kimliği ile dinsel görüş ve yaşayışına tamamen saygılıdır ve bunları hiçbir şekilde ayrımcılık konusu yapamaz. Kooperatif üyesi olmanın yasal gerekliliklerini taşıyan herkes üyeliğe kabul edilmeye ve kooperatif hizmetlerinden faydalanmaya hak sahibidir. “Gönüllü ve Serbest Giriş” olarak bilinen bu ilke “Açık Kapı İlkesi” olarak da adlandırılmaktadır. Diğer bir deyişle, bu ilke ile kooperatif hizmetlerinden yararlanmak isteyen ve ortaklık koşullarını taşıyan herkesin hiçbir ayırım gözetmeden kooperatife girebilmesini ve aynı şekilde serbestçe üyelikten ayrılabilmesini, bu hususta herhangi bir sosyal, politik, kültürel, ırksal ya da din veya mezhep ayırımına tabi tutulmaması ifade edilmektedir.

⁴³ Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2002), s.47.

Her ne kadar kooperatiflerde temel kural serbest giriş ve çıkış imkanlarının korunması olmakta ise de, kooperatiflerin de kuruluş amaçlarına ulaşabilmesi ve ekonomik bütünlüğünü sağlayabilmesi için, yukarıda yer verilen temel ilkelere açık bir aykırılık teşkil etmemek kaydıyla ana sözleşmeleri ile bazı üyelik kısıtları getirebilecekleri kabul edilmiştir. Keza kuruluş amacı konut inşaatı olan bir kooperatifin hedef konut miktarı belirli bir sayı olup bu miktar kooperatif ana sözleşmesinde gösterilmektedir. Dolayısıyla her bir gönüllü ve serbest giriş halinde, toplam konut sayısının artırılması ve süregelen bir inşaatın yeniden planlanıp ekonomik dengelerin yeniden kurulması söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle hedef ortak sayısına ulaşmış bir kooperatifin daha fazla üye almaması yahut üyelerinin belirli bir döneme kadar ekonomik ihtiyaçları karşıladığından emin olmak amacıyla çıkış imkanına bazı kısıtlamalar getirmesi ilkenin doğasına aykırı düşmemektedir.

b. Demokratik Yönetim İlkesi:

Kooperatifler, yönetim ve idare organlarını üyelerin ortak kararı ile birlikte seçerler ve seçtikleri temsilci ve yöneticileri yine ortak karar doğrultusunda denetler, uygun bulmadıkları takdirde azledip yenisini görevlendirirler. Ortaklar arasındaki bu demokrasi kültürü neticesinde kooperatiflerdeki idare ve politika da şeffaf olarak belirlenmiş ve denetlenmiş olur. Örneğin anonim şirketlerde her bir ortağın ortaklık payı miktarınca oy hakkı bulunmakta iken kooperatiflerde sermaye payına bakılmaksızın her bir ferdin bir oy hakkı bulunmaktadır. Yine kooperatif faaliyetlerinde ortaklar arasındaki farklılıklar da oy hakkına etki etmemekte, genel kurulda yapılan oylamalarda her bir ortak bir oya sahip bulunmaktadır. Böylece tüm ortaklardan oluşan genel kurulda, kooperatifi idare ve temsil ile sorumlu yönetim kurulu ve yönetim kurulu faaliyetlerinin usul ve yasaya uygunluğunu denetleyen denetim kurulu tüm ortakların eşit katkısı ile seçilir. Aynı şekilde seçilen üyelerin azli ve alınan kararların değiştirilmesi işlemleri de ortakların demokratik katılımı ile sağlanır ve her bir ortağın yalnız bir oyu olduğu kuralı uygulanmaya devam eder.⁴⁴

⁴⁴ Ticaret Bakanlığı (2017), s.63.

c. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi:

Kooperatif ortakları, üyesi buldukları kooperatifin amaç ve faaliyet konularını gerçekleştirebilmek için mali güçlerini de birleştirerek hareket ederler. Nitekim kooperatiflerin ortaya çıkış sebebi de, her bir ferdin bireysel girişim ile elde edemeyeceği sonuçların kolektif sermaye ile elde edilmesi amacına dayanmaktadır. Bu kapsamda kooperatif bünyesinde ortak bir sermaye oluşturulur. İşbu ortak yatırım ile, kooperatif ortaklarının yine birlikte almış oldukları yatırım kararları yerine getirilir ve kooperatifin devamlılığı sağlanır. Kooperatiflerde ekonomik katılım ilkesi, her bir ortağın payı oranınca toplanır. Ortakların ekonomik katılım ilkesi, bu bakımdan demokratik yönetim ilkesi ile de benzerlik göstermektedir. Hiçbir ortak yasal düzenlemeler ve ana sözleşme haricinde bir ortaklık payının yüklenilmesi ile sorumlu tutulamaz. Toplanan ortaklık payları, ortakların bireysel mülkiyetinden çıkarak kooperatif tüzel kişiliğinin mülkiyeti haline gelir ve kooperatif üyelerinin alacağı kararlar doğrultusunda kooperatif yönetimince yönlendirilir. Kimi zaman, kooperatif faaliyetleri sonucu “gelir fazlası” elde edilmesi halinde, diğer bir kısım ticari faaliyette “kar” olarak da karşımıza çıkabilen işbu gelir fazlası kooperatifin ortak kararının olması halinde üyeleri arasında belli bir kısım oran üzerinden dağıtım konusu yapılabilir. Bu noktada dikkat çekmek gerekir ki, kooperatifler her ne kadar birer ticaret şirketi ve kimi zaman yürüttükleri faaliyet kapsamında ticari işletme sahibi olabilmekte ise de kuruluş amaçları gereği söz konusu faaliyetlerin esas amacı “kar” elde etmek olmadığından gelir fazlası kar yahut gider fazlası ise zarar olarak adlandırılmamaktadır. Bu nedenle kooperatiflerde kar ve zarar kavramları yerine gelir gider kavramları kullanılmaktadır.

Bir kooperatifteki gelir fazlasının ortaklara dağıtımını da ortağın ekonomik katılım ilkesinin doğal bir sonucudur. Nitekim, kooperatifin faaliyeti şayet gelir getirici bir iş ise, örneğin üretim kooperatiflerindeki kooperatif bünyesinde toplanan ürünlerin satışından elde edilen gelirden olduğu gibi, kooperatifin ticari faaliyetleri sonucu bir maddi olarak değerlendirilebilir bir geliri doğmaktadır. Bu gelir, öncelikle kooperatifin zorunlu giderlerinde ve sürekliliğinin sağlanması için önceden kararlaştırılmış idare ve yatırım giderlerinde kullanılmakta, akabinde artan bir pay bulunması halinde, ortakların kararları doğrultusunda bu miktarın ortak bir fonda toplanması, yedek akçe olarak ayrılması veya ortaklar arasında dağıtılması söz

konusu olabilmektedir. Bu durum 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 38'inci ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Kural olarak, kooperatif ana sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, kooperatif tüzel kişiliğinin ortakları ile bir yıllık faaliyeti sonundaki hasılatının tamamı “gelir gider farkı” olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir. İşbu yedek akçeler, kooperatifin ilerleyen dönemlerdeki faaliyetlerinde nakit kaynağı olarak kullanılır. Ancak ana sözleşmede, gelir gider farkının ortaklar arasında dağıtılması öngörülmüş ise, bu durumda açık kanun hükmü gereği, dağıtım kararı geçerli olmakta ise de, öncelikle bir kısım gelir fazlasının kooperatif tüzel kişiliği lehine ayrılması, böylece yedek akçe ve fevkalade yedek akçe olarak adlandırılan bir nevi nakit fonlarının oluşturulması aranmaktadır. Aksi yöndeki ana sözleşme hükümleri nispi geçersizliğe tabi olacaktır.

Buna ek olarak, bahse konu kanun hükmü gereği yedek akçe ve fevkalade yedek akçe düzenlenmekte ise de, bu ayrımlar kooperatif lehine değiştirilebilecek, ana sözleşmede daha fazla yedek akçe yahut başkaca yatırım paylarının öncelikli olmasına yönelik bir düzenleme getirilebilecektir. Böyle bir kabul halinde, tüm kooperatif ortakları ana sözleşmenin bir tarafı olup bu sözleşme hükümleri ile bağlı oldukları için, gelir fazlasının dağıtılmasını istemeyecek ve bu durum yasaya aykırılık teşkil etmeyecektir. Yasadan ve sözleşmeden doğan pay ayrılması yükümlülüklerinin yerine getirilmesi akabinde, gelir gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi öngörülmüş ise, yapılacak paylaşırma da ortakların kooperatif ile muameleleri oranında gerçekleştirilecektir. Ortaklık dışı işlemler bakımından ise, kooperatif tüzel kişiliğinde meydana gelen gelir fazlasının, ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabileceği hususu yine kooperatif ana sözleşmesinde açık hükme bağlanabilir. Şayet bir dağıtım kararı bulunmamakta ise, bunlar kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılmak üzere özel bir fonda toplanır. Nitekim gelecek dönemler açısından, gelir fazlası oluşmaması ve aksine bir gider fazlasının meydana gelmesi halinde, bu açık öncelikle önceki yıllarda toplanmış olan yedek akçelerden, yedek akçeler yetmezse ayrılan özel fonlardan karşılanır.⁴⁵

Yedek akçe ayrılması her bir kooperatif bakımından yasal bir zorunluluk olmakla beraber, fevkalade yedek akçe kavramı ancak kooperatif tüzel kişiliğinin bir üst

⁴⁵ Ticaret Bakanlığı (2017), s.610.

kuruluşa üye olması halinde karşımıza çıkar. Kooperatifler Kanunu'nun 39. maddesi ile öngörülen oranlar ilse yedek akçe bakımından kooperatif gelir-gider farkının en az % 10'u; fevkalade yedek akçe bakımından ise mevcut yedek akçe oranına ek olarak, gelir-gider farkının en az % 5'i olarak düzenlenmiştir. Ayrılan yedek akçeler hiçbir şekilde ortaklara dağıtılamayacağı gibi yedek akçe payının dağıtılacağı yönündeki bir ana sözleşme hükmü de başkaca hiçbir işleme gerek kalmaksızın geçersiz olacaktır. Usulünce fon ve yedek akçe ayırımı yapılması akabinde ortaklara dağıtılacak gelir fazlasına, kooperatiflerin elde ettiği işletme fazlası olarak "risturn" denmektedir. Risturn payları, ortakların kooperatifteki payları ve kooperatif ile giriştiği mali işlerin boyutuna göre paylaşılır.

d. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi:

Kooperatifler, ortaya çıkış sebepleri ile paralel olarak, ortaklarının kendi kendine yetebilmesi ilkesi ile ortaya çıkmış, kar amacı gütmeyen, ortaklarının ekonomik ihtiyaçlarının daha az bir bütçe ve daha çok iş gücü ile sağlanmasını hedefleyen kuruluşlardır. Bu kapsamda, her bir kooperatif kendi kuruluş amacını tamamlamak için faaliyet gösteren, ortakların birlikte hareket etmesi ile dış ekonomik ve işletmesel yönlendirmelerden arı olan topluluklardan ibarettir. Kooperatiflerin bu özelliği özerkliğini göstermektedir. Kelime anlamı ile özerklik şu anlamı taşır:⁴⁶

"Bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet" yani "bir kişinin, bir topluluğun kendi uyacağı yasayı kendisinin koyması"

Kooperatifler de kendilerine özgü kanunları ile kurulan, diğer ticari şirketler ve işletmelerden bağımsız, kendine özgü bir yönetim, idare ve denetim anlayışı bulunan kuruluşlardır. Demokratik yönetim ilkesi ile de benzerlik gösteren özerklik ve bağımsızlık ilkesi, kooperatiflerin işleyişleri ile ilgili kararlar alırken, çerçeve niteliğindeki kanun hükümlerine ters düşmemek kaydıyla gerek devlet kurumlarından gerekse özel kuruluşlardan bağımsız hareket edebilmesini ifade eder.

⁴⁶ Türk Dil Kurumu (2021), [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Bu kapsamda demokratik bir meclis olarak karşımıza çıkan genel kurulda tüm ortaklar bizzat katılmakta yahut ortağın talimatı doğrultusunda temsil edilmekte, alınacak kararlara her bir ortak iradesinin katılımı sağlanmaktadır.

e. Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme İlkesi:

Kooperatifler, faaliyetlerini yerine getirirken kooperatif sürekliliğinin sağlanması ve çoğu zaman kooperatifin amacına ulaşabilmesi için, ortaklarının da eğitimine önem vermekte, bu kapsamda kooperatif ortaklarına her bir kooperatif özelindeki ihtiyaç konusuna bağlı olarak teorik yahut uygulamalı eğitimler düzenlemektedir. Bu eğitimler, kooperatif ortaklarına, kooperatifin idaresindeki yöneticilere yahut kooperatif faaliyetlerinde görev alan her konumdaki personele yönelik düzenlenebilmektedir. Bunun yanı sıra, kooperatiflerin faaliyet göstermiş olduğu alandaki ortak olmayan diğer meslek mensuplarına yönelik eğitici ve öğretici faaliyetleri de olabilmektedir. Böylece kooperatifler, kendi amaçlarını gerçekleştirmenin ve kooperatif tüzel kişiliğini varlık amacına kavuşturabilmenin yanı sıra toplumun bilinçlenmesinde de önemli bir söz sahibi olmaktadır. Nitekim kooperatif ortakları, özellikle de tarım ve üretim kooperatifleri açısından, toprağın işlenmesinde, seçilecek tohumun alım, dikim ve bakım aşamalarında ve nihayetinde yetiştirilen ürünlerin hasadı ile toprağın iyileştirilmesinde kooperatifler ile iş birliği içinde hareket ederek hem ekonomik faydayı hem de kaliteyi yükseltmektedir. Bu nedenle başarılı bir kooperatif yönetimi, öncelikle ortakların ve kooperatifin faaliyet alanındaki ilgililerin bilinçlenmesine, faaliyet konusu hakkında yeterli donanıma sahip olmasına önem verir. Esasen eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesi, diğer tüm ilkelerin özünü oluşturmaktadır. Keza, kooperatif, ortakları ile var olabilen, üyelerin katılımı ile kararlar alarak ilerleyen, yine ortak kararlar doğrultusunda yönetim ve denetim organlarını seçen, seçilen yöneticileri azledebilen oluşumlardır. Ortakların mali işler ve ekonomi başta olmak üzere, kooperatif faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması, yapılan iş ve yürütülen faaliyetin niteliğine hakim olması ve bunu iyileştirebilecek öngörülerde bulunabilmesi öncelikle ortağın ve nihayetinde kooperatif tüzel kişiliğinin ihyası için çok büyük önem arz etmektedir. Böylece ortaklar arası ve kooperatif ile ortaklar arasındaki ilişkiler de daha kuvvetli ve anlamlı bir bağa ulaşabilmektedir. Daha güçlü bir kooperatif içi ilişki, dış ilişkilerde

de kooperatif temsilini güçlendirmekte, faaliyet amacına ulaşmayı kolaylaştırmakta, toplum ile kooperatif arasındaki iş birliğini de güçlendirmektedir.

f. Kooperatifler Arası İş Birliği İlkesi:

Kooperatifler, yukarıda yer verilen eğitim ve öğretim ilkesi ile paralel olarak diğer kooperatifler ile de bilgi paylaşımında bulunabilmekte, faaliyet konularına göre iş birlikleri oluşturabilmekte ve toplum bilincinin oluşmasında beraber hareket edebilmektedir. Kooperatifler arası iş birliği herhangi iki kooperatif arasında olabileceği gibi, bölgesel, ulusal yahut uluslararası düzeyde de meydana gelebilir. Kooperatifler arası işbirliği, temelinde iletişimi barındırdığı için, büyüyen işbirliği ve ortak karar alabilme mekanizmaları, kooperatiflerin faaliyet amaçlarını daha kolay yerine getirebilmelerini sağlamaktadır. Yerel düzeyde başlayan bu üst örgütlenmeler ve ortak çalışmalar, uluslararası boyuta ulaştığından devletler üstü bir sivil toplum girişimi niteliği de taşıyabilecektir. Böylece ortaklarının çalışma koşullarının ve üretim imkanlarının iyileştirilebilmesi, yeterli kamuoyunun oluşturulabilmesi kolaylaşacaktır. Nitekim kooperatifler bağımsız kuruluşlar olup, özgür iradeleri kapsamında ortak hareket etmelerinde herhangi bir sakatlık bulunmamaktadır. Ayrıca ortak hareket eden kooperatiflerin, faaliyet gösterdikleri pazar payı da güçlenmekte, kendi boyutlarından ve sermayelerinden çok daha büyük ve güçlü ticaret şirketleri de rekabet edebilir hale gelebilmektedir. Bununla beraber, farklı kooperatif ortaklarının bir araya gelmesi, bilgi ve tecrübe alışverişinde bulunması sonucu üyeler arası ekonomik ve kültürel ilişkiler de gelişmekte, iş imkanları ile pazar hakimiyeti artmaktadır. Bu hususta yapılan yerel bir anket araştırmasında kooperatifler arası işbirliği neticesinde hedeflenen kalkınma kavramının, sadece ekonomik bir iyileşmeyi ifade etmediği, bu kavramın zaman içinde daha geniş yorumlanarak kooperatifler ve üyeler arasındaki ilişkiler geliştikçe kültürel bir kalkınmayı da doğurduğu tespit edilmiştir. Nitekim özellikle de yerel kalkınma bakımından insan kavramının ve sosyal kalkınmanın önemine vurgu yapılmıştır.

Yer verilen unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, kooperatiflerde bire bir ilişkilerin haricinde birden çok kooperatifin bir araya gelmesi ile bir amaç birliği oluşturulmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Nitekim kooperatifçilik açısından değer taşıyan bir diğer temel kavram üst örgütlenmedir. Üst örgütlenme

özü itibariyle, kooperatiflerin, aşağıdan yukarıya doğru dikey biçimde örgütlenmedir. Buradaki örgütlenme adeta bir piramit biçiminde meydana gelmekte, aynı amaçtaki kooperatifler bir araya gelerek yeni bir genel kurulu olan üst örgütlenmeyi oluşturmaktadır. Böylece kooperatiflerin temelindeki ekonomik güçlerin bir araya getirilmesi ve daha az maliyet ile daha çok iş çıkartılması amacı korunmakla beraber, üst örgütler aracılığı ile ölçeği büyütülmüş olmaktadır. Bir diğer deyişle, birim kooperatifler, güçlerinin ve iradelerinin birleştirilmesi suretiyle kooperatifler birliği, merkez birliği yahut ulusal birlik olarak adlandırılabilen yapılanmaları meydana getirmektedir.⁴⁷

g. Toplumsal Sorumluluk İlkesi:

Toplumsal sorumluluk ilkesine göre, kooperatiflerin faaliyetlerini yerine getirirken tek amacı ortaklarına ekonomik fayda sağlamak olmamalı, bunun yanı sıra kooperatifler, içinde bulunduğu toplumun ihtiyaç ve menfaatlerine de karşılık verebilmelidir. Nitekim bu ilke kapsamında kooperatifler, ortaklarının eğitim ve öğretimine verdiği önemin yanı sıra, toplumun sosyokültürel kalkınmasına da katkıda bulunur. Böylece kooperatifler, ortaklarının ekonomik ihtiyaçlarına karşılık verirken, toplumdaki sorumluluklarını da göz ardı etmez ve bireysel değil bütünsel bir kalkınmayı hedefler. Nitekim işbu ilke kapsamında kooperatiflerin gerek örgütsel gerekse üst örgütlenmeler ile toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini desteklemesi beklenmektedir.⁴⁸ Zira kültürel yönden desteklenmeyen ve bilinçli bir yatırıma dayanmayan olası gelirler de doğru şekilde değerlendirilemeyecek ve süreklilik sağlayamayacaktır.

Yer verilen ilkeler genel geçer ilkeler olup, başkaca görev ve hedeflerin de belirlenmesi mümkün ise de tüm kooperatifler açısından yukarıda sayılan başlıklar altında incelenmektedir. İşbu ilkelerin bilinirliği ve kooperatif ortaklarınca farkındalığı açısından Bengü Everest ve Murat Yercan tarafından yapılan bir bölgesel anket çalışmasında, araştırma bölgesindeki kooperatif üyeleri tarafından en iyi bilinen kooperatifçilik ilkesinin “Kooperatifler Arası İş Birliği İlkesi” olduğu

⁴⁷ Mülâyim, Z.G. (1992), s.34.

⁴⁸ Milli Eğitim Bakanlığı (2014) *Kooperatifler*, Ankara: MEB, s.11.

tespit edilmiştir. Kooperatif üyelerinin sahip olacağı hak ve yükümlülükleri onaylayan herkesin kooperatife serbestçe girebileceğini kabul eden “Gönüllü ve Serbest Giriş (Açık Kapı) İlkesi” ise araştırma bölgesinde ikinci en iyi bilinen ilke olmuştur. Bunu “Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme İlkesi” takip etmiş, devamında en iyi bilinen ilke olarak “Demokratik Yönetim İlkesi” gelmiştir. Ancak araştırma bölgesindeki kooperatif üyesi çiftçilerin yaklaşık %30 civarındaki önemli bir çoğunluğunun demokratik yönetim ilkesini bilmediği tespit edilmiştir. Beşinci sırada en iyi bilinen ilke olarak “Toplumsal Sorumluluk İlkesi” gelmekte ise de bu ilkenin de yaklaşık %30 civarındaki bir çoğunluk tarafından bilinmediği ve ilkenin değerlerine katılım sağlanmadığı görülmüştür. Kooperatif üyelerinin kooperatif sermayesine kendi güçleri oranında katılması anlamına gelen “Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi” de benzer şekilde az bilinen ilkelere olup araştırma konusu kooperatif üyelerinin neredeyse yarısının bu ilkeye katılmadığı anlaşılmıştır. Araştırmada en az bilinen ilkenin ise “Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi” olduğu tespit edilmiş, kooperatiflerin bağımsız tüzel kişilikleri doğrultusunda herhangi bir kurum ve kuruluşa yahut devlete bağlı olmaksızın faaliyet gösterdiği hususunun araştırmaya katılan çiftçilerin yarıdan fazlası tarafından tam olarak bilinmediği ve aksine kooperatiflerin devlet kurumlarına bağlı faaliyet göstermesi gerektiği düşüncesinde oldukları ifade edilmiştir.⁴⁹

Yukarıda açıklanan ve ICA tarafından yayınlanan kooperatifçilik ilkeleri üzerine; birçok araştırmacı tarafından inceleme gerçekleştirilmiş, kooperatifçiliğin geliştirilmesi için ve işbu ilkelerin yerleşmesi için ne gibi hareketlerin alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Prakash tarafından bu hususta, bir kooperatifte bulunması gereken temel nitelikler, temel ilkeler, mevzuat sorunu, kooperatiflerde görülen yönetim biçimleri ve karşılaştırılması ile kooperatiflerin sosyal ve ekonomik faydaları hakkında çalışmalarda bulunmuştur.⁵⁰ Söz konusu kooperatifçilik ilkeleri Munkner ve Shah tarafından ise kooperatif amaçlarında ve faaliyetlerinde açıklık, süreklilik, gerçekçilik ve belirginlik şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca devletlerin

⁴⁹ Everest, B. ve Yercan, M. (2016), s.72.

⁵⁰ Prakash, D. (2003) *The Principles Of Cooperation: A Look At The Ica Cooperative Identity Statement*, International Cooperative Alliance World Headquarters, New Delhi: Pamda-Network International, s.6.

kooperatifçilik hareketine yönelik uygulayacağı politikalarında da bu ilkelerin esas alınması gereği belirtilmiştir.⁵¹

Kooperatiflerle ilgili temel ilkeler bunlar olmakla beraber, bu ilkelerin uygulanması ve her bir kooperatif mevzuatının oluşturulması ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Bu bakımdan devletler, özerk olarak yapılan kooperatiflerin belirli bir mevzuata bağlanması, yasa dışı hareketlerin önlenmesi için bazı kanunlaştırma çalışmalarına girişmiştir. Kooperatif ve devlet ile toplum arasındaki ilişkiler her bir toplumun sosyoekonomik getirilerine ve tarihine göre değişiklik arz etmektedir. Bu nedenle kooperatif mevzuatı da ülkeler arasında değişiklik taşımaktadır. Örneğin Charles Gide (1847-1932 arasında yaşamış bir Fransız ekonomist ve “Tüketicilerin Kooperatif Toplulukları” kitabının yazarıdır), kooperatif mevzuatına dair çeşitli devlet yaklaşımlarını dört başlık altında toplamış olup; bunlar serbest sistem, karşılıklı yardım sistemi, vesayet sistemi ve devletçilik sistemidir.⁵² Bu sistemlerden modern hayata en uygun olarak kabul edebileceğimiz ve çoğunlukla Avrupa ülkelerinde uygulanan serbest sistemde, kooperatiflere mümkün olduğunca özerklik ve serbestlik tanınmakta, kooperatifler üzerindeki devlet kontrolü en aza indirilmektedir. Bir diğer deyişle devlet, kooperatifteki yönetimine karışmamakta ve sadece demokratik düzene uygunluk denetlenmektedir.⁵³ Diğer bir sistem olan karşılıklı yardım sisteminde ise devletin, kooperatif üzerinde destekleyici ve yönlendirici bir etkisi vardı. Örneğin devlet, kooperatiflerin eğitim ve araştırma yapmasını teşvik eder, bunun yanı sıra vergi muafiyeti sağlanması yahut ucuz kredi sağlama gibi ekonomik desteklerde bulunur. Ancak bu destekler haricinde devletin doğrudan kooperatif işleyişine bir etkisi olmadığı için kooperatifin bağımsızlığı da bu yöntemde korunmaktadır. Üçüncü olarak vesayet sisteminde, sayılan ilk iki sistemin aksine devlet, kooperatifin iç işleyişine de dahil olmakta ve kooperatifin sadece hukuki uygunluğunu temin etmeyip, aynı zamanda yönetsel kararlarına da müdahale etmektedir. Günümüzde bu tür kooperatif örnekleri çok sık rastlanmamakta beraber genellikle az ve orta gelişmiş ülkelerde uygulandığı bilinmektedir. Son olarak devletçilik sisteminde ise, kooperatifin tüm içsel ve dışsal yetkilerin devletin elindedir. Tam karşılığı ile Sovyetler Birliği döneminde

⁵¹ Munkner, H. ve Shah, A. (1993) *Creating A Favourable Climate And Conditions For Cooperative Development In Africa*, Cenevre: ILO, s.56.

⁵² Mülâyim, Z.G. (2013) *Kooperatifçilik*, 7. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s.67.

⁵³ Özdemir, G. (2016) *Kooperatifçilik*, 1. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s.10.

uygulanan devletçilik sisteminde adeta kooperatifler devletin birer organı gibidir. Devletçilik sisteminin benzer bazı uygulamalarına günümüzde İsrail ve Çin'de rastlanmaktadır.⁵⁴

Serbest sisteme uyum gösteren ülkemiz kooperatif anlayışında ise belirli bazı temel çerçeve kurallar kanunla belirlenmiş olup bu koşulların yerine getirilmesi halinde kooperatiflerin işleyişi, faaliyet konuları veya sona ermesi herhangi bir kişi veya kurumun onay veya denetimine muhtaç değildir. Halen yürürlükte olan ve çoğu kooperatif türünün de bağlı bulunduğu 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 2. Maddesine göre her bir kooperatifin ana sözleşmesi bulunmalı ve Kanun'un 3. maddesine göre ise bu ana sözleşme, Ticaret Bakanlığına verilmelidir. Bakanlığın kuruluşa izin vermesi halinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan olunur. Böylece Kanun'un 7. maddesi gereğince; kooperatifler ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Ancak tescilden önce kooperatif namına işlem yapanlar bunlardan şahsan ve zincirleme olarak sorumlu konumdadır.

Görüleceği üzere her bir kooperatifin bir ana sözleşmesi bulunmalı ve bu ana sözleşme yetkili makamlara ibraz edilmelidir. Kooperatifler Kanunu'nun 4. maddesi gereğince ana sözleşmede ise; kooperatifin adı ve merkezi, kooperatifin amacı ve çalışma konuları, ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hâl ve şartlar, ortakların pay tutarı ve kooperatif sermayesinin ödenme şekli, nakdi sermayenin en az 1/4 nün peşin ödenmesi, ortakların aynı sermayeyi koyup koymayacakları, kooperatiflerin yükümlerinden dolayı ortakların sorumluluk durumu ve derecesi, kooperatifin yönetici ve denetleyici organlarının görev ve yetki ve sorumlulukları ve seçim tarzları, kooperatifin temsiline ait hükümler, yıllık gelir gider farklarının, hesaplama ve kullanma şekilleri, kurucuların adı, soyadı iş ve konut adresleri bulunmak zorundadır. Kanun sayılan zorunlu unsurların yanı sıra ana sözleşmede bir takım ihtiyari hükümlere de yer verilebileceğini düzenlemekte olup Kanun'un 5. maddesine göre; genel kurulun toplantısı, kararların alınması, oyların kullanılması hakkındaki hükümler, kooperatifin çalışma şekline dair esaslar, kooperatifin birliklerle olan münasebetleri, kooperatifin diğer bir kooperatifle birleşmesine ait hükümler ve kooperatifin süresi ana sözleşmede düzenlenebilecektir. Diğer yandan, Kanun

⁵⁴ Mülayim, Z.G. (2013), s. 104.

herhangi bir irade sakatlığı oluşmaması adına işbu ihtiyari hususların ana sözleşmede düzenlenmemiş olması halinde ne şekilde yorum yapılacağını ve uygulanacak hükümleri de bir sonraki yorumlayıcı hükümler maddesinde açıkça düzenlemiştir. Buna göre Kanun'un 6. Maddesi gereğince; ana sözleşmede genel kurulun toplantı usulü hakkında bir düzenleme bulunmuyor ise, genel kurul, kooperatifi temsile yetkililer tarafından imzalanan taahhütlü mektuplarla veya mahalli gazete ile köylerde ise yazılı olarak imza karşılığı toplantıya çağrılır. Ayrıca ana sözleşmede kooperatifin faaliyet konuları açıkça düzenlenmemiş ise, kooperatif faaliyetleri amacı ve çalışma konusuyla sınırlı kabul edilir.⁵⁵ Bu hususlar haricindeki ihtiyari hüküm eksiklikleri, genel hukuk ilkelerince yorumlanır ve işleme tabi tutulur.

2.4. Kooperatifler Hukukunun Diğer Hukuk Dallarıyla İlişkisi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun⁵⁶ ikinci kitabında düzenlenen ticaret şirketleri hükümlerine göre; kolektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatif şirketlerin tamamı ticaret şirketlerindedir. Nitekim Kanun'un 135. maddesinde tanımlanan ve Kanunun uygulanmasında başvurulacak olan kavramlar bakımından da 'şirket' ibaresi tüm ticaret şirketlerini, 'ortak' ibaresi kooperatiflerin ortaklarını, 'genel kurul' ibaresi kooperatiflerdeki genel kurulu, 'yönetim organı' ibaresi kooperatiflerde yönetim kurulunu, 'şirket sözleşmesi' ibaresi kooperatiflerdeki ana sözleşmeyi ifade etmektedir. Benzer şekilde Kanun'un 1531. maddesinde yer verildiği üzere, şirket ve ortaklık kavramlarının birbirinin ikamesi olup "kooperatif ortaklık" teriminin "kooperatif şirket" terimiyle eş anlamlı olduğu ve bu terimlerin birbirleri yerine kullanılabileceği kabul edilmiştir. Bununla beraber 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ise kooperatifin tanımında "ortaklık" ifadesine yer verildiği ve kanunun bu çerçevede düzenlendiği görülmektedir. Ancak elbette ki, kooperatifler ticaret şirketlerinden biri ise de şahıs veya sermaye şirketlerinden olmayıp gerek Ticaret Kanunu'nun yazılışında gerekse öğretilerde bunlardan bağımsız ve ayrı bir dal olarak ele alınmaktadır. Buna göre kolektif ile komandit şirket şahıs;

⁵⁵ Milli Eğitim Bakanlığı (2014), s.31.

⁵⁶ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 27846, 14 Şubat 2011 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise sermaye şirketi sayılmaktadır.

Kooperatiflerin genel mevzuat kapsamında yukarıda açıklanan konumuna karşın, kimi yargı kararlarında ve bir kısım öğretide kooperatiflerin statüsünün kendine özgü bir yapısı olduğu da kabul edilmektedir. Nitekim Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu'na göre kooperatifler, dernek ve ortaklıklardan yani şirketlerden ve nihayetinde diğer tüzel kişiliklerden farklı olup kişi birlikleridir. Örneğin ortaklıkların amacı kar elde etmek ve paylaşmak ve derneklerin amacı ise toplumsal ideallerin yerine getirilmesi iken kooperatiflerin kar elde etme veya paylaşma amacı yahut salt ideallerin gerçekleştirilmesi amacı bulunmamakta, ancak bireyin ekonomisinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu noktadaki bireyin ekonomisi kavramı her ne kadar her bir kooperatif ortağının kendi ekonomisini ifade etmekte ise de, kooperatifin tam anlamıyla uygulanması neticesinde geniş çaplı ve toplumsal etkiler de doğurmaktadır. Dolayısıyla kooperatifin diğer tüzel kişiliklerden temel farkının 'kişisellik' unsuru olduğu söylenebilecektir. Bunun kooperatif mevzuatındaki örnekleri kendi kendine yardım ilkesinde, ana sözleşmesinde aksi düzenlenmedikçe sınırlı sorumluluk kuralında, her bir ortağın bir oy hakkının bulunmasında ve bunun emredici bir olarak aksinin düzenlenememesinde ve kooperatif ortaklığından çıkarken ortağın tamamen özgür olmasında, çıkmanın belirli koşullarda ve ancak kooperatif ortaklığın bütünlüğü için sınırlı hallerde kısıtlanması durumları hariç olmak üzere, kooperatif ortaklığından çıkarken kişinin pay devri zorunluluğu bulunmamasında karşımıza çıkmaktadır.⁵⁷

Kooperatiflerin diğer ticaret şirketlerinden temel farkı kazanç elde etme amacı taşımaması olmasına karşın kooperatiflerin asıl amacının her bir ortağın bireysel ekonomisinin geliştirilmesidir. Buradan varılması hedeflenen sonuç ise "kendi kendine yardım" ile sosyal ve insani amaçların da karşılanması olup kooperatiflerin bu noktada dernek ve vakıflara yakınlaştığını görüyoruz. Benzer şekilde sendikalarda da karşımıza çıkan bu amaç, işçilerin ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarını belirlemek ve böylece geniş çerçevede

⁵⁷ Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017) *Ortaklıklar Hukuku II*, 13. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.651.

toplumsal kalkınmanın sağlanmasıdır. Nitekim dernek veya vakıflara ait ticari işletmeler veya sendikaların kendi bünyesinde oluşturduğu gelir getirici işletmeler, kooperatiflerde olduğu gibi sadece kuruluşun bünyesine gelir temin ederek kuruluş ihtiyaçlarının görülmesi amacıyla olup herhangi bir kar veya ortaklara kazanç dağıtımını amacı taşımamaktadır. Dolayısıyla elde edilen gelir de kuruluşun amacından başka bir amaca tahsis edilememektedir. Bu durumun kooperatifler açısından da temel kural olduğu, ancak belirli bir payın üzerindeki gelirin yine kanuni sınırlar çerçevesinde ortaklara dağıtılabileceği görülmektedir.

Kooperatiflerin aksine diğer sermaye şirketlerinde veyahut adi ortaklıkta böyle bir amaç sınırlaması bulunmamaktadır. Hatta aksine diğer ticari şirketlerin veya adi ortaklıkların kurulmasında kar elde etmenin temel amaç olduğu söylenebilecektir. Ancak kooperatiflerde temel amacın kar elde etmek olmadığı açıktır. Yanı sıra anonim şirket gibi diğer ticaret şirketlerinde ortaklıktan çıkılması halinde mevcut ortaklık payının bir diğer gerçek veya tüzel kişiye devri aranmakta ve temel unsur ortaklık payının kendisi olmakta iken, kooperatiflerde böyle bir devir zorunluluğu yer almamaktadır. Dolayısıyla kooperatiflerin, diğer şirketlerden en önemli farkı belirli bir sosyal ve ekonomik çerçevede ortaklarının ekonomisini geliştirmesi olup temel unsur her bir ortağın kendisidir.

BÖLÜM 3: KOOPERATİFLERDE TEMSİL İLİŞKİSİNİN DİĞER HUKUKİ TEMSİL İLİŞKİLERİ İLE AYRILAN VE BENZEŞEN HUSUSLARI

3.1. Genel Olarak Temsil Kavramı

Türk hukukuna göre borç ilişkisi; kanundan veya sözleşmeden, haksız fiilden yahut sebepsiz zenginleşmeden doğabilir. Borç doğurucu işlemlerden kısaca bahsetmek gerekirse, kanundan doğan borç ilişkisi, her bir olaya özgü olarak, hukuken düzenlendiği kanunda kendisine borçlandırıcı birer hukuki sonuç bağlanan eylemleri ifade etmektedir.⁵⁸ Diğer borç türleri ise esasen genel hükümlerinin yer aldığı Türk Borçlar Kanunu'nda⁵⁹ düzenlenmekte ve özellikli durumlarda kendilerine özgü özel kanunlarında açıklanmaktadır.

Temsil kavramı ise, kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan bir tür borç doğurucu işlemdir. Temel anlamıyla temsil, bir kimsenin üçüncü kişi nam ve hesabına sonuç doğuracak şekilde hukuki işlemlere girişmesidir. Özellikle de gelişen ve değişen dünya ihtiyaçlarına göre, bireylerin her bir hukuki işlemi bizzat gerçekleştirmeleri hem zaman, iş bölümü ve benzeri fiziksel yetersizlikler yüzünden hem de yetkinlik, bilgisizlik gibi eksikliklerden dolayı her zaman mümkün olamamakta, bu nedenle kendileri adına işlem yapabilecek bazı üçüncü kişilere temsil yetkisi vermeleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla temsil, özellikle de günümüz itibarıyla keyfi bir durum olmaktan ziyade bir zorunluluk halini almıştır. Böylece temsilcinin yaptığı işlemler, adeta yetki verenin bizzat yaptığı bir işlem gibi sonuç doğurmakta, hukuken geçerli kabul edilen bir temsil işleminin olumlu ve olumsuz sonuçlarından yine doğrudan adına işlem yapılan birey sorumlu tutulmaktadır. Dolayısıyla, temsilcinin görevi, temsil yetkisini hukuka uygun şekilde kullandığı müddetçe, işlemi gerçekleştirmesi ile sona ermekte ve işlemin gerçekleşmesi kendi namına olmadığı gibi sonuçları da kendi hesabında doğmamaktadır. Ancak elbette ki kişiye sıkı sıkıya

⁵⁸ Antalya, G. (2013) *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s.366.

⁵⁹ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 27836, 4 Şubat 2011 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

bağlı haklar (evlenme, evlat edinme, vasiyet düzenleme gibi) temsil yetkisiyle kullanılamamaktadır.

Hukuken geçerli kabul edilen bir temsil ilişkisi, kanundan kaynaklanabileceği gibi iradi bir temsil yetkisi de verilebilir. Örneğin henüz tam ehliyetli konuma gelmemiş çocuk halen anne ve/veya babasının velayeti altındadır ve bu durum kanundan kaynaklanan bir temsil ilişkisi barındırır. Benzer şekilde vasi veya kayyım atanması kararları da kanundan kaynaklanan birer hukuki işlem olduğundan temsil olunanın iradesinden bahsedilemez. Dolayısıyla temsil olunanın, kendi nam ve hesabına bizzat iş görmesi de hukuken kabul edilmemektedir. Oysaki iradi temsilde, temsil yetkisi, nam ve hesabına işlem yapılacak kişi tarafından bizzat verildiğinden, kural olarak temsil yetkisi verilen konularda halen bireysel işlem yapma yetkisi korunmakta, aynı şekilde temsilciyi azletme yetkisini halen elinde tutmaktadır.

Çalışmamızda esasen iradi temsil yetkisinden bahsedilecek olmakla beraber, kooperatif gibi tüzel kişilerin temsili de ayrıca ele alınmalıdır. Nitekim tüzel kişiler adına hukuken sonuç doğuran beyan veya kabuller, kendilerini temsile yetkili ‘organlar’ı tarafından yerine getirilmektedir. Ancak bu organların da hukuki hayatta işlev sahibi olmasını sağlayan gerçek kişiler mevcut olup, tüzel kişilik adına iradesini kullanan temsil organını, bahse konu yetkili gerçek kişiler idare etmektedir. Dolayısıyla tüzel kişilerin temsilinde genel hükümler, iradi temsile ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması ile bulunmakta, ancak Türk Ticaret Kanunu başta olmak üzere diğer özel kanunlarında detay hükümleri düzenlenmektedir.

Temsil yetkisinin verilmesi kural olarak bir şekle bağlı değildir ve temsilciye varması ile hukuki sonuç doğurur. Bu yetkinin bir sözleşme dahilinde karşılıklı beyanlar esnasında verilmiş olması, tek taraflı bir işlem olduğu kabulünü ortadan kaldırmaz. Temsil yetkisi şarta bağlı olarak verilebileceği gibi temsil yetkisinin sona ermesi de tarafların serbest iradesine bağlıdır. Temsil edilen birden çok kişi olabileceği gibi temsilcilerin de birden çok belirlenmesi, temsil yetkisi kullanımının müşterek veya müteselsil olacak şekilde belirlenmesi mümkündür. Diğer yandan temsil yetkisi verilirken, temsilcinin bu yetkiyi bizzat kullanması temel kural olmakla beraber yetkilendirme esnasında tevkil yani alt temsil yetkisi de verilebilecektir. Ancak alt

temsilcinin yetki sınırları ve süresi de ancak ve ancak yetkilendirilen asıl temsilcinin yetkisi ile sınırlıdır.

Her ne kadar yetkilendirme işlemi belirli bir hukuki şekle bağlı değil ise de, bu yetki ve sınırlarının belirlenmesi açısından dayanak bir yetki belgesinin mevcudiyetine öncelik verilmektedir. Nitekim Türk Borçlar Kanunu'nda yetki belgesine tanınan öncelik, aynı zamanda temsilcinin yapacağı işlemlerde işlem yapılan üçüncü tarafların hukuki menfaatlerini de gözetmektedir. Örneğin, temsil olunan, temsilciye verdiği yetkiyi, üçüncü kişilere bildirmiş ise, bu yetkinin sona erdiğini de bildirmediği sürece, yetkinin hukuki sonuçları iyi niyetli üçüncü kişilere karşı devam eder. Ancak her halükarda temsilci, yetkinin geri alındığını öğrenmesi üzerine yetkiye ilişkin belgeyi de iade etmekle yükümlü olmaya devam etmektedir. Geri alınmasına rağmen yetki belgesi üzerinden temsil olunan (iş sahibi) adına bir hukuki işlem yapılmış ise, bu işlem yetkinin geri alındığından haberdar olmayan iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından geçerli olacak; temsil olunan, bu işlemi öğrenmesi üzerine sözleşmeden dönme niyetinde ise iyi niyetli üçüncü kişinin zararını gidermekle yükümlü olacaktır.⁶⁰

Temsil ilişkisinin bir diğer özelliği içeriğine göre genel temsil ve özel temsil olarak ayrılmasıdır. Genel temsil, herhangi bir sınırlandırmaya tabi tutulmadan verilen yetkiyi de kapsamakta ise de temsil olunanın malvarlığı ile ilgili işlemlerle sınırlıdır. Genel temsilde temsilci, genel temsil yetkisi olsa dahi olağan ve alışlagelmiş işlemleri yapabilecektir. Özel temsilde ise, belirli bir hukuki irade açıklaması veya işlem için verilen yetki anlaşılmaktadır. Ancak hukuken belirli şekil koşullarına tabi tutulan işlemler için özel yetki verilmesi zorunlu tutulmaktadır. Bu da doğal olarak yapılacak işlemin sınırlarının belirlendiği bir sözleşmeyi doğurmaktadır. Örneğin bir ilçe ile sınırlı olarak taşınmaz alınması ve/veya satılması yetkisi, bir mağazadaki görevli personele ürünlerin satışı için yetki verilmesi, avukata belirli bir dava türüne özel olarak vekalet verilmesi veya bir kooperatifte ortağın nam ve hesabına üçüncü bir kişinin oy kullanımı özel yetkinin uygulama alanlarındandır.

⁶⁰ Antalya, G. (2013), s.390.

Ayrıca bu noktada temsil ilişkisinin genelinde hakim olan temsilcinin kendisiyle işlem yapma yasağı ve çifte temsil yasağına da değinmek gerekir. Temsilcilik kavramı temelinde güvene dayanan bir ilişki olduğundan temsil olunanın aleyhine bir sonuç doğurmaması beklenmektedir. Bu nedenle temsilciye özel bir yetki verilmedikçe, sözleşmenin bir tarafının temsil olunan adına temsilcinin kendisi olduğu, diğer tarafının ise temsilcinin kendi nam ve hesabının oluşturduğu durumlarda ‘temsilcinin kendi kendisiyle işlem yapma yasağı’ gündeme gelir. Her ne kadar Türk hukukunda bu durumun açık bir yaptırımını yer almamakta ise de, açık bir yetki olmaksızın yapılan bu işlem, sadece sabit bir bedelin mevcut olduğu hallerde veya temsil olunanın zararını doğurmayacak ise geçerli kabul edilmektedir. Çifte temsil kavramında da benzer bir kabul ile hareket edilmekte olup, temsilci, sözleşmenin en az iki karşı tarafını temsil etmektedir. Ancak bu durumda, işlemin her iki tarafın nam ve hesabına sonuç doğurabilmesi için tarafların zararına bir işlem yapılmaması veya yapılacak işlemin taraflarının bir önem arz etmeyip hukuki sonucun her halükarda aynı kalması gerekmektedir.

Temsilcinin yetkisini kötüye kullanması halinde dahi üçüncü kişinin iyi niyetine bağlı olarak kabul edilen temsilcinin yaptığı işlemlerin bağlayıcılığı, işlem yapılan üçüncü kişinin kötü niyetli olması halinde değişiklik göstermektedir. Öncelikle üçüncü kişinin kötü niyetli olup olmadığının tespiti açısından Türk Medeni Kanunu’nun⁶¹ 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralları ve 3. maddesinde düzenlenen iyi niyet prensibi ele alınmalıdır. Dürüst davranma ilkesine göre, herkes, giriştiği hukuki işlemlerin tamamında dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Hukuk düzeni bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını korumaz. Bu nedenle dış ilişkide geçerli kabul edilse dahi, temsilcinin yetkisini kötüye kullanması halinde, temsil olunan ile temsilci arasında tazmin borcunu doğurabilmektedir. Buna karşın iyi niyet ise doğrudan her bir hukuki işlemde esaslı bir unsur olmayıp kanunun iyi niyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, iyi niyetin varlığı esas alınmıştır. Ancak, somut olayın ihtiyaçlarına göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse, iyi niyet iddiasında bulunamayacak ve kötü niyetli kabul edilebilecektir. Temsil ilişkisinde işlem yapılan üçüncü tarafın iyi niyetli olduğu kabulüyle yola

⁶¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 24607, 8 Aralık 2001 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

çıkılmakta ise de, yer verilen tanım çerçevesinde kötü niyetli olduğunun anlaşılması halinde, temsil yetkisinin de kötüye kullanıldığı işlemin geçersiz sayılması sonucu ortaya çıkacaktır. Üçüncü kişi olan karşı tarafın kötü niyetli olması için, temsilcinin yetkisini kötüye kullandığını bilmesi veya durumun şartları gereği bilebilecek durumda olması gerekmektedir.⁶²

Çalışmamızda incelenecek kooperatiflerde temsil yetkisine geçmeden önce, hukukumuzda yer alan diğer temsil ilişkilerini ve kooperatiflerde temsil ilişkisinin diğer hukuki temsil ilişkileri ile ayrılan ve benzeşen hususlarına da kısaca değinmek isteriz.

3.2. Vekalet Akdi

Kelime anlamıyla vekalet '*birinin yerine iş görme yetkisi*' anlamına gelmekte olup vekalet akdi de '*birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse*' ile bu hususta yaptığı anlaşmayı ifade etmektedir.⁶³ Vekalet sözleşmesi ise, Türk Borçlar Kanunu'nun 502. ve devamı maddelerine göre, vekilin vekalet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir. İşgörme kavramı iradeye bağlanmış her türlü iş ve hukuki işlemi karşılayacak şekilde geniş yorumlanmakta ise de bir 'yapmama' edimi veya bir eylem 'kaçınma' hali iş görme değildir. Keza haksız bir fiilin işlenmesi için yapılan görevlendirme de vekalet sözleşmesine konu olamayacağı gibi iş görme hallerinden sayılmamaktadır.⁶⁴ Buna karşın hukuken ifası mümkün bir işlemde işin görülmesi için kendisine vekalet verilecek kişi, vekalet konu işte resmî bir yetkiye sahipse veya işin yapılması mesleğinin gereği ise yahut bu gibi işleri kabul edeceğini önceden duyurmuşsa, bu öneri onun tarafından hemen reddedilmedikçe, vekalet sözleşmesi kurulmuş sayılır. Vekalet ilişkisi, nitelikleri itibariyle temsil ilişkisinin özel temsil halini oluşturmaktadır ve temsile ilişkin hükümler vekalet ilişkisinde de uygulama alanı bulur.

⁶² Şener, O.H. (2015) *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.374.

⁶³ Türk Dil Kurumu (2021), [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

⁶⁴ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2014) *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 776.

Vekalet ilişkinin özel düzenlemesi Türk Borçlar Kanunu'nun 502. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Vekalet ilişkisinde verilen temsil yetkisinin kapsamı, yazılı bir sözleşmede açıkça gösterilmemiş ise, vekilin yani temsil edenin yapacağı işin niteliğine göre belirlenir. Aksi takdirde vekil, vekalet verenin yani temsil olunanın açık talimatına uymakla yükümlüdür. Bu durumun istisnası, vekalet veren (müvekkil) kişinin lehine olması hedeflenen bir işlemde, o an için vekalet verenin vekile açık izin verme imkanı yoksa ve durumu bilseydi vekilin de izin vereceğinin açıkça öngörülebildiği hâllerde, vekilin vekalet verenden izin alma imkânı bulunmadığından talimattan ayrılarak inisiyatif almasıdır. Bu tür istisnai hallerde vekalet veren, yapılan işlemlerden kendi nam ve hesabına sorumlu olmaya devam edecektir. Ancak bunun dışındaki hallerde vekilin, var olan bir talimattan ayrılmaması beklenmekte olup, talimata aykırı işleminden doğan zararı karşılamadıkça vekalet borcunu ifa etmemiş sayılacaktır. Bu noktada kanun metni talimata uygun olmayan ifanın tazmin borcu doğurabilmesi için “doğan zarar” ön koşulunu getirmiş olup tarafların arasındaki vekalet sözleşmesinde ceza koşulu gibi aksi bir hüküm açıkça öngörülmedikçe tazmin yükümlülüğü ancak müspet veya menfi bir zararın varlığı halinde gündeme gelebilecektir.

Temsil ilişkisinde olduğu gibi vekalette de vekilin, görevini bizzat ifa etmesi esastır.⁶⁵ Buna karşın vekalet verenin vekile alt temsil yani tevkil yetkisi verdiği durumlarda veya durumun zorunlu kıldığı yahut teamül gereği mümkün kabul edilen hâllerde vekil, temsil görevini bir başkasına yaptırabilir. Tevkil halinde, yetki verilecek üçüncü kişinin seçimi için vekalet verenin haklı menfaatlerinin gözetilmesi gerekmekte olup asıl vekilin ve alt vekilin sadakat ve özen borcu varlığını devam ettirmektedir.

Vekalet ilişkisinde vekilin temsil işlemi karşılığında ücret hak kazanması zorunlu bir unsur olmayıp ücrete hak kazanılacağına yönelik bir teamül olması halinde veya vekalet sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmış ise vekilin ücret talep hakkı doğar.

⁶⁵ Antalya, G. (2013), s.385.

Sözleşmede ücret bedeli hakkında bir düzenleme bulunmaması halinde ise, ücret, özel kanun hükümlerine ve teamüle göre belirlenir.⁶⁶

Vekalet veren ve vekil, vekalet ilişkisinin sona ermesinde özgür olup her zaman tek taraflı olarak feshedebilir. Ancak uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdirmenin koşulları, varsa tarafların aralarındaki sözleşme ile de belirlenebileceği gibi her halükarda mağdur olan tarafın, sözleşmenin uygunsuz zamanda feshinden doğan zararının giderilmesini isteme hakkı saklıdır. Burada da kanun tazmin borcu doğabilmesi için “doğan zarar” ön koşulunu getirmiştir. Ayrıca kanunda, vekilin veya vekalet verenin ölümü yahut taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda bu tüzel kişiliğin sona ermesi, tarafların ehliyetini kaybetmesi ya da iflası ile de vekalet ilişkisinin herhangi bir tazmin borcu doğurmaksızın sona ereceği de öngörülmüştür. Fakat bu gibi hallerde dahi, vekalet sözleşmesinde ilişkinin devam edeceği öngörülmüş ise yahut vekalet konusu temsil görevinin niteliğine göre aksi mümkün ise sözleşme doğrudan kendiliğinden sona ermeyecektir. Kaldı ki, ilişkinin kendiliğinden sona ermesinin öngörüldüğü hallerde, vekaletin derhal sona ermesi vekalet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürmekte ise; somut olaya göre vekalet veren, yoksa vekalet verenin mirasçısı ya da temsilcisi, vekalet ilişkinin devamı hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verebilir hale gelene vekil, yoksa mirasçısı ya da temsilcisi, vekaleti ifaya devam etmekle yükümlüdür. Ancak vekilin dürüstlük kuralları çerçevesinde kalmakla beraber sözleşmenin sona erdiğini öğrenmeden önce yaptığı işlerden, vekalet veren ya da mirasçıları sözleşme devam ediyormuş gibi sorumlu olmaya devam edecektir. Bu sürede elbette ki vekilin, yürüttüğü işlerin hesabını verme ve bu işlemler esnasında vekalet verenin nam ve hesabına uhdesinde bulundurduğu mal varlığı ve hakları vekâlet verene vermekle borcu devam etmektedir. Aksi takdirde vekil, vekâlet verene veya vekalet veren adına mirasçılarına tesliminde geciktiği paranın faizini de ödemekle yükümlü olacaktır.⁶⁷

⁶⁶ Yavuz, C., Acar, F. ve Özen, B. (2014) *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 14. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s.672.

⁶⁷ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2014), s.784.

3.3. Vekaletsiz İş Görme Hükümleri

Vekaletsiz iş görme, adından da anlaşılacağı üzere, bu hususta tarafların açık veya örtülü bir anlaşmasının bulunmadığı iş görmeleri ifade etmekte olup bu durum da Türk Borçlar Kanunu'nun 526 ve devamı maddelerinde şu şekilde hüküm altına alınmıştır:

“Vekâleti olmaksızın başkasının hesabına iş gören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür.”

Açık kanun hükmü nedeniyle üçüncü bir kişi adına yapılacak işlemlerin ancak adına işlem yapılan kişi lehine sonuç doğurması halinde vekaletsiz iş görme eylemleri hukuken sonuç doğurmakta, aksi takdirde vekaletsiz iş görenin hukuki ve cezai sorumluluğu doğabilmektedir. Nitekim ilgili maddenin devamında vekaletsiz iş görenin, her türlü ihmalden sorumlu olduğu; bu durumun tek istisnasının, iş sahibinin karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yaptığı haller ile sınırlı tutulduğu düzenlenmiştir. Ancak bu istisna halinde dahi iş gören, vekaletsiz iş görme eylemini, iş sahibinin hukuka uygun şekilde verdiği açık veya örtülü yasağına rağmen bu işi yapmışsa, iş gören beklenmedik hâlden de sorumlu tutulmaktadır. Elbette ki, iş sahibinin zararının, iş görenin bahse konu eyleminden bağımsız olarak gerçekleştiğinin ispatı halinde, yani illiyet bağının ortadan kalktığı durumlarda iş gören sorumluluktan kurtulur.⁶⁸

Vekaletsiz iş görmeye ilişkin düzenlenen durumlar, kural olarak kooperatiflerdeki ortakların birbirleri adına gerçekleştirebilecekleri işlemlerde de uygulanabilecektir. Ancak üçüncü bir kişi adına iş görmenin hukuken belirli bir şekle bağlandığı temsil hallerinde, vekaletsiz iş görmenin olumlu sonuçlarından bahsedilemeyecek, zira yapılan iş görenin yaptığı eylem geçersiz kabul edilebilecektir.

Vekaletsiz iş görme, vekilin vekalet kapsamını aşmasından da farklı olarak ele alınmaktadır. Keza maddi fiillere ilişkin bir vekalette vekilin vekalet sınırlarını aşması halinde öğretide, eser sözleşmelerine atıf yapılmakta olup ayıp sebebiyle

⁶⁸ Antalya, G. (2013), s. 405.

yüklenicinin sorumlu olduğu hâllerde iş sahibinin haklarının kıyasen uygulanması öngörülmektedir. Buna göre vekilin ücret ve sair giderlerinden zarar bedeli mahsup edilebilecektir. Ancak zararın önemli olduğu ve iş görmenin vekalet sözleşmesi ile ilişkisini ortadan kaldırdığı durumlarda yine vekaletsiz iş görme sınırlarına girilmiş olacaktır. Diğer yandan, doğrudan temsilci olarak işlem yapan vekilin üçüncü kişilerle giriştiği işlemlerde vekalet sınırlarını aşması yetkisiz temsile ilişkin sonuçları doğurmaktadır. Bu gibi durumlarda işlemin geçerlilik kazanabilmesi için üçüncü kişi ile yapılan işlemin sonuç doğurabilmesi için vekalet verenin işleme icazet vererek yapılan işi onaylaması aranmaktadır. Söz konusu ayırım doğrudan temsil hallerine ilişkin olup dolaylı temsilde yapılan işlem her halükarda temsilci nam ve hesabına gerçekleştirilmiş olduğundan üçüncü kişilere karşı yetkisiz temsil veya vekaletsiz iş görmeden bahsedilemeyecektir. Zira temsilci, iç ilişkide vekalet verene karşı sorumlu olup kendi nam ve hesabına edindiği hakları vekalet verene devir ile yükümlü ise de bu durum üçüncü kişileri bağlamayacak, üçüncü kişinin kötü niyeti işlemin geçerliliğini etkilemeyecektir.⁶⁹ Örneğin, kooperatife ilişkin ortaklık paylarında da görüleceği üzere, kimi oy sözleşmelerinde de karşımıza çıktığı haliyle, ortaklık payının üçüncü bir kişiye inançlı işlem olarak da adlandırılabilir şekilde devri mümkündür. Bu devirden amaç temsilci aracılığıyla oy kullanılması olup temsilci kendi nam ve hesabına işlem yaptığından herhangi bir temsil yetkisinin aşılması veya vekaletsiz iş görme olarak değerlendirilemeyecek, verilen oy ve neticesi aleyhine vekalet veren tarafından herhangi bir hak iddia edilemeyecektir. Ancak elbette ki, hukuka uygun şekilde kurulan iç ilişkiye ait sözleşmede, tarafların birbirlerine karşı yükümlülükleri ve tazmin borcu öngörülmüş ise bu sözleşmeden kaynaklanan hakları saklı kalmaktadır.⁷⁰

3.4. Anonim Şirket Murahhas Üye ve Müdürlerinin Temsil Kavramı

Anonim şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilen, en az elli bin Türk Lirası tutarında belirli bir esas sermayesi olan ticaret şirkettir. Anonim şirketin Türk Ticaret Kanunu'na göre zorunlu organları, genel kurul, yönetim kurulu ve

⁶⁹ Yavuz, C., Acar, F. ve Özen, B. (2014), s.647.

⁷⁰ Moroğlu, E. (2015) *Oy Sözleşmeleri*, 5. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.64.

denetçilerdir. Şirketin yönetim ve temsil işlemleri bu hususta öncelikle kuruluş aşamasında ve akabinde genel kurul tarafından seçilmiş yönetim kurulu üyelerince yürütülür. Ancak işletme konusu kamu hizmeti olan kimi anonim şirketlerde, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümlerle, devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerinden birine pay sahibi olmasa dahi yönetim kurulunda temsilci bulundurma hakkı tanınmıştır. Fakat bu temsil halinde, yönetim kurulu üyesi olan kamu tüzel kişisi kendisini temsilen bir gerçek kişi atamaktadır. Kamu tüzel kişileri, şirket yönetim kurulundaki bu temsilcilerinin görevleri nedeniyle yaptığı iş ve işlemler nedeniyle, iç ilişkideki rücu hakkı saklı kalmak üzere, şirkete, şirket alacaklılarına ve şirket pay sahiplerine karşı sorumluluk altındadır. Nitekim bir özel hukuk tüzel kişisi de yönetim kuruluna üye olarak seçilebilir ve bu işlemin ticaret sicil gazetesindeki tescil ve ilanında tüzel kişiyi temsilen görev alacak ve yine tüzel kişi tarafından belirlenmiş sadece bir gerçek kişi de yer alır. Bu durumda yönetim kurulu toplantılarına, işbu yönetim kurulu üyesi özel hukuk tüzel kişisi adına sadece tescil edilmiş kişi katılıp oy kullanabilmektedir. Yönetim kurulu üyesi olarak yer alan gerek gerçek kişilerin gerekse tüzel kişi temsilcilerinin tam ehliyetli olması aranmaktadır. Ayrıca kamu yahut özel hukuk tüzel kişisinden oluşan yönetim kurulu üyesi, kendisini temsilen yetkilendirdiği gerçek kişiyi her an değiştirme imkanını da elinde tutmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 367. ve devamı maddelerine göre, yönetim kurulu şirket üzerindeki yönetim yetkisini, şirket esas sözleşmesinde yer verilebilecek bir hüküm doğrultusunda, yönetim kurulu olarak kabul edebileceği iç yönergeye göre, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü kişiye devredebilir. Yönetim kurulu yönetim yetkisini ve bu hususta gerçekleştirilecek işlemlerde şirketi temsilen de işlem yapılması kanaatinde ise temsil yetkisini iç yönerge açıkça düzenleyebilir; bunun için gerekli görevlendirmeleri, görev ve yetki tanımları ile sınırlarını belirler. Yönetim kurulunun işbu iç yönergesi istem üzerine pay sahipleri tarafından incelenebileceği gibi korunmaya değer bir menfaati olduğu konusunda yönetim kurulunu ikna edebilen delilleri bulunan alacaklı da iç yönerge hakkında iç yönerge hakkında yazılı olarak bilgilendirir. Ancak bu tür bir yetki devri

yapılmaması halinde şirketi yönetim yetki ve ödevi tüm yönetim kurulu üyelerine aittir.⁷¹

Türk Ticaret Kanunu'nda yer verilen anonim şirket hükümlerine göre esas sözleşmeden aksi anlaşılmıyor ise veya yönetim kurulu tek bir kişiden oluşmuyorsa, şirketi temsil yetkisi çift imza koşuluyla yönetim kurulu üyelerinin tamamına aittir. Ancak en az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisini haiz olması şartıyla, şirketi temsil yetkisinin yönetim kurulu tarafından alınacak karar doğrultusunda yalnız bir yönetim kurulu üyesine veya birden çok yönetim kurulu üyesine müşterek veya ayrı ayrı imza yetkisini haiz olacak şekilde devri mümkündür. Bu şekilde imza ve temsil yetkisini devralan yönetim kurulu üyesine murahhas üye adı verilir. Yönetim söz konusu temsil ve imza yetkisini, sadece mevcut yönetim kurulu üyelerine devir imkanı ile sınır olmayıp şirket ortağı dahi olmayan üçüncü bir kişiye de devredebilecektir. Bu şekilde imza ve temsil yetkisini tek başına, birlikte veya müşterek şekilde edinen üçüncü kişilere ise murahhas müdür adı verilir. Murahhas üye veya müdürler, tıpkı temsil ilişkisinde olduğu gibi, şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür iş ve işlemi şirket unvanını kullanarak şirket nam ve hesabına yapabilir. Kural olarak, yapılan işlemlerden doğrudan anonim şirket tüzel kişiliği sorumlu olmakla beraber kanuna ve esas sözleşmeye aykırı işlemler dolayısıyla şirketin rücu hakkı saklıdır. Dolayısıyla temsile yetkili murahhas üye ve/veya müdürün üçüncü kişilerle işletme konusu haricinde yaptığı işlemlerden de şirket sorumluluğu devam etmektedir. Ancak bu durumun tek istinası, vekalet ilişkisinde de olduğu gibi üçüncü kişinin yapılan iş veya işlemin, anonim şirketin faaliyet konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat etmesidir. Bugünkü mevzuat itibarıyla anonim şirketin esas sözleşmesinin ticaret sicil gazetesinde ilan edilmiş olması, üçüncü kişinin kötü niyetinin ispatı için tek başına yeterli bir delil olarak kabul edilmemektedir.

Yönetim kurulu, şirketi temsil amacıyla görevlendirdiği ve yetki devri yaptığı üye veya müdürleri denetlemekle ve gerekli görmesi halinde bu yetkiyi geri almakla da yetkilidir. Keza bu yetkinin kısıtlanması da mümkündür. Örneğin murahhas müdüre

⁷¹ Demirel, D. (2017) *Anonim Şirketlerde Yönetim Yetkisinin Devri*, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7(2), s.242.

şirketi temsil ederek şirket kaşesi altına imza atması için verilen yetki, yapılan işlemin mahiyeti veyahut bedeli itibariyle sınırlandırılabilir. Ancak bu durum tek başına şirket zararını veya sorumluluğunu önlemeye yetmemekte; temsil yetkisinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine özgü olduğuna veya birlikte kullanılmasına ilişkin tescil ve ilan edilen sınırlamalar geçerli kabul edilmektedir. Bir diğer deyişle konu veya bedel yönünden yapılan sınırlandırma, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı bir anlam ifade etmemekte, kanunen sadece merkez veya şube yönünden bir temsil kısıtlaması getirilmesine ve bu durumun ilanına cevaz verilmektedir. Dolayısıyla temsile yetkili kişiler tarafından yapılan işlemin esas sözleşmeye veya genel kurul kararına aykırı olması, iyi niyet sahibi üçüncü kişilerin şirkete karşı hak iddia etmelerine engel oluşturmamaktadır.

Yönetim kurulu, iç yönerge ile yapılabilecek görev devirleri veya alınacak yönetim kurulu kararı ile şirketi temsil için yapılabilecek murahhas üye veya murahhas müdür tayinleri haricinde, ticari hayatın doğal bir getirisi olarak ticari mümessil ve ticari vekiller de atayabilir. Bu kişiler temsile yetkili olmayan yönetim kurulu üyeleri olabileceği gibi şirkete hizmet akdi ile bağlı olan personeller de olabilir. Bu şekilde atanabilen ve sınırlı yetkiye sahip ticari vekillerin görev ve yetkileri yine yönetim kurulu tarafından hazırlanan iç yönergede belirtilmelidir. Ancak kural olarak iç yönergenin ticaret sicil gazetesinde ilan veya tescil zorunluluğu bulunmamakta ise de ticari vekil veya diğer tacir yardımcılarının görev ve yetkilerinin belirlendiği iç yönerge tescil ve ilan edilmelidir. Buna karşın Türk Ticaret Kanunu'nun 371. maddesinde yer alan açık kanun maddesi gereğince, salt iç yönergeyle ticari vekil ve diğer tacir yardımcılarını atanamaz. Atamaya ilişkin yönetim kurulu kararı da alınarak bu karar ticaret siciline tescil ve ilan edilmelidir. Bahse konu atama akabinde ticari vekil ve tacir yardımcılarının gerçekleştireceği işlemlerden Şirket sorumlu olacaktır. Ticaret sicilinde tescilden sonra, bu kişilerin seçimine veya atanmalarına ilişkin olarak şirket tüzel kişiliği tarafından ileri sürülebilecek herhangi bir hukuki sakatlık iddiası, ancak sakatlığı bildiği ispat edilebilen üçüncü kişilere karşı düşünülebilecektir. Yani bu noktada üçüncü kişinin kötü niyetinin iddia edilip şirketin hukuki işlemlerle doğan sorumluluğundan kurtulabilmesi ancak yapılan atamanın usulünce olmamasından kaynaklanmaktadır. Atanmaya ilişkin herhangi bir usuli eksiklik bulunmaması halinde, yetkisi kısıtlanmış ve bu durum üçüncü tarafça biliniyor olmadığı müddetçe şirketçe ileri sürülemeyecektir. Alınan kararın yönetim

kurulu karar usulüne uymaması halinde kararın yokluğu ileri sürülebilecek ise de bu durum yönetim kurulu kararının batıl olduğu anlamına gelmemektedir. Keza yönetim kurulu kararlarının batıllığı, kanunda sınırlayıcı olmamakla beraber özellikle eşit işlem ilkesine aykırı olması, anonim şirketin temel yapısına uymayan veya sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen kararlar olması, pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal eden veya bunların kullanılmasını kısıtlayan ya da güçleştiren türden olması, diğer organların devredilemez yetkilerine giren ve bu yetkilerin devrine ilişkin kararlardan olması şeklinde örneklendirilmiştir.⁷²

Ayrıca doğrudan yönetim kurulunca yapılan bu atamalar ile tayin edilen vekil veya tacir yardımcısının gerek anonim şirket tüzel kişiliğine gerekse üçüncü kişilere karşı verebilecekleri zararlardan, yönetim kurulu müteselsilen sorumlu tutulmaktadır. Zira yönetim kurulu bu kararları, esas sözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde, üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanarak toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır. Keza Kanun'un 375. maddesine göre *“müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları”* yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Benzer şekilde *“Şirketin üst düzeyde yönetimi ve bunlarla ilgili talimatların verilmesi”, “Şirket yönetim teşkilatının belirlenmesi”* ve *“Yönetimle görevli kişilerin, özellikle kanunlara, esas sözleşmeye, iç yönergelere ve yönetim kurulunun yazılı talimatlarına uygun hareket edip etmediklerinin üst gözetimi.”* de yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görevlerinden olup yapılan temsil işleminin sonuçlarından hem şirket tüzel kişiliği üçüncü kişilere karşı hem de yönetim kurulu şirket tüzel kişiliğine karşı sorumludur.

3.5. Limited Şirket Müdürlerinin Temsil Kavramı

Limited şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilen, en az on bin Türk Lirası

⁷² Yavuz, M. (2020) *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Gümrük Ticaret Dergisi, Cilt:7(20), Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği, s. 15.

tutarında belirli bir esas sermayesi olan ticaret şirketidir. Limited şirketin Türk Ticaret Kanunu'na göre zorunlu organları, genel kurul ve müdürlerdir. Şirketin yönetim ve temsil işlemleri şirket sözleşmesi ile genel kurul tarafından düzenlenmekte ve müdürler de genel kurul tarafından seçilmektedir. Ancak yönetim ve temsil yetkileri en biri ortak ve yetkili olmak şartıyla birden çok müdüre dağıtılması mümkündür. Bir diğer deyişle, bir tanesi ortak olmak şartıyla müdürler ortaklık dışı üçüncü kişilerden de oluşabilecektir. Üçüncü kişi veya ortaklardan oluşan müdür gerçek kişi olarak sınırlanmamıştır ve tüzel bir kişi de ortak olabileceği gibi üçüncü kişi müdür olarak seçilebilecektir. Bu gibi durumlarda, müdürlük görevini tüzel kişi adına yerine getirecek bir gerçek kişi, yine müdürlük sıfatını haiz olan tüzel kişi tarafından belirlenir ve limited şirkete bildirilir. Ancak bu gerçek kişinin temsilen yapacağı işlemler yine müdür tüzel kişi nam ve hesabına sonuç doğurmaktadır.

Müdürler, kanunla veya şirket sözleşmesi ile genel kurula bırakılmamış bulunan yönetime ilişkin tüm konularda karar almaya ve bu kararları yürütmeye yetkilidirler. Ancak elbette ki bazı yetkileri kendi aralarında paylaşabilecekleri gibi bir kısım devredilebilir temsil yetkisi de müdür olmayan üçüncü kişilere yetki vermek suretiyle devredilebilir. Fakat her halükarda devredilemez yetkilerden olan Şirketin üst düzeyde yönetilmesi ve yönetimi ve gerekli talimatların verilmesi görevi ile şirket yönetiminin bazı bölümleri kendilerine devredilmiş bulunan kişilerin, kanunlara, şirket sözleşmesine, iç tüzüklere ve talimatlara uygun hareket edip etmediklerinin gözetimi yükümlülüğü müdürler üzerinde bırakılmıştır. Keza, temsil yetkisinde de esas olan dürüstlük kuralı müdürlerin şirketi temsilen yaptığı işlemlerde de aranmaktadır. Kooperatiflerde de benzer şekilde görüleceği üzere limited şirket müdürleri ve yönetimle görevli kişiler, görevlerini tüm özeni göstererek yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini, dürüstlük kuralı çerçevesinde, gözetmekle yükümlüdürler. Aksi takdirde müdürlerin ve temsil yetkisi verilmiş üçüncü kişilerin limited şirket tüzel kişiliğine karşı hukuki sorumluluğu doğacak ve verdikleri zararı tazmin borcu ortaya çıkabilecektir. Ancak şirketin temsili ile yetkilendirilen kişinin, şirkete ilişkin görevlerini yerine getirmesi sırasında işlediği haksız fiilden limited şirket tüzel kişiliği sorumlu olmaya devam etmektedir. Bununla beraber şirket genel kurulunun, müdürü veya müdürleri görevden alma, yönetim hakkını ve temsil yetkisini sınırlama gibi yetkileri de bakidir. Bu konuda her ortağa,

haklı sebeplerin varlığı halinde, müdür veya yetki verilen üçüncü kişilerin yönetim hakkının ve temsil yetkilerinin kaldırılmasını veya sınırlandırılmasını isteme hakkı da tanınmıştır. Burada bahsedilen haklı sebep kavramı, müdür veya yetki verilen üçüncü kişilerin, özen ve bağlılık borcu veya ilgili kanunlar yahut şirket sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ağır bir şekilde ihlal etmesi anlamına gelmekte olup müdür veya üçüncü kişi kendisine verilen görevin layığına ifası için bulunması aranan yeteneği kaybetmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 629. maddesine göre limited şirket müdürlerinin temsil yetkisinin kapsamı, yetkinin sınırlandırılması, imzaya yetkili olanların belirlenmesi, imza şekli ile bunların tescil ve ilanına ilişkin ilgili hükümler, anonim şirket hükümleri esas alınarak kıyasen uygulanır. Şirkete hizmet akdi ile bağlı olan üçüncü kişilerin, limited şirket müdürleri tarafından sınırlı yetkiye sahip ticari vekil veya tacir yardımcısı olarak atanmasında da anonim şirket hükümlerinin kıyasen uygulanması öngörülmüştür.⁷³

3.6. Yasal Temsilcilik Kurumlarının Temsil Kavramı

Yasal temsilcilik, bir kanun hükmünden doğan temsilcilik olup hem gerçek hem de tüzel kişiler için koşullarının sağlanması halinde yasal temsilci atanması mümkündür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na dayanarak kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük'te⁷⁴ yasal temsilcilik türlerinden velayet ve vesayet detaylandırılmıştır. Buna göre ergin olmayan çocuk ana ve babanın velayeti altındadır ve yasal sebep olmadıkça velayet ana ve babadan alınamaz. Velayet ile doğan temsil ilişkisi, çocuğun ergin olması nedeniyle sona erer. Veli, çocuk adına her türlü hukuki işlemi onu temsilen yapar.

Vesayet kavramı ise erginliğe erişmiş bireylerin yasada öngörülen hallerde gerek medeni haklarını kullanma ehliyetleri gerekse mal varlığı yönetimi açısından çeşitli

⁷³ Şener, O.H. (2015), s. 740.

⁷⁴ Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25195, 10 Ağustos 2003 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030810.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

mahiyet ve sınırlarda kamu denetimine alınmasıdır. Velayet doğuştan ve mecburi olarak kurulmakta ise de vesayet ancak mahkeme kararıyla ve sınırlı hallerde kurulabilmektedir. Buna karşın velayet altında bulunmayan küçük de kanun hükmü gereği vesayet altına alınmaktadır. Vesayet organları, vesayet daireleri ile vasi ve kayyımlardır. Yasal temsilciler de bir gerçek kişi olarak atanabileceği gibi münferiden veya müşterek şekilde işlem yapılması için birden çok temsilci atanabilecektir. Vasinin görevi vesayet altındaki bireyin kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve kanunda sayılı bir kısım yasak işlemler haricinde bütün hukuki işlemlerde kısıtlıyı temsil etmektir. Vesayete sebep olan kısıtlama kararının kısıtlının yerleşim yeri ile nüfusa kayıtlı olduğu yerde ilân edilmesi gerekir. Ancak bu durumda henüz temsil ilişkisi yasal anlamda kurulmadığından, yasal temsilci ilan öncesinde kısıtlı adına herhangi bir işlem yapamamaktadır. Zira kısıtlama işlemi, ilan sonrasında sonuç doğurmaya başladığından ilandan önce kısıtlıyla işlem yapan iyi niyetli üçüncü kişileri de etkilemez. Vasi, yaptığı işlemler nedeniyle vesayet makamına ve denetim makamına karşı sorumlu olup, kısıtlıdan alacağı onay da vasinin temsilcilik görevinden doğan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.⁷⁵

Kayyımın görevi ise sadece belirli işleri görmekle sınırlı olabileceği gibi vesayet makamının izninin öngörüldüğü bazı sınırlı haller haricinde kayyım olarak atandığı malvarlığını yönetmek için de tayin olunabilir. Ancak kayyım atanmış bireyin fiil ehliyeti geçerliliğini sürdürmektedir ve kendi adına yasal temsilcisi olmadan da işlem yapmaya devam edebilir. Kanundan doğan bir yasal temsilcilik olduğundan kayyım da vesayet makamına karşı, yürüttüğü görev nedeniyle sorumlu olup vesayet makamının talimatına aynen uymak zorundadır. Vasi, kayyım ve yasal danışmanlar vesayet görevlerinden doğabilecek kusurlu davranışları neticesinde vesayet altındaki kişiye verecekleri zarardan sorumludur. Ancak bu noktada temsil ilişkisinin üçüncü ayağı olan devlet, vesayet dairelerinde görevli olanların da hukuka aykırılıklarından doğan zararlardan bizzat sorumlu olup bu hususta ilgililere rücu hakkı bulunmaktadır. Görüleceği üzere yasal temsilcilikte de üçüncü kişinin iyi niyeti korunmakta ise de yasal temsilcinin görevi nedeniyle temsil olunana verebileceği

⁷⁵ Poroy, R. ve Yasaman, H. (2015) *Ticari İşletme Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 264.

zararlardan devlet ile birlikte sorumlu olması öngörölmüş ve vesayet makamının yasal temsilci üzerindeki idari gözetimine öncelik verilerek iradi temsile kıyasla temsil olunanın zararının en az düzeye indirgenmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla ticaret şirketlerinde ve kooperatiflerde uygulanan temsilcilik kavramı ile bu noktada bir ayrışmaya gidilmiştir. Nitekim ticaret şirketlerindeki temsil iki taraflı olup ticari temsilciyi seçen organ da esasen temsil olunan tüzel kişinin sözcüsü olduğundan şirketin sözleşmeyle bağıtlanmasına öncelik verilmiştir.

BÖLÜM 4: KOOPERATİFLERİN YASAL ORGANLARINDA TEMSİL

Gerçek kişilerin hukuki ilişkilerini bizzat görmesi mümkün ise de tüzel kişilerin bu işlemleri ancak içinde gerçek kişilerin de bulunduğu organlar vasıtasıyla görmesi mümkündür.⁷⁶ Bu nedenle organların varlığı, tüzel kişiler için büyük önem taşımaktadır. Kooperatifler de tüzel kişiliğe sahip olduğundan irade açıklaması ve yönetim ile idare işleri organları tarafından yerine getirilmektedir.

Kooperatiflerin yasal organları 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda genel kurul, yönetim kurulu ve denetçiler olarak sayılmıştır. Ancak sayılı yasal organlar haricinde başkaca bir ihtiyari organın da kurulmasına yönelik engelleyici bir hüküm bulunmamaktadır. Zira Kanun'un 98. maddesi atfı ile bu kanunda aksine açıklama olmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ilişkin hükümlerin uygulanması gereğinden hareketle, kooperatiflerde de ihtiyaç durulması halinde ek bir organ yaratılabileceğini sonucuna ulaşılabilecektir. Nitekim anonim şirketlerin, zorunlu yasal organların varlığını ve devredilemez yetkilerini korumaları kaydıyla organizasyon yapılarını kendilerinin belirleme hakkı bulunmaktadır. Örneğin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 366. maddesine göre yönetim kurulu, kendisine yardımcı olması adına rapor hazırlamak, kararları uygulamak veya iç denetim gibi konularda, içinde yönetim kurulu üyelerinin de bulunabileceği, ancak tamamıyla üçüncü kişilerden de meydana gelebilecek komite veya komisyonlar kurabilir. Yahut şirket esas sözleşmesinde gerek kuruluş aşamasında gerekse sonradan alınacak bir genel kurul kararıyla bu yeni organ tespit edilebilir ve görevleri düzenlenebilir. Bir diğer seçenek ise esas sözleşmede bu şekilde yer alabilecek bir hükümlerle veya genel kurulun açıkça yönetim kurula kuruluna temsil ve yetki devri konusunda vereceği yetki ile, yönetim kurulunun iç yönergesinde yönetimi kısmen veya tamamen bir ya da birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü kişiye devretmesi yahut genel müdür, müdür gibi başkaca organ işlevi gören makamlar, yardımcı komiteler ve komisyonlar yaratmasıdır.

⁷⁶ Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2003) *Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.524.

Yukarıda yer verildiği gibi ihtiyari organlar kurulabilmesinin yanı sıra Türk Ticaret Kanunu'nun 378. maddesi gereği pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi kurulması zorunluluğu gibi kimi zaman yasadan doğan başkaca bir özel hüküm de organ kurulmasını zorunlu kılabilir. Örneğin pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde yönetim kurulu, şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhis edilebilmesi, erken önlem alınabilmesi ve zamanında harekete geçilebilmesi amacıyla uzman bir komite kurmakla yükümlü olup bu komitenin çalışmalarını usulünce gözlemlemelidir. Pay senetleri borsada işlem görmeyen şirketlerde ise böyle bir komite kurulması zorunlu olmayıp ihtiyaridir; ancak denetçinin gerekli görmesi ve bunu yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmesi hâlinde riskin erken saptanması ve yönetimi komitesinin kurulması yine bir yasal zorunluluk olarak ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla komite kurulması yönünde bir zorunluluk kooperatifler hukuku açısından bulunmamakta ise de bu hükümler kooperatifler bakımından ihtiyari organlar olarak kıyasen uygulama alanı bulabilecektir.

Bir diğer açıdan, kimi zaman uygulamada, anonim şirketlere göre esas sözleşme, kooperatiflere göre ise ana sözleşmeden kaynaklanan herhangi bir seçim ya da yetki devri olmaksızın, fiilen yönetim kurulunun yetki ve görevlerini üstlenen, önemli kararlar alan, adeta yönetim kurulunu etkisiz bırakıp sadece şekli bir organ konumuna sokan kişilerin de var olduğu görülmektedir. Örneğin bir hakim ortak olabileceği gibi bu ve benzer konumdaki kişilerin de gördükleri işlev karşısında fiili organ sayılması mümkün hale gelmektedir. Buna maddi organ veya olgu organ da denmektedir. Bu fiili organların gerçekleştirdiği iş ve işlemler ortaklığı bağlamakta olduğundan fiili organın da sorumluluğundan söz edilebilecektir. Dolayısıyla diğer organlarda tanınan temsil ilişkisi bu organlar bakımından da çok daha hassas ele alınacak olmakla beraber uygulanabilecektir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, öğretideki bir görüşe göre tasfiye dönemindeki tasfiye memurları veya arızı hallerde atanan kayyımlar da organ olarak kabul edilebilmektedir.⁷⁷

Çalışmamızın bu bölümünde kooperatiflerin zorunlu yasal organlarından olan genel kurul ve yönetim kurulunun oluşumuna değinilecek, bu organlarda üyelerin temsili ve temsilen oy kullanmanın sonuçlarından bahsedilecektir.

4.1. Genel Kurul

Kooperatiflerde yetkinin en geniş olduğu ve bütün ortakları temsil eden en yetkili organ genel kurul olup aynı zamanda esas karar organı genel kuruldur. Kooperatif ortaklarının iradelerini doğrudan ortaya koyabildikleri organ da genel kuruldur. Kooperatif genel kurulunda, ortaklar ya da ortakların temsilcileri belirli bir konuyu görüşmek için bir araya gelir, bu konu hakkında kooperatif adına çoğunluk oyuyla bir karar alınır. Alınacak karar sadece kooperatif içi işlemlere ilişkin olabileceği gibi kooperatif tüzel kişiliğinin üçüncü kişilere karşı sunacağı irade beyanını da oluşturabilir. Bu işlemin yapılabileceği tek organ genel kurul olup kooperatifin zorunlu organlarından başlıcasıdır.⁷⁸ Nitekim genel kurul kararları hukuki işlem niteliğindedir.

Kooperatiflerle ilgili tüm kararlar genel kurulda alınabilmekte ise de genel kurulun da devredilemez ve terk edilemez yetkileri bulunmaktadır. Bu devredilemez yetkiler haricindeki konularda gerek yönetim kuruluna gerekse üçüncü kişilere yetki verilebilecektir. Genel Kurulun herhangi bir yetki devrine konu edilemeyecek görevleri Kanun'da sayılı olup; kooperatif ana sözleşmesini değiştirmek, yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyelerini seçmek, gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek, işletme hesabıyla bilanço hakkında karar almak, gerektiğinde gelir gider farkının

⁷⁷ Kaya, A. (2017) *Anonim Şirketin Organizasyon Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/03/Organlar-2017.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

⁷⁸ Karadoğan, F. (2016) *Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Geçersizlik Halleri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri WPS NO/ 32 /2016-05, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/32.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

bölüşülmesi hakkında karar almak, yönetim kurulunu ibra etmek, denetçiler kurullarını ibra etmek, kanun veya ana sözleşme ile genel kurulca yerine getirilmesi öngörülen konular hakkında karar vermek, kooperatif adına gayrimenkul alımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerini ve azami fiyatını belirlemek, kooperatif adına gayrimenkul satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerini ve asgari fiyatını belirlemek, kooperatif adına imalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek, yapı kooperatiflerinde kooperatif alacağı ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını belirlemektir. Bu nedenle bu görevlerin yerine getirilmesi için ortakların bir araya gelmesi zorunludur. Ortaklar bizzat bir araya gelebileceği gibi temsilcileri aracılığıyla da genel kurulda irade beyanında bulunabilir, oy kullanabilir.

4.1.1. Genel Kurulun Toplantıya Daveti ve Toplantı Düzenlenmesi

Genel kurul, doğası gereği devamlı çalışan bir organ olmayıp yasada öngörülen hallerde ve ihtiyaç duyulan durumlarda bir araya gelerek toplanmaktadır. Bu nedenle genel kurul toplantıları olağan ve olağanüstü toplantı olarak ikiye ayrılır. Olağan genel kurul toplantısı, her faaliyet dönemi sonundan itibaren altı ay içerisinde yılda bir defa yapılır. Ancak her bir kooperatifin türüne göre ilgili bulunduğu Bakanlıkça kabul edilebilecek yasal düzenlemeler çerçevesinde, kooperatifin bir üst kuruluşa ortak olması ve genel kurul toplantısının gündemine bu hususta açıklayıcı bir madde konulması şartıyla, olağan genel kurul toplantıları en fazla üç hesap dönemini kapsayacak şekilde ve birleştirilerek yapılabilir. Olağanüstü genel kurul toplantısı ise kooperatif organlarınca veya belirli sayıdaki kooperatif ortağının teklifi üzerine belirli bir konu hakkında toplanarak gerçekleştirilir.⁷⁹

Kooperatiflerin olağan genel kurula çağrısı yönetim kurulunca yerine getirilir. Ancak bu hususta çağrı ile ilgili usulü işlemlerin tamamlanması için üçüncü bir kişi veya organ da yetkili kılınabilir. Zira kooperatif ana sözleşmesinde bu hususta yetkili kılınan diğer bir organın da kooperatif genel kurulunu toplantıya çağırabileceği kabul edilebilecektir. Nitekim gerektiğinde denetçiler kurulunun da bu hususta çağrı yetkisi

⁷⁹ Üçışık, G. ve Çelik, A. (2013) *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s.218.

bulunmaktadır. Diğer yandan kooperatifin bir üst birliğe üye olması halinde bu üst birlik de kooperatif genel kurulunu toplantıya çağırabilmektedir. Son olarak ise tasfiye aşamasında tasfiye memurlarının genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi bulunmaktadır. Ancak tüm bu haller belirli yasal koşullara bağlanmış olduğundan kural olarak genel kurulun toplanamaması halinde, kooperatifin bağlı bulunduğu Bakanlık yetkililerince de genel kurul toplantıya çağırabilmektedir.

Organ ve üçüncü kişilere tanınan genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi, kooperatifin bizzat kendi üyelerine de tanınmış olup bunun için olağanüstü bir ön koşul halinin varlığı da aranmamaktadır. Bir diğer deyişle sadece ortak sayısında sınırlama bulunmakta olup ortakların yeterli sayıyı sağlaması halinde genel kurulun toplanmasından kaçınılamaz. Buna göre dört ortaktan az olmamak kaydıyla ortak sayısının en az onda birinin isteği üzerine genel kurul toplantıya çağırılır. Ancak ortakların bahse konu çoğunluğu sağlaması halinde bu taleplerini, kooperatif yönetim kuruluna iletmesi gerekir. Bu bakımdan doğrudan çağırma eylemini yine yönetim kurulu gerçekleştirmekte ise de çağırma gereği ortakların talebi doğrultusunda kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ancak yönetim kurulu bu görevini isteği öğrendiği tarihten itibaren on gün içinde yerine getirmezse, istek sahipleri genel kurulun toplanabilmesi için Ticaret Bakanlığı'na başvurabilecektir. Nitekim Ticaret Bakanlığı'nın (yapı kooperatiflerinde de İmar ve İskan Bakanlığı'nın), yönetim kurulun bu tutumundan haberdar olması halinde re'sen de harekete geçerek kooperatif genel kurulunu toplama yetkisi bulunmaktadır. Genel kurulun yine de toplantıya çağırılmaması halinde, istek sahipleri kooperatif merkezinin bulunduğu birimdeki asliye ticaret mahkemesine başvurarak Genel Kurulu bizzat toplantıya çağırma izni alabilirler. Bu iznin alınması halinde, toplantı davetinin gönderilmesi işlemleri de bizzat istek sahiplerince yerine getirilebilecektir. Ayrıca, genel kurulu toplantıya çağırarak organ veya kişinin belirlenmesi halinde, genel kurul toplantı tarihi, toplantı yeri ve toplantının gündemi toplantıdan en az 15 gün önce kooperatifin bağlı bulunduğu bakanlığa ve mülki idare amirliğine yazılı olarak bildirilir.

Genel kurulun toplanabilmesi için kural olarak yukarıda anlatılan usul uygulanmakta ise de kimi zaman bu çağrı usulünün uygulanmadığı geçerli genel kurul toplantıları da yapılabilmektedir. Buna göre kooperatifin bütün ortaklarının bir arada hazır

bulunması halinde ve bir itiraz olmadığı takdirde, genel kurul toplantı işleyişine dair diğer hükümler saklı kalmak kaydıyla, çağrı hakkındaki hükümlere uyulmamış olsa dahi genel kurul kararları alınabilir. Ancak bu şekilde alınacak kararların, ortaklar veya ortakların toplantıda oy birliği ile seçecekleri temsilciler tarafından imzalanması gereklidir.

Çağrı usulüne uyulmuş olması genel kurulun alacağı kararların da tamamıyla hukuken geçerli olacağı anlamına gelmemektedir. Buna göre hem toplantı yapılabilmesi hem de toplanan ortaklar tarafından kooperatifi bağlayıcı bir karar alınabilmesi için belirli nisapların tamamlanması gerekmektedir. Bahse konu genel kurulun toplanabilmesi için toplantı nisabı kooperatifin ana sözleşmesinde gösterilir. Ancak yapı kooperatifleri için özel bir yasal düzenleme bulunmakta olup genel kurul toplantılarında ortakların en az 1/4'ünün şahsen veya temsilen hazır bulunması gerekmektedir.

Benzer şekilde genel kurul kararının hukuken hüküm doğurabilmesi için, genel kurulun önceden belirlenen gündem ve teklifler doğrultusunda görüşmeler yürütmesi aranmaktadır. Toplanan genel kurulun sevk ve idaresi, öncelikle, ortaklar veya üst kuruluş temsilcileri arasından bir toplantı başkanı ve üyelerin seçilmesi ile başlar. Başkan ve üyeler toplantı düzeninin sağlanmasından, nisapların kontrolünden ve toplantı tutanağının düzenli bir şekilde tutulmasından sorumludur. Yine, kanunda belirtildiği gibi tutulacak toplantı tutanağında hazır bulunan pay sahipleri veya temsilcilerinin isimleri, pay sayıları ve paylarına ilişkin özellikli durumlar, genel kurul görüşmelerindeki soru ve cevaplar, görüşme neticesinde alınan kararlar ve bu kararlar için kullanılan olumlu ve olumsuz oy sayıları, toplantı başkanı ve başkanlık temsilcisi bulunması gereken toplantı ise başkanlık temsilcisinin imzası yer almalıdır. Aksi takdirde toplantı tutanağında yer almayan kararlar veya irade beyanları tanık veya başkaca bir delille ispatlanamayacaktır. Dolayısıyla usulüne uygun şekilde alınmış bir kararın son aşamada net olarak tutanağa geçirilmesi gerekmektedir.⁸⁰

⁸⁰ Bahtiyar, M. ve Hamamcıoğlu, E. (2014) *Yeni TTK'Ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 58.

Kooperatif ana sözleşmesinde özel bir ağırlaştırıcı düzenleme bulunmadıkça veya kanundan doğan başkaca bir nisap aranmamakta ise genel kurulda alınacak kararlarda ve genel kurul içinde yapılacak seçimlerde, mevcut oyların yarısından bir fazlası yeterlidir. Ancak kooperatifin dağılması veya diğer bir kooperatifle birleşmesi yahut kooperatif ana sözleşmesinin değiştirilmesi için fiilen kullanılan oyların en az 2/3 çoğunluğu aranmaktadır.

Genel kurulda alınan kararların geçerli olabilmesi için bir diğer kural ise iptal edilmemeleri ve butlan sebeplerinin bulunmamasıdır. Genel kurul kararlarının geçersizlik halleri ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

4.1.2. Üyelerin Genel Kurulda Temsili ve Oy Kullanma

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 48. ve devamı maddelerine göre, kooperatif genel kurullarında her ortak yalnız bir oya sahiptir. Oysaki anonim şirketler genel kurulunda pay sahipleri, esas sözleşmeyle sınırlandırılmamış ise, paylarının toplam itibarî değeriyle orantılı olarak oy kullanmaktadır. Kooperatiflerde ortaklık payı sayısından bağımsız olarak kişi bazında oy kullanılması, kooperatiflerin demokratik katılım ilkesini bir kez daha karşımıza çıkarmaktadır. Yine anonim şirketlerde bir pay sahibi, genel kurula kendisi katılabileceği gibi, pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak görevlendirebilir. Hatta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 425. maddesi, temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmünün geçersiz olacağını açıkça düzenlemiştir.

Diğer yandan, kooperatiflerde ise her bir ortağın kendi adına oy kullanması mümkün olabileceği gibi, diğer bir kooperatif ortağı adına da oy kullanması mümkündür. Ancak bir ortağı temsilen oy kullanacak kişinin, yine bir başka ortak olması ve bu yönde kooperatif ana sözleşmesinde açık bir hükmün varlığı ile temsil olunan tarafından düzenlenecek yazılı yetki devri aranmaktadır. Bir diğer deyişle, ortakların kooperatif genel kurulunda oy kullanabilmesi için kooperatif ortağı olmayan üçüncü herhangi bir kişiyi yetkilendirmesi mümkün değildir. Bu kuralın aksi ana sözleşme ile dahi düzenlenemeyecek, böyle bir düzenlemenin varlığı hukuken mutlak butlanla sabit olduğundan geçerli sayılmayacaktır.

Kooperatif genel kurullarındaki bu temsillere ilişkin olarak, kanunda ikinci bir ayrıma daha gidilmiştir. Bu ayrım da temsilen oy kullanılacak genel kurul işleminin niteliğidir. Kooperatif genel kurulunda bir organ seçimi mevcut ise her ortağın, en fazla bir ortağı temsilen oy kullanabileceği kabul edilmiştir. Kanundaki ifadede sadece organ kavramı kullanılmış olduğu için, kanunen aranan zorunlu organların yanı sıra ana sözleşmede öngörülen başkaca bir kooperatif organının seçimi için de Kooperatifler Kanunu'nun 48. maddesindeki bu hükmün uygulanması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Şayet yapılacak oylama, bu şekilde zorunlu veya ihtiyari bir kooperatif organı seçimine dair değil ise, yine ana sözleşmede öngörülmesi ve yazılı yetki verilmesi şeklindeki yetkilendirme koşullarının sağlanması şartıyla, kooperatif üye sayısının 1000'in üstünde olduğu hallerde en çok dokuz (9) ortağa kadar temsil imkanı tanınmıştır. Ancak ortak sayısının 1000'in altında olması durumunda, organ seçimlerine ilişkin olarak emredici hüküm niteliğinde düzenlenen genel kural varlığını koruyacak ve genel kurulda her bir ortak en fazla bir ortağı temsil edebilecektir. Fakat burada kanun, kooperatif üyelerinin bireysel katılımını ve oy kullanmasını temin etme kastıyla fazla sayıda ortağı temsilen toplu oy kullanmaların önüne geçmek istemekte ve bu temsili de ancak yine kooperatif içinden bir ortağa vermekte ise de, üyenin eşi ve birinci derece yakın akrabaları için bu kural esnetilmiştir. Kooperatiflerde herhangi bir ortağın temsili için eş ve birinci derecede akrabaları açısından yazılı yetkilendirme olduğu sürece kooperatife ortaklık şartı aranmamaktadır. Ancak bu kimseler açısından da sözlü yetkilendirme kabul edilmemektedir. Vekalet şekli koşuluna bağlı olmayıp noter onayı zorunlu olmadığı, ancak yetki belgesinin aslı ibraz edilmesi gerektiği yönünde görüşler mevcuttur.⁸¹

Anonim şirketlerde temsilen kullanılacak oylar açısından böyle bir sınırlama bulunmamasına karşın, kooperatiflerde doğrudan katılımın sağlanması amacıyla kabul edilen bu düzenlemeler elbette ki çok sayıda ortağa sahip kooperatiflerde bir takım uygulama zorluklarını beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle ortak sayısı 1000'den fazla olan kooperatiflerde, ana sözleşmelerinde bir düzenleme yapılması koşuluyla, mektupla oy verme veya temsilciler topluluğu belirleyerek temsilen oy kullanma imkanı getirilmiştir. Buna göre, kooperatif ana sözleşmesinde, genel

⁸¹ Özmen, K. (2018) *Açıklamalı-Uygulamalı-İçtihatlı Kooperatifler*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.285.

kurulun alacağı kararlardan ana sözleşmede kabul edilenler bakımından mektupla oy kullanılabilceği düzenlenebilmektedir. Bu kararların niteliği ve sınırlaması da yine kooperatif üyelerine bırakılmış, mektupla oy kullanılabilcek oylamaların ortak iradeye göre ana sözleşmede belirlenmesi yeterli sayılmıştır. Mektupla kullanılan oylarda, kooperatif genel kurulunun yapıldığı toplantıya ulaşan mektuplar, yönetim kurulu ve bakanlık temsilcisi önünde incelenmekte, kullanılan oy ve mektup içeriği tespit edilerek tutanağa yazılmaktadır. İşbu genel kurul toplantısında hazır bulunanlar tarafından imza altına alınan tutanağa göre alınmış karar, mektupla oy kullanan ortaklar da dahil olmak üzere tüm ortaklar açısından yürürlüğe girer.

Ortak sayısı 1000'den fazla olan kooperatiflerde ikinci olarak getirilen kolaylık ise, ortakların gruplara ayrılarak verecekleri kararlar doğrultusunda tespit edecekleri bir temsilci ortak ile, yine kollektif talimat doğrultusunda oy verilmesidir. Grup temsilcilerinden oluşan genel kurulda, temsil ilişkisinde her bir ortağın en fazla dokuz ortağa kadar temsil hakkı bulunduğu yönündeki düzenleme uygulanmamaktadır. Çünkü burada genel kurul, ortakların bizzat katıldığı bir genel kurul olmayıp sadece temsilcilerden oluşmaktadır. Bu nedenle kooperatif ortaklarının her biri, kendi adına oy kullanacak bir grup temsilcisi etrafında birleşmektedir. Bu temsilci ortaklardan oluşan ve temsilciler meclisi olarak da değerlendirilebilecek genel kurulda, her temsilci, temsil ettiği ortakların sayısı kadar oy kullanmaktadır. Elbette ki temsil olunan kooperatif ortağı ile temsil eden kooperatif ortağı arasında dürüstlük kuralı başta olmak üzere temsil ilişkisine dair sair bağıllık hükümleri ve vekalet ilişkisinde talimatla bağıllık kuralı esas ise de temsilcinin temsil olunandan aldığı talimata aykırı bir oy kullanması da mümkündür ve temsilcinin kullandığı bu oy temsil olunan ortağı hukuken bağlamaktadır. Bu bakımdan temsilcinin, grup iradesinden farklı bir oy vermesi genel kurul kararının geçerliliğini etkilemez.

Bahsedilen oy kolaylıkları, büyük kooperatifler açısından uygulanabilir bir hükümdür. 1000'in üstünde ortağı olan kooperatifler büyük kabul edilmektedir. Bu durumda genel kurul yerine geçen iki organ doğmaktadır. Bunlar "*ortakların tümü*" ve "*temsilciler kurulu*"dur. Büyük kooperatiflere tanınan mektupla oy verme işlemi, oyun genel kurul dışında verilmesini kabul etmekte, oyun temsilen kullanılması yerine aslen oy kullanımını mümkün kılmaktadır. Bu nedenle karar alan organ genel kurul yerine bütün ortaklar, ortakların tümü şeklinde değerlendirilebilmektedir. Bı

bakımdan mektupla oy kullanmanın kabul edildiği durumlarda genel kurulun yanında ikinci bir organın tanındığı yönünde öğretide görüşler mevcuttur. Bu gibi hallerde, ortakların bir kısmının genel kurula gelip oy kullanması ve diğer bir kısmının oylarını mektupla göndermelerinin düşünülmemeyeceği ifade edilmektedir. Temsilciler kurulu ise, tam anlamıyla genel kurulun yerine geçen ve genel kurulca alınabilecek tüm kararları alabilen bir yapıdır. Temsilciler kurulunun kabul edilmesi halinde, esasen kooperatif üyesinin oy hakkının sınırlandırıldığı, üyenin sadece temsilciyi seçme veya görevden alma hakkının kaldığı ve kooperatif içindeki söz hakkının kısıtlandığı yönünde görüşler bulunmaktadır.⁸²

Yukarıda yer verilen doğrudan veya dolaylı katılım yöntemlerinden biriyle toplanan genel kurul, kural olarak açık oy yöntemini kullanmaktadır. Ancak esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri hariç olmak üzere, ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatiflerde veya yine ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatif üst kuruluşlarında, yönetim ve denetim kurulu belirleme seçimleri, gizli oy açık tasnif esasına göre yapılır. Sadece 500'den fazla ortak sahibi kooperatif kuruluşlarında geçerli olan bu gizli oy yöntemi, yönetim kurulu veya denetim kurullarının seçiminde, her bir ortağın serbest iradesinin güvence altına alınmasını, tehdit, cebir veya ikrah gibi irade sakatlığı riskleriyle karşılaşmaksızın oy kullanmasını sağlamaktır.

Ancak elbette ki kooperatif üye sayısından bağımsız olarak, kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olan ortaklar, yönetim kurulunun ibrasının oyladığı genel kurul oylamasına katılamazlar. Buna karşın denetçilerin ibrasında ilişkin oylamalarda, kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olan ortaklar oy kullanmaya devam edebilmektedir. Yine gerek yönetim kurulu veya denetçilerin ibrasında gerekse diğer tüm genel kurul oylamalarında; ortaklardan hiçbiri, kendisi veya karı ve kocası yahut alt veya üst soyu ile kooperatif arsındaki görüşmelerde oy kullanamaz, oyunu herhangi bir başka ortağa da kullandıramaz. Bu noktada ortağın kendisine veya eşine yahut alt veya üst soylarına ilişkin yapılan oylamanın, şahsi bir işe veya davaya dair olması yahut niteliği önem taşımaz.

⁸² Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017), s.661.

4.1.2.1. Genel Kurulda Temsilin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hukuki Niteliği

Kooperatif genel kurulunda temsile ilişkin yukarıda yer verilen usul ve esaslar çerçevesinde diğer ticaret şirketlerinden farklı olarak temsilin sınırlı tutulmaya çalışıldığı ve üyelerin bizzat katılımının teşvik edildiği görülmektedir. Nitekim uygulamada sık karşılaşılan diğer ticaret şirketlerinden anonim şirketlerde her ne kadar çoğunluk ilkesi üzerinden kararlar alınmakta ve kişi sayısı yerine sermaye yoğunluğu önem arz etmekte ise de kooperatiflerdeki ortak önceliği anonim şirketlerde de tam anlamıyla dışlanmış değildir. Bir diğer deyişle, çoğunluk ilkesi, sermayenin çoğunluğuna sahip olan kişilerin şirketin neredeyse her alanında hakim olmasını, bu sermaye payı çoğunluğu ile genel kuruldaki toplantı ve/veya karar yeter sayılarını çok rahat bir şekilde sağlayarak şirketin adeta yönetiminde tek söz sahibi olunmasını ifade etmektedir. Salt genel kurul değil, şirket esas sözleşmesi de bu sermaye çoğunluğunu elinde bulunduran ortaklar üzerinden idare edilebilmekte ve şekillendirilebilmektedir.

Bu durumun anonim şirketlerdeki nispeten küçük pay sahibi ortaklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmek adına, çoğunluğun mutlak egemenliğinin kırılabilmesi için bazı koruyucu hükümler de kabul edilmiştir. Örneğin, halka arz edilmemiş anonim şirketlerde sermayenin en az 1/10'unu oluşturan ortak ve/veya ortaklar topluluğu azınlık olarak kabul edilmiş ve bu sermaye bedeline sahip olan ortaklar topluluğuna genel kurulu toplantıya çağırma (TTK m.411) hakkı verilmiştir. Ayrıca her bir ortak için, özel denetçi tayini isteme (TTK m.438) hakkı düzenlenmiş ise de bu talebin genel kurulda kabul görmemesi halinde sermayenin en az 1/10'unu oluşturan azınlık oyların toplanması halinde, bu genel kurul kararına karşı üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteme hakkı (TTK m.439) kabul edilmiştir. Ayrıca bahse konu azınlık oylara finansal tabloların müzakeresi ve buna bağlı konuların görüşülmesinin ertelenmesini isteme (TTK m.420) hakkına sahiptir.⁸³ Bir diğer açıdan işbu sermayenin onda birini, halka açık şirketlerde ise yirmide birini temsil eden pay

⁸³ Bahtiyar, M. ve Hamamcıoğlu, E. (2014), s. 64.

sahipleri, şirket kurucularının kuruluştan doğan sorumluluklarının sulh ve ibrası hakkında onay vermez ise sulh ve ibra genel kurulca onaylanmaz.

Bu gibi örneklerin yanı sıra genel kurulun bazı konularda ağırlaştırılmış yeter sayılarla karar verme zorunluluğu da salt 1/10 pay sahipliğini değil, diğer tüm nispeten azınlıkta kalabilen oy paylarını da koruma altına almaktadır. Böylece anonim şirketlerdeki çoğunluk ilkesi, eşit işlem ilkesi ile beraber kooperatiflerdeki eşit işlem ilkesine yaklaşmaktadır.⁸⁴

Nitekim anonim şirketlerde de eşit işlem ilkesi bulunmakta olup bu ilke temelde çoğunluk ilkesinin sakıncalarını ortadan kaldırma amacıyla çıkar dengesi yaratmayı hedefler. Ancak bu ilke de sermayenin önem arz ettiği anonim şirketler açısından mutlak bir eşitlik anlamına gelmeyip nispi eşitliği ifade eder. Örneğin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 391. maddesi anonim şirket yönetim kurulunun eşit işlem ilkesine aykırı şekilde alacağı kararların batıl olacağı sonucuna varmıştır. Bu şekilde eşit işlem borcuna aykırı olarak alınan bir genel kurul kararının da geçersizliği ileri sürülebilecek olup 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 445. maddesi gereği bir iptal davası açılabilir yahut doğrudan batıl bir karar olduğundan bahisle bahse konu Kanun'un 447. maddesindeki butlan kararlardan olduğu iddia edilebilecektir.

Bu genel kurallar çerçevesinde toplanacak anonim şirket genel kurulu da kooperatiflerde olduğu gibi belirli koşullarda ve arızden toplanan bir zorunlu yasal organ olup her bir şirket ortağı, paydaşıktan kaynaklanan haklarını bu genel kurul aracılığıyla kullanır. Kooperatiflerde olduğu gibi anonim şirketlerdeki genel kurullarda da, çağrı usulüne uyulması temel kural olup her bir ortağın genel kurula bizzat katılması temel seçenektir. Ancak temsilci aracılığıyla da genel kurula katılım sağlanabilir. Burada anonim şirketlerdeki temel husus, genel kurulda oy kullanacak ilgili kişinin, sermaye sahibinin bizzat kendisi olduğunu yahut yetkilendirildiğini ispatlayabilmesidir. Zira bu ispat koşulunu yerine getiremeyen temsilci oy kullanamayacaktır. Bir an için oy kullandığının kabulü halinde dahi, bu şekilde alınacak genel kurul kararının iptali düşünülebilecektir. Dolayısıyla genel kurulda

⁸⁴ Bozkurt, T. (2013) *Şirketler ve Kooperatifler Hukuku*, 8. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.238.

hazır bulunanların listesi ve bu toplantıda kullanılan oyların birbirini karşılması önem taşımaktadır. Anonim şirketlerin genel kurulunda temsil, Türk Ticaret Kanunu'nun 425 ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olup; pay sahibinin, paylarından doğan haklarını kullanmak için, genel kurula kendisi katılabileceği gibi, pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak genel kurula yollayabileceği; bu suretle yollanacak temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmünün de geçersiz olacağı kabul edilmiştir. Anonim şirketlerde pay sahipliği, nama yazılı bir senede bağlanabileceği gibi hamiline yazılı olarak da düzenlenebilmektedir. Bu nedenle senede bağlanmamış paylardan, nama yazılı pay senetlerinden ve ilmühaberlerden doğan pay sahipliği hakları, pay defterinde kayıtlı bulunan pay sahibi veya sahibin yazılı olarak yetkilendirdiği kişi tarafından kullanılır. Ancak hamiline yazılı pay senetlerinde zilyetlik hükümleri geçerli olacağından, pay senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse, şirkete karşı pay sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkilidir. Buna karşın, hamiline yazılı pay senedini, rehin, hapis hakkı, saklama sözleşmesi veya kullanım ödöncü sözleşmesi ve benzeri sözleşmeler sebebiyle elde bulduran yani mülkiyet barındırmayan kimse, pay sahipliği haklarını, ancak pay sahibi tarafından özel bir yazılı belge ile yetkilendirilmişse kullanabilecektir. Dolayısıyla nama yazılı senetlerde olduğu gibi, hamiline yazılı senetlerde de, pay sahibinin bizzat katılımı mümkün değil ise, ancak yazılı bir yetki devri aranmaktadır. Aynı şekilde hiçbir suretle sene bağlanmamış paydaşlık ilişkisinde de oyun temsil ile kullanılması bu yazılılık koşuluna bağlıdır.

Yine payın birden çok kişinin ortak mülkiyetinde olması halinde de işbu pay malikleri içlerinden birini veya üçüncü bir kişiyi, genel kurulda paydan doğan haklarını kullanması için temsilci olarak atayabilir, bu atama işi için oya bizzat katılmayacak pay sahibinin yazılı yetkilendirmesi aranır. Zira anonim şirketlerde payın şirkete karşı bölünmezliği ilkesi esastır. Dolayısıyla pay sahipliği birden çok kişide olsa dahi şirkete karşı bir gerçek kişi üzerinden işlem yapılabilecektir.

Anonim şirketlerde yazılı yetki kuralının tek istisnası pay üzerinde intifa hakkı bulunmasıdır. Bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde, Türk Ticaret Kanunu'nun 432. maddesi gereğince ve taraflar arasında aksi kararlaştırılmamışsa, oy hakkı, intifa hakkı sahibine aittir. Ancak intifa hakkı sahibi, pay sahibinin

menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde kullanmakla da yükümlü olup aksi halde pay sahibine karşı sorumlu olur.

Anonim şirketlerde genel kurulda temsil ilişkisinde de kullanılacak oy, paylarının toplam itibarı değeriyle orantılıdır. Burada bahsedilen itibari değer, toplam pay sayısının ortaklar içindeki yoğunluğunu değil, paya bağlanmış itibari değerlerin toplam itibari değer içindeki yoğunluğunu ifade etmektedir. Örneğin şirket sermayesindeki payların tamamının itibari değerleri eşit ise, on payı olan bir ortağın yine on tane oy hakkı doğacaktır. Ancak şirket sermayesi farklı itibari değerli paylardan oluşuyor ve örneğin bir kısım pay 100-TL itibari değerli olup A kişisine sadece bu türden 1 pay, diğer bir kısım pay ise 200-TL itibari değerli olup B kişisine de sadece bu türden 1 pay düşüyor ise, bu ortaklardan A'nın bir, B'nin ise iki oy hakkı doğmaktadır. Fakat esas sözleşme değişikliğinde veya yönetim kurulunun ibrasında ve yönetim kurulu aleyhine sorumluluk davası açılmasında işbu imtiyazlı oyların kullanılamayacağını da hatırlatmak gerekir.

Her halükarda ortakların en az bir oy hakkının var olduğu da kanunen garanti altına alınmıştır. Dolayısıyla şirket esas sözleşmesinde, toplantıya katılacak ve oy kullanacak payların mülkiyetinin belirli bir asgari süre ile sınırlandırılması yahut asgari bir paydaşlık oranı aranması da mümkün bulunmamaktadır. Yine bu durumun yaratabileceği eşitsizlik ve adaletsizliklerin önüne geçebilmek adına birden fazla paya sahip olanlara tanınacak oy sayısının, şirket esas sözleşmesiyle sınırlandırılabilmesi de kabul edilmiştir.

En temel temsil ilişkisi Türk Borçlar Kanunu anlamında doğrudan temsil olarak değerlendirilen ve pay sahibi adına genel kurulda oy kullanılması şeklinde kullanılan temsildir. Türk Ticaret Kanunu anonim şirketler için başkaca temsil yolları da öngörmüştür.

Genel kurulda pay sahibinin temsili için kanunda birçok seçenek kabul edilmiştir. İlk olarak, anonim şirket genel kurullarında organ temsilciliği, bağımsız temsilcilik ve kurumsal temsilcilik kavramları karşımıza çıkmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 428. maddesine göre; şirket, kendisiyle herhangi bir şekilde ilişkisi bulunan bir kişiyi, genel kurul toplantısında kendileri adına oy kullanıp ilgili diğer işlemleri

yapması için yetkili temsilcileri olarak atamaları amacıyla pay sahiplerine tavsiye edebilir ve buna organ temsilcisi denir. Ancak şirketin şirket içerisinden bir kişiyi temsilci olarak önermesine ek olarak şirketten tamamen bağımsız ve tarafsız bir diğer kişiyi de aynı görev için önermesi gerekmektedir. Bu bağımsız temsilci ne yönetim kuruluna ne de hakim pay sahiplerine bağlıdır. Ayrıca bağımsızlığın temini açısından sadece pay sahibi olmaması yeterli görülmemekte, aynı zamanda şirkete iş ilişkisi ile yahut vekalet akdi ile bağlı olmamalıdır. Böylece, özellikle de çok ortaklı şirketlerde genel kurula katılım arttırılmaya çalışılmakta olup şirketin pay sahiplerinin tercihine sunacağı bu iki kişiyi esas sözleşme hükmüne göre ilan etmesi ve şirketin internet sitesine koyması gerekmektedir. Temsilciler, temsil belgelerinin içeriğini ve oylarını hangi yönde kullanacaklarını, radyo, televizyon, gazete veya diğer araçlarla ve gerekçeleriyle birlikte açıklarlar. Ancak diğer temsilciliklerden farklı olarak, bu tür bir organ temsilciliğinde temsilcinin kullanacağı oy hakkındaki talimat da şirket tarafından verilmektedir. Yani temsil olunan pay sahibinin gerek şirketin ilk önerdiği temsilciye gerekse alternatif olarak şirket dışından önerilen temsilciye talimat verme yetkisi bulunmamaktadır.

Genel kurulda temsil için öngörülen bir diğer alternatif ise, kurumsal temsilcilik olup genel kurulda paydaşlar adına alınan vekaletname ile temsilinin sağlanmasıdır. Yukarıda açıklanan organ temsilciliğinde girişim yönetim kurulundan yani şirketten kaynaklanmakta iken kurumsal temsilde girişim yine pay sahipliği üzerinden gelmektedir. Bu nedenle kurumsal temsilcilik, bir ivaz karşılığı veya meslek olarak yapılamaz. Kurumsal temsilcilikte temsil olunan pay sahipleri birlikte bir talimatname yahut bildirge hazırlayarak bunu temsilciye iletir ve oyunu bu doğrultuda kullanır. Çünkü temsilci bizzat temsil olunacak pay sahipleri tarafından belirlenir ve temsilci pay sahiplerinin talimatı ile bağlıdır. Nitekim, yönetim kurulu, genel kurul toplantısına çağrı ilanının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanacağı ve şirket internet sitesinde yer alacağı tarihten en az kırk beş gün önce, yapacağı bir ilan ve internet sitesine koyacağı yönlendirilmiş bir mesajla, pay sahiplerini, önerdikleri kurumsal temsilcilerin kimliklerini ve bunlara ulaşılacak adres ve elektronik posta adresi ile telefon ve telefaks numaralarını en çok yedi gün içinde şirkete bildirmeye çağırarakla yükümlüdür. İşbu çağrıda kurumsal temsilciliğe istekli olanların da başvurması istenir. Bu suretle temsil olunacak pay sahiplerince verilecek bildirge, aynı zamanda pay sahipleri tarafından kurumsal temsilciye

verilmiş talimat yerine geçer. Yönetim kurulu, kurumsal temsil için bildirilen bu kişileri, genel kurul toplantısına ilişkin çağrısında, adresleri ve iletişim numaraları ile beraber da belirtir, ilan eder ve internet sitesinde yayımlar. Temsilciler, temsil belgelerinin içeriğini ve oylarını hangi yönde kullanacaklarını, radyo, televizyon, gazete veya diğer araçlarla ve gerekçeleriyle birlikte açıklarlar. İşbu gereklilikler yerine getirilmeden, kurumsal temsilcinin temsil olunacak paylardan vekâlet toplaması mümkün değildir. Usulüne uygun belirlenen, ilan olunan ve vekalet alan temsilci genel kurulda kullandığı oylarda, temsil olunanın talimatına aykırı bir oy kullanır veya işlem yapar ise Türk Borçlar Kanunu'nun vekalet hükümleri kapsamında özen ve sadakat borcunu yerine getirmemiş olacağından hukuken tazmin ile sorumlu olur. Bu hususta temsil olunan ile temsilci arasında yapılacak sorumluluğu sınırlayan veya kaldıran sözleşmeler de geçersiz olacaktır.

Bir diğer temsil usulü ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 429. maddesinde düzenlenen tevdi eden temsilciliği olup, pay sahibince temsilciye tevdi edilmiş bulunan pay ve pay senetlerinden doğan katılma ve oy haklarının tevdi eden adına kullanılmasıdır. Bu temsil ilişkisinde de temsilci talimat almak için, her genel kurul toplantısından önce, tevdi edene başvurmak ve talimatı doğrultusunda işlem yapmak zorundadır. Temsilci tarafından talimat zamanında ve uygun bir şekilde istenmiş ancak temsil olunan pay sahibinin talimatı alınamamışsa, tevdi edilen kişi, katılma ve oy haklarını, tevdi edenin genel talimatı uyarınca kullanır. Yani benzer hususlardaki önceki talimatları ve genel kurallar göz önünde bulundurulur. Ancak böyle bir genel talimatın dahi yokluğu hâlinde oy, yönetim kurulunun yaptığı öneriler doğrultusunda kullanılır ve temsil olunan pay sahibi bu oy neticesi ile hukuken bağlıdır. Tevdi eden temsilciliği genellikle pay senetlerinin kasada saklanmak üzere bankaya veya diğer saklama kuruluşlarına, yönetilmesi amacıyla portföy danışmanlarına verilmesi halinde karşımıza çıkar.

Organ temsilcisi, bağımsız temsilci veya kurumsal temsilcisi ile tevdi eden temsilcisi, kendileri tarafından temsil olunacak payların sayılarını, çeşitlerini, itibarî değerlerini ve gruplarını şirkete bildirirler. Aksi hâlde, o genel kurulda alınan

kararlar, genel kurula yetkisiz katılmaya dair hükümler çerçevesinde iptal edilebilir konumdadır.⁸⁵

Anonim şirketlerde oy kullanımına ilişkin bu seçeneklere rağmen bunlardan biri tercih edilmez ve bizzat oy kullanılması yerine, oy hakkına ilişkin hükümlerin adeta arkadan dolaşılması yolu tercih edilir ise, bu şekilde kullanılacak oylar yetkisiz katılım sayılır ve iptali talep edilebilir. Ancak elbette ki bu noktada ispat problemi devreye girmektedir. Bir diğer deyişle yetkisiz katılımlarla ilgili olarak, kullanılan yetkisiz oydan etkilenmesinden bağımsız olarak her pay sahibi toplantı başkanlığına itiraz edebilir, bu şekilde alınan genel kurul kararlarının iptalini talep edebilir. Bu noktada iddia sahibinin iddiasını ispata yarar deliller ileri sürmesi gerekir.⁸⁶ Zira bir pay sahibinin olağan usulde katılamayacağı bir oylama hakkında, esasen gizli bir inançlı işlem ile payını üçüncü bir tarafsız kişiye devretmesi ve oyunu bu kişi aracılığı ile kullanması halinde yetkisiz bir temsil söz konusudur fakat devrin esas niteliğinin oy hakkından mahsupluğun bertaraf edilmek olduğu ispatlanmalıdır. Yine hamiline yazılı pay senetlerinin varlığı halinde bu durumun ispatı daha da zorlaşmaktadır.

4.1.2.2. Temsilcinin Yetki Sınırı ve Yetkilendirilme Usulü

Kooperatiflerde genel kurulda temsil ilişkisi, kural olarak ancak yine bir kooperatif ortağı ile kurulabilmektedir. Ancak anonim şirketler açısından böyle bir zorunluluk bulunmamakta olduğundan, üçüncü kişiler ile de yazılı yetkilendirme yapılacak genel kurula katılım sağlanabilmektedir. Anonim şirketlere ilişkin hükümlerin, kooperatifler açısından da aksine bir düzenleme bulunmadıkça kıyasen uygulanabileceği kabul edildiğinden, bu yazılı yetkilendirme usulünde anonim şirketlerin uygulamasına gidilmesi gerekmektedir. Her ne kadar gerek kooperatif genel kurulları gerekse anonim şirket genel kurulları açısından yetkinin usulüne ilişkin açık bir kanun hükmü bulunmamakta ise de anonim şirketlerde halka açık

⁸⁵ Moroğlu, E. (2017) *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, 8. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.122.

⁸⁶ Albayrak, T. (2017) *Anonim Şirketlerde Genel Kurul ve Genel Kurul Kararlarının İptali*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: https://www.albayrakhukuk.com/images/albayrak/makale/anonim_sirketlerde_genel_kurul_genel_kurul_kararlarinin iptali.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

olmayan şirketlerde temsilen genel kurula katılım için vekalet düzenlenmesi gereği aranmaktadır.

Bu hususta 28.11.2012 tarihli Resmi Gazete’de kabul edilen Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik’in⁸⁷ 18. maddesi gereği, halka açık olmayan şirketlerde gerek nama gerek hamiline yazılı pay senetleri sahiplerinin vekilleri vasıtasıyla toplantıda temsil edilebilmeleri için vekâletnamenin bahse konu Yönetmeliğin 3 numaralı ekindeki örneğe uygun olarak ve noter onaylı şekilde düzenlenmesi aranmaktadır. Elektronik Genel Kurul Sisteminden yapılan temsilci tayinlerine ilişkin olarak ise bu hüküm uygulanamayacağından Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik⁸⁸ hükümleri ve Sermaye Piyasası Kurulunun halka açık şirketlerde genel kurula vekâleten katılma ve oy kullanılmasına ilişkin düzenlemeleri gündeme gelecektir. Ancak bunlar haricinde kalan ve fiziken toplanan anonim şirket genel kurullarında temsil edilecek pay sahibi veya pay sahiplerinin noter huzurunda düzenleyeceği vekaletnamede; şirketin unvanı, ait olduğu genel kurul toplantısının tarihi, vekilin adı ve soyadı, pay sahibinin pay adedi ile adı ve soyadı veya unvanı ve imzasının bulunması şarttır. Bahse konu Yönetmelik gereği temsil edilenin;

“Sahibi olduğumTL toplam itibari değerde paya ilişkin olarak Anonim Şirketinin tarihinde adresinde saat de yapılacak yılına ait olağan/olağanüstü genel kurul toplantısında beni temsil etmeye ve gündemdeki maddelerin karara bağlanması için oy kullanmaya’yı vekil tayin ettim.”

⁸⁷ Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28481, 28 Kasım 2012 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121128-7.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

⁸⁸ Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28395, 28 Ağustos 2012 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120828-3.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

şeklindeki beyanı bu hususta yeterli sayılmaktadır. Ancak bu bilgilerden herhangi birinin bulunmadığı vekaletnameler de geçersiz olacağından kullanılacak oya bağlanan temsil yetkisi hiç doğmamış varsayılmaktadır.

Bu suretle usulüne uygun düzenlenmiş vekaletnameler, ait olduğu genel kurul toplantısı ve yeni bir vekil atanmadığı sürece geçerliliğini korur. Dolayısıyla hukuken düzenlendiği toplantının devamı sayılan genel kurul toplantıları için de geçerlidir. Zira toplantı gündeminin değiştirilmemesi kaydıyla; nisabın yokluğu, azlık oyların talebi veya genel kurul kararıyla yahut herhangi bir başkaca nedenle toplantının ertelenmesi halinde daha sonra yapılacak toplantılar hukuken önceki toplantının devamı sayılır.

Usulüne uygun yetkilendirilmiş temsilcinin genel kurulda kullanacağı oylar, kural olarak temsil olunanın talimatı ile bağlı ise de bu durum bir iç ilişki kuralıdır ve talimata aykırılık gerek kooperatiflerde gerekse anonim şirketlerde oyun geçerliliğini etkilemez. Ancak talimata aykırılık halinde iç ilişkiden doğan başvuru ve tazmin hakları saklıdır.

4.1.2.3. Yetkisiz Temsil Hali

Kooperatif genel kurul toplantılarına usulünce davet edilen yahut edilmeyen ve haberdar olan her ortak ile var ise üst kuruluş temsilcisi, bakanlık temsilcisi, denetçiler veya ortaklar adına usulünce yetkilendirilmiş temsilciler katılabilir. Bu temsilciler, kural olarak temsil olunanın talimatı ile bağlıdır. Kooperatifler Kanunu ve bu hususta ilgili Bakanlıklarca düzenlenen kooperatif ana sözleşmeleri, ortakların genel kurulda temsil edilerek kararlara katılmasına cevaz vermektedir. Ancak bu temsilcinin, kooperatifin kendi ortakları arasından seçilmesi yönündeki genel kural ve yukarıdaki bölümlerde sayılan bir kısım özellikli durum haricinde temsil yetkisinin sonuçlarına ayrıca bir hüküm bağlanmamıştır. Sadece Kooperatifler Kanunu'nun genel kurul kararlarının bozulması ve şartlarına ilişkin 53. maddesinde *genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulduklarını iddia eden pay sahiplerinin genel kurul kararları aleyhine mahkemeye başvurma hakları olduğu düzenlenmiştir.* Pay sahipleri tarafından kendisine temsil yetkisi verilmeyen bir kişinin, temsilci sıfatıyla genel kurul

toplantısına katılması veya toplantıya katılmanın yanı sıra toplantıda pay sahipliğine dayalı hakları kullanması hiç şüphesiz ki yetkisiz temsili oluşturmaktadır. Yine pay sahibinin paylarını tevdi ettiği kişinin pay sahibinin genel kurul temsiline ilişkin özel yetki vermemesine rağmen tevdi eden temsilcisi sıfatıyla genel kurul toplantısına katılması veya anonim şirketlerde organ temsilcisi veya bağımsız temsilci olarak önerilmeyen bir kişinin usule aykırı temsil yetkisi toplaması da yetkisiz temsilin örneklerindedir.

Bu hususta katılmaya yetkili olmayan bir kimsenin karara katılmış olması ve bu katılımının alınan genel kurul nihai kararına etkili olması halinde, katılım yetkisinin bulunup bulunmadığı olası bir uyuşmazlıkta değerlendirilebilecektir. Ancak bu yetkisiz katılım, usulünce yetkilendirilmemiş bir temsilciyi de kapsayabileceği gibi kanunun öngördüğü surette bir temsil yetkisi verilmeyen ve tamamıyla yabancı bir üçüncü kişiyi de içerebilecektir. Bu nedenle öncelikle genel hükümler dairesinde ilişkinin incelenmesi ve yetkisiz temsilin tespit edilebilmesi gerekmektedir.

Yetkisiz temsilcinin oya katılımının iptali talep edilen kararların alınmasında etkili olduğunun ispatlanırsa genel kurul toplantısında alınan bu oya bağlı kararlar iptal edilebilir nitelikte olacak, ancak bu hesaplamada yetkisiz temsilcinin temsil ettiği pay veya kanunla öngörülen sınırlı durumlarda paylar toplantı yetersayısının hesabında dahil edilmeyecektir. Yetkisiz temsile ilişkin oylar haricinde toplantı çoğunluğu ve karar çoğunluğu değerlendirildiğinde, toplantı yetersayısının dahi oluşmadığı tespit edilir ise, salt yetkisiz temsilcinin karara etki ettiği oylama değil, toplantıda alınan tüm kararların geçersizliği sonucu doğabilecektir. Bu noktada toplantı yeter sayısının da sağlanamaması halinde toplantıda alınan kararların iptal edilebilirliğinin ötesinde, esasen yok hükmünde olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Keza toplantı yetersayısı, alınan kararların kurucu unsuru olup, toplantı yetersayısı sağlanmaksızın gerçekleştirilen toplantı ve buna bağlı alınan kararlar yok hukuk alanında doğmayıp yok hükmünde olmaktadır.⁸⁹

Toplantıda temsile ilişkin kooperatif genel kurullarında karışılabilir yetkisizlik halleri, nama yazılı olan paylarda usulünce yetkilendirmesinin gerçekleşmemesinden

⁸⁹ Moroğlu, E. (2017), s.128.

kaynaklanmaktadır. Bu nedenle anonim şirket genel kurullarında karşımıza çıkabilen hamiline yazılı pay senetlerinin; hapis hakkı, vedia veya kullanım ödöncü benzeri sözleşmelerle pay sahibi haricinde bir kişinin zilyetliğinde bulunmasından kaynaklanan yetkisiz temsil sorunu kooperatif genel kurullarına yansımamaktadır. Keza kooperatiflerde ortaklık payının devri ve genel kurul öncesinde bunun yönetim kurulu tarafından bilinerek hazırun cetvellerine işlenmesi zorunludur. Aksi halde salt zilyetliğe dayalı bir ortaklık payı alınamayacağından, bu iddiada olan bir kimsenin kooperatif genel kurul toplantısına katılması da düşünölemez. Bir an için pay sahibi olmayan bir kişinin herhangi bir temsilciye yazılı usulde yetki vermesi üzerine, bu sözde temsilcinin genel kurula katıldığı düşünölecek olur ise, bu durum da bir yetkisiz katılım olarak değeriendirilmektedir. Bu gibi bir durumda tüm kooperatif ortakları, toplantıda hazır bulunma veya olumsuz oy kullanma şartı aranmaksızın yetkisiz temsilcinin de katılımı alındığı ispatlanan toplantı kararlarının iptalini isteyebilir.⁹⁰

Genel kurul toplantılarında temsile ilişkin karşımıza çıkabilecek bir diğeri uyuşmazlık, esasen oya katılma hakkı olmayan bir ortağın, bir başka ortak adına yetkili temsilci olarak toplantıya ve oya katılmasıdır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 50. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Kooperatif işlerinin görölmesine herhangi bir suretle katılmış olanlar Yönetim Kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya katılamazlar. Bu hüküm denetçiler hakkında uygulanmaz. Ortaklardan hiçbiri kendisi veya karı ve kocası yahut usul ve füruu ile kooperatif arasında şahsi bir işe veya davaya dair olan görüşmelerde oy hakkını kullanamaz.”

Bu oy hakkından yoksunluk kanunda sayılan haller ile sınırlı olup genel kurulda oy kullanma hakkının genel ve sürekli nitelikte sınırlandırılması anlamı taşımamakta, sadece her bir somut olay özneline güncel genel kurul toplantısı için hüküm ifade eden ve bir defaya mahsus bir kısıtlılığı ifade etmektedir.⁹¹ Ancak temsile ilişkin

⁹⁰ Çonkar, H. (2009) *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sifatının İspatlanması*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.75.

⁹¹ Çalışkan, M. (2009) *Kooperatif Genel Kurul Toplantısına Katılma ve Oy Hakkı Bulunan Kimseler*, Mali Çözüm Dergisi, Cilt: 91(Ocak-Şubat), s.140.

hükümlerde, kendi adına oy kullanamayacak ortakların başkaca bir ortağı temsilen oy kullanması durumuna dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Keza pay sahiplerinin oy hakkından yoksun olmalarının genel kurul toplantısına katılmalarına engel olmadığı görülmektedir. Bu bakımdan yetkisiz temsilci olarak genel kurul toplantısına katılan bir ortak, kendi adına toplantıya katılmaya ve oy kullanmaya yetkili bir pay sahibi olabileceği gibi, aynı zamanda kendi adına oy kullanmaya yetkili olmayan ancak diğer pay sahiplerinden geçerli bir temsil yetkisi almış bir kişi de olabilir. Bu gibi hallere ilişkin kooperatiflere ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamakla beraber, Kooperatifler Kanunu'nun atfı gereği Türk Ticaret Kanunu'na gidildiğinde de bu yönde açık bir düzenlemenin var olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, bu hükme aykırı şekilde alınan kararların yine iptal edilebilir nitelikte kararlardan olduğu söylenebilecektir.⁹²

Bir diğer yandan, yetkisiz bir temsilcinin bulunduğu toplantıda oy hakkını kullanması bir yana, katıldığı toplantıda oylamaya doğrudan etki etmese dahi, karar alma sürecine herhangi bir şekilde katkıda bulunmasının, örneğin başka bir pay sahibinin oylamada kullandığı oyun yetkisiz temsilcinin etkisiyle değişmesinin de iptal edilebilir olduğu yönünde doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüş, kanunda iptal edilebilirlik koşulu olarak yer alan “*Genel Kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunma*” halinin sadece oylamaya katılmaktan ibaret olmadığını ve yetkisiz katılımın geniş yorumlanması gerektiğini desteklemektedir.⁹³ Yetkisiz temsilcinin oy kullanmasa dahi toplantıda alınan kararları etkilediği tüm halleri kapsamına dayanan bu yorum, yetkisiz temsilcinin veya toplantıya yetkisi olmamasına rağmen katılan kişinin, toplantı gündemine sunduğu herhangi bir önerisinin genel kurul toplantısında gündem edilmesi, oylanması veya görüşmeler esnasında yetkisiz temsilcinin diğer pay sahiplerinin kararlarını etkilemesini ve bu durumun alınan kararda etkili olmasını iptal edilebilirlik içinde değerlendirmektedir.⁹⁴

⁹² Moroğlu, E. (2017), s.230.

⁹³ İmregün, O. (1989) *Anonim Ortaklıklar*, 4. Baskı, İstanbul: Yasa Yayınları, s.306.

⁹⁴ Nomer, H. (2008) *Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s.148.

Yetkisiz temsilin bir diğer türü, usulünce yetkilendirilmiş bir temsilcinin alt temsil yetkisi olduğunu düşünerek üçüncü bir kişiye temsil yetkisini devretmesidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, kooperatif genel kurullarında temsil, ancak başka bir ortağa kullandırılabilir temsil yetkisi neticesinde mümkün olduğundan, alt temsilin de değerlendirilebileceği tek tür alt temsilcinin kooperatif ortağı olmasıdır. Aksi halde asıl temsilcinin, temsil hakkını kullanmadığı ve buna bağlı olarak temsil edilene karşı maddi ve manevi sorumluluğu doğabileceği, ayrıca yetkisiz bir kimsenin toplantıya katılmasının da bu suretle alınan kararların iptaline yol açabileceği tartışmasızdır. Kooperatifler Kanunu'nda alt temsile ilişkin açıkça cevaz veren bir hüküm bulunmadığı gibi bu durumun önüne geçen emredici bir hüküm de yer almamaktadır. Bu bakımdan genel hükümler çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, geçerli bir alt temsil için, temsil edilen tarafından kendisine yetki verilen temsilci, alt temsilci atayabilmek için de açıkça yetkilendirilmiş olmalıdır. Tevkil yetkisi olarak da düşünölebilecek bu yetki, yazılı yetki belgesinde yer almalı ve kooperatif yönetim kuruluna toplantı öncesinde sunulmalıdır. Ayrıca alt temsilci olarak yetkilendirilen kişi adına da esas temsilcinin benzer bir yazılı yetki belgesi düzenlemesi gerektiği söylenebilecektir. Aksi takdirde, yine bir yetkisiz temsilcilik kavramı ortaya çıkmakta ve genel kurulda alınan kararlara etkili olması halinde iptali gündeme gelmektedir.

Kooperatif genel kurullarında temsil, usulünce yetkilendirilmiş bir temsilcinin temsil yetkisinin sona ermesi ile geçersiz hale gelmektedir. Bu noktada Türk Borçlar Kanunu'nun temsile ilişkin hükümlerinde de açıkça yer verildiği üzere, temsil edilen, temsilciyi dilediği zaman azletmekte serbesttir. Ancak bu azlin zamanı ve üçüncü kişiler tarafından bilinirliğine bağlı olarak hukuk alanında doğuracağı hüküm ve sonuçlar da değişiklik arz etmektedir. Kooperatiflerde genel kurulda ortakların temsilci açısından, pay sahibinin, temsilcisini toplantı başlayana kadar her zaman azledebileceği kabul edilmektedir. Toplantıya kadar yapılan aziller açısından, temsilcinin kooperatif tüzel kişiliği karşısındaki geçerliliği, bu azlin kooperatif yönetim kuruluna bildirilmiş olmasına bağlıdır. Azil beyanı, kooperatif yönetimine ulaşana kadar, kooperatifin mevcut yetkinin iptali bilmesi beklenemeyeceğinden temsilcinin genel kurul kararlarına katılımı mümkün olup bu suretle temsil olunan adına kullanacağı oylar ve benzeri diğer karara katılımları da hukuken geçerli bir temsil ilişkisi gibi hüküm doğuracaktır. Bir diğer deyişle, azil beyanı henüz

kooperatif yönetim kuruluna ulaşmadan toplantı düzenlenmiş ve temsilci temsil olunan adına işlem yapmış ise bu durum toplantıda alınan kararların geçerliliğine etki etmeyecektir. Buna karşın temsil olunan pay sahibi, temsilcinin azledildiğini kooperatife bildirmiş olmasına rağmen yapılan toplantıya azledilmiş temsilcinin katılımına kooperatifçe izin verilmiş ise, bu durumda yetkisiz temsil hali söz konusu olmaktadır. Bu nedenle yetkisiz temsilcinin katılımı ile alınan kararların iptali talep edilebilecektir.

Yetkisiz temsilcinin toplantıda karara katıldığı hallerde bu kararların iptal edilebilir olduğu, yani iptali talep edilmez ise hukuken geçerli bir işlem gibi sonuç doğuracağı kabulüne karşın, Türk Borçlar Kanunu'na göre yetkisiz temsil ile yapılan işlemler esasen geçersiz olup temsil olunanın açık onaması ile hüküm ifade edebilir hale gelmektedir. İlgili 46. maddede yer alan hüküm şöyledir:

“Bir kimse yetkisi olmadığı hâlde temsilci olarak bir hukuki işlem yaparsa, bu işlem ancak onadığı takdirde temsil olunanı bağlar.”

Bu hükmün kooperatif genel kurul toplantılarında kıyasen uygulanması, ticari hayatın devamına ve toplantıda alınan kararların güvenilirliğine olumsuz etki edecektir. Keza yetkisiz temsilci tarafından kullanılan geçersiz oyların, daha sonra pay sahibi tarafından onay verilmesi ile beraber geçmişe etkili olarak hüküm doğurması, hukuk güvenliğine de aykırılık taşıyacağından, bu hükmün kooperatif genel kurulları açısından uygulanması mümkün değildir. Bu noktada kooperatif genel kurulunda hazirun cetvelini düzenleyen yetkililere büyük bir iş düşmekte olup bu listede yer alan ortak ve yetkili temsilciler ile toplantıya katılan kişilerin kimlik ve yetki belgeleri arasında detaylı ve dikkatli bir karşılaştırma yapılması gerekmektedir.

Kooperatiflerde genel kurullara ilişkin getirilen bir kolaylık olarak, ortak sayısı 1000'den fazla olan kooperatiflerde, ana sözleşmelerine kayıt konulmak suretiyle ortakların gruplara ayrılarak verecekleri kararlarla tespit edecekleri talimat gereğince oy vermek üzere kendi aralarından seçecekleri temsilciler topluluğundan ibaret olan genel kurullarda da esasen temsil ilişkisi hükümleri geçerliliğini korumaktadır. Grup temsilcilerine ilişkin öncelikle belirtmek gerekir ki, bu temsilciler usulünce yazılı şekilde yetkilendirilmemiş ise yine bir yetkisiz temsil söz konusu olacaktır.

Dolayısıyla bu gibi durumlarda genel kurul toplantısında alınan kararların iptal edilebileceği kabul edilmektedir. Ancak usulünce yetkilendirilmiş ise işbu grup temsilcileri temsil ettiği ortakların sayısı kadar oya sahip olup temsilci esasen talimat ile bağlı ise de Kooperatifler Kanunu'nun 54. maddesinin açık hükmü karşısında temsilcinin aldığı talimata aykırı olarak oy vermesi karara tesir etmemektedir. Bu nedenle talimata aykırı bir oy kullanımı söz konusu olur ise gerek bireysel temsilde gerekse temsilciler topluluğunun alacağı kararda iptal edilebilirlik imkanı bulunmamaktadır.

4.1.2.4. Yetkisiz Temsilcinin Genel Kurulda veya Üçüncü Kişilerle Giriştiği İşlemlerin Bağlayıcılığı

Genel kural olarak tüm temsilciler, temsil olunan adına işlem yapmakla ve bu çerçevede kooperatif genel kurullarına bizzat katılmakla ve temsil olunanın talimatı doğrultusunda oy kullanmakla yükümlüdürler. Bu katılım fiziksel katılım veya elektronik ortamda katılım olabilecektir. Ancak her halükarda temsilci ile temsil olunan arasındaki ilişkinin doğası gereği temsilci, sözleşmeye uygun olarak iş görme borcu altındadır. Temsilcinin genel kurul toplantısında talimata aykırı işlem yapmasının sonuçlarına değinmeden önce şu hususa da dikkat çekmek isteriz ki temsilcinin genel kurul toplantısında katılmaması başlı başına bir ihlal oluşturmaktadır. Keza temsilci toplantıya hiç katılmayabilecek yahut toplantıya az bir zaman kala temsil olunan ile aralarındaki temsil sözleşmesini istifa ile sona erdirebilecektir. Temsilcinin bu gibi eylemleri nedeniyle, temsil olunan toplantıya katılmayabilecek, toplantıda usulünce oy kullanamayabilecektir. Temsilcinin toplantıya hiç katılmamasına bağlanan sonuçlar, temsilcinin talimata uygun oy kullanmamasına bağlanan sonuçlara göre kıyasen tespit edilebilir. Temsilci, toplantıya hiç katılmayarak, kendisine verilmiş olan talimatlara evleviyetle aykırı hareket etmiş olmaktadır.

Talimata bağlı kalmama halinde alınan genel kurul kararlarının geçerliliğinin etkilenmeyeceği yönündeki genel kural, kooperatif ortaklarının kendi aralarından seçecekleri temsilciler topluluğunun kullanacağı oylar bakımından da geçerlidir. Ancak temsilciler topluluğunun yeterli sayıda toplanamaması, bir diğer deyişle bir kısım temsilcinin genel kurul toplantısına hiç iştirak etmemesi halinde, alınacak

genel kurul kararlarının geçerliliği konusunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Anonim şirketler hükümlerinden bir kıyas uygulanacak olur ise, organ temsilcisinin veya bağımsız temsilcinin toplantıya katılmaması halinde genel kurul kararlarının iptali için, temsilcinin katılmaması nedeniyle pay sahibi adına kullanılmayan oyun, genel kurul toplantısında alınan kararlarda etkili olması, bu durumun ispatı ve bu kapsamda bir nedensellik ilişkisi aranmaktadır. Örneğin, toplantıda bir gündem maddesine ilişkin alınan karar, organ temsilcisi veya bağımsız temsilcinin de kullanacağını taahhüt ettiği karar yönünde alınmış ise, temsilcinin toplantıya katılmamasının alınan karar üzerinde etkili olmadığı söylenebilecektir. Bir diğer yönden, temsilcinin kullanacağını taahhüt ettiği oy kullanılmış olsaydı da alınan kararın değişmeyeceği tespit ediliyor ise, bu durum bir iptal sebebi olmamaktadır. Ancak anonim şirketlere ilişkin bu uygulamanın, esasen yönetim kurulu tarafından önerilen temsilciler için geçerli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kooperatiflerde yönetim kurulu önerisine bağlı olmaksızın yine ortaklar tarafından belirlenen grup temsilcisi yönünden de uygulanması bireysel temsile bağlanan sonuçlarla çelişki taşıyabilecektir.

Bireysel temsiller açısından, temsilcinin temsil olunan talimatı ile bağlı olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu, bu talimatın varlığı ve bulunmaması halinde temsilcinin yapması öngörülen tutumları 429. maddesinde şöyle sıralamaktadır: Temsilcisi, toplantıya katılma ve oy haklarını kullanmadan önce, nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda talimat almak için, yetkisi bulunan her genel kurul toplantısı öncesinde, tevdi edene başvurmak suretiyle almalıdır. Temsilci tarafından zamanında istenmiş olmasına karşın temsil olunanın genel talimatı alınamamışsa, temsilci, katılma ve oy haklarını, temsil olunanın genel talimatı uyarınca kullanmalıdır. Kooperatiflerde bireysel temsil açısından da temsilcinin takip etmesi gereken usul bu şekilde sıralanabilir.

Her ne kadar temsilcinin talimat alma yükümlülüklerine veya aldığı talimata aykırı davranması halinde genel kurul toplantısında alınan kararların geçerliliği etkilenmemekte ise de, temsil olunan ile temsilci arasındaki iç ilişkide tazmin sorumluluğu doğabilecektir. Talimat alma ve talimata bağlı kalma yükümlülüklerinin, pay sahibi ile temsilci arasındaki iç ilişkiden doğan bir yükümlülük olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır. Pay sahibi ile temsilci

arasındaki sözleşmesel ilişkiden doğan bu yükümlülüğün, ilişkinin veya anlaşmanın tarafı olmayan üçüncü kişileri ve üçüncü kişi olarak kooperatif tüzel kişiliğini ve sair ortakları bağlaması mümkün değildir. Bu nedenle üçüncü şahısların da alınan kararın iptalini isteme hakkı bulunmayacağı gibi, temsildeki iç ilişkiden doğan yükümlülüklerle aykırılık nedeniyle temsilci veya temsil olunanın sorumluluğuna gidilmesi imkanı bulunmamaktadır. Buna karşın, temsilcinin katılma ve oy haklarını talimata aykırı kullanması nedeniyle zarara uğrayan pay sahibi, elbette ki sözleşmeden doğan özen borcu yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle temsilcisinden tazminat talep edebilir.

Çalışmamızın bu bölümünde temsilcinin gerek yetkisiz temsilden gerekse talimata aykırılıktan doğan işlemlerinde pay sahibine karşı sorumluluğunu ele almaya çalışacağız:

Kooperatiflerde genel kurul toplantısına katılma ve oy kullanma yetkisi pay sahipleri, ve yetkili temsilcilerine aittir. Pay sahipleri tarafından usulünce yetkilendirilmemiş bir kişinin, temsilci sıfatıyla toplantıya katılması başlı başına yetkisiz temsil oluşturmaktadır. Yukarıda detaylı bir şekilde izah edildiği üzere, yetkisiz temsilde esas yaptırım iptal edilebilirliktir. Yetkisiz temsilcinin dış ilişkide gerçekleştirdiği işlemler, genel kurul toplantısında alınan karara etki etmiş ise iptal edilebilirlik yaptırımına tabidir ve genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulduklarını iddia eden pay sahipleri toplantıyı kovalayan gündün başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilmektedir. Toplantıda alınan kararın iptal edilmesi anına kadar alınan karar hukuken geçerliliğini korumaya devam edecektir.

Dış ilişkide ise yetkisiz temsil bakımından temsilci ile işlem yapan üçüncü kişinin iyi niyetine bağlı birtakım sonuçlar kabul edilmiştir. Örneğin temsilcinin yetkisinin sona erdiği ortaklık tarafından bilinmiyor ise, yetkisi sona ermiş olsa dahi temsilcinin temsil olunan adına yaptığı işlemler geçerliliğini korumaya devam etmektedir. Ancak bu geçerliliğinin bağlı olduğu koşul, üçüncü şahıs olan kooperatif tüzel kişiliğinin iyi niyetidir. Gerçekten de Türk Borçlar Kanunu yetkisiz temsil ile yapılan işlemlerin geçerliliğini, üçüncü kişinin iyi niyetine bağlamaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nun 42. maddesinde yer alan;

“Temsil olunan verdiği yetkiyi üçüncü kişilere açıkça veya dolaylı biçimde bildirmişse, bu yetkiyi tamamen veya kısmen geri aldığı onlara bildirmediği takdirde, yetkinin geri alındığını iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremez.”

hükmü gereği kooperatif ortaklığın iyi niyeti korunmaktadır. Temsil olunanın temsil iradesi ve seçtiği temsilci, kooperatif genel kuruluna hangi usul ile bildirilmiş ise bu yetkinin geri alınması yönetimi de doktrine göre yine aynı şekilde işletilmelidir. Bu nedenle yetkinin geri alındığı, kooperatif ortaklığa yazılı usulle ve ispat usulleri açısından noter aracılığıyla bildirilmelidir.⁹⁵ Ancak bu bildirim de geçerli olabilmesi için temsilcinin azledildiğine ilişkin bildirin genel kurul toplantısı başlamadan önce kooperatif yönetimine ulaşmış ve bu durumun kooperatif yönetimince öğrenilmiş olması gerekmektedir. Kooperatifin temsilcinin azledildiğini öğrenmesi halinde, iyi niyete bağlanan hukuki sonuçlardan faydalanması mümkün olmayacaktır. Yetkisiz temsilcinin dış ilişkideki işlemlerine geçerlilik kazandıran kuralda, üçüncü kişinin iyiniyetli olması temel kural olduğundan, temsilcinin yetkisinin sona erdiğinin kooperatif yönetimi tarafından öğrenildiği veya öğrenildiğinin kabul edilebileceği durumlarda, yetkisiz temsilcinin genel kurula katılımına izin verilmemelidir. Kooperatif yönetim kurulunun, pay sahibine ilişkin temsil yetkisinin sona erdiğini ve temsilcinin yetkisinin ortadan kalktığını bildiği durumlarda, buna rağmen yetkisiz temsilcinin karara katılmasına izin verilmiş ise, bu suretle alınan kararların iptali mümkün olacaktır. Ayrıca dış ilişkide üçüncü kişi konumunda olan kooperatif yönetim kurulu üyelerinin de iyi niyeti ortadan kalkacağından ve hatta bu noktada bir kötü niyet iddiası gündeme gelebileceğinden, söz konusu yetkisiz katılıma izin veren yönetim kurulu ve/veya toplantı divanı ile diğer ilgililerin de sorumluluğuna gidilebilecektir. Kooperatif yönetiminin temsilcinin yetkisinin sona erdiğini bilmiyor olması halinde ise yaptığı işlemlerin geçerli olacağı ve temsil olunanı bağlayacağı sonucuna varılmaktadır. Ancak gerek temsilcinin gerekse kooperatif yönetim kurulunun azlanan temsilcinin katılım

⁹⁵ Moroğlu, E. (2012) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*, 57. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.235.

yetkisinin sona erdiğini bilmediğini, bir diğer deyişle iyi niyetli olmadıklarını ispat yükü bu oy kullanımından dolayı hakları zedelenen pay sahibine aittir.⁹⁶

Yetkisiz temsilcinin bunu bilmesine karşın toplantıya katılması ve temsil olunan adına oy kullanması halinde temsil olunana karşı sorumluluğu doğacaktır. Benzer şekilde temsilcinin, temsil yetkisi devam etmesine karşın temsil olunanın talimatına aykırı işlem yapması halinde de sorumluluğuna gidilebilecektir. Temsilcinin gerek temsilcilik sıfatının varlığında gerekse bunun kullanımında temsil olunanın talimatı ile bağlılığı, iç ilişkideki sözleşmesel sorumluluk ve temsilciliğe ilişkin açık kanun hükümlerinden doğar. Temsilcinin, temsil olunan pay sahibine karşı sorumluluğu sözleşmesel sorumluluğun yanı sıra kimi zaman haksız fiil sorumluluğu olarak da doğabilir. Ancak Türk Hukuku'nda bu tür tazmin sorumlulukları haricinde yetkisiz temsilci aleyhine açık bir cezai sorumluluk öngörülmemiştir. Temsilcinin cezai sorumluluğu, gerçekleştirdiği eylemlerin Türk Ceza Kanunu açısından suç teşkil etmesi halinde söz konusu olabilir.

4.1.2.4.1. Temsil İlişisine Aykırılık Nedeniyle Temsilcinin Sözleşmesel Sorumluluğu

Tazmin sorumluluğu türlerinden sözleşmesel sorumlulukta, temsilci ile temsil olunan pay sahibi arasındaki hukuki ilişkinin bir sözleşmeye dayandığı, bunun bir tür vekalet sözleşmesi gibi değerlendirilebileceği kabul edilmektedir. Kooperatif genel kurullarında, ortakların temsili için temsil olunan pay sahibi ile temsilci arasında kurulan sözleşmenin yazılılık unsuru zorunlu olmamakla beraber, bunun yazılı bir yetkilendirme belgesi ile kooperatif genel kuruluna sunulması zorunludur. Ancak iç ilişkide geçerli olacak sözleşmede açıkça öngörülmemiş ve yazılı usule bağlanmamış olsa dahi, vekilin borcu şahsen ifa yükümlülüğü, ayrıca sadakat ve özen yükümlülükleri sözleşmeye hakim hükümlerdir. Kooperatif genel kurullarındaki temsil ilişkilerinde kıyasen uygulanabilecek Türk Ticaret Kanunu'nun 428. maddesindeki hüküm şöyledir:

⁹⁶ Karamanhoğlu, A. (2015) *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurulda Temsili*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, s.475.

“Kusurlu olarak bildirgesine veya kanuna aykırı hareket eden veya hileli işlemler yapan kurumsal temsilci bu fiil ve kararlarının sonuçlarından Türk Borçlar Kanunu’nun 506’ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca sorumlu olur; sorumluluğu kaldıran veya sınırlayan sözleşmeler geçersizdir.”

Bu hüküm ve Türk Borçlar Kanunu atfı neticesinde, temsilcinin özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranışlar esas alınmaktadır. Ancak elbette ki, temsil olunan pay sahibinin de temsil yetkisi verirken, temsilci olarak belirlenen kişinin mesleki tecrübe ve bilgilerinin gözetilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, kooperatif genel kurullarındaki temsillerde, kural olarak temsilci de genel kurulu yapılan kooperatifin bir ortağı olacağından, temsil olunanın seçimde dikkat edilecek hususlar nispeten daha kolay tespit edilebilecektir.

Temsilcinin temsil ilişkisinden doğan sorumluluklarını yerine getirmemesi halinde tazmin sorumluluğuna gidilebilmesi için meydana gelen zarar ile temsilcinin ihlali arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Temsilcinin tazmin sorumluluğunun şartları bu bakımdan genel hükümler ile benzer olup, öncelikle sözleşmeye aykırılık ve bundan doğan bir zarar, bu zarara ilişkin temsilcinin kusuru ve temsilcinin davranışı ile zarar arasında nedensellik aranmaktadır. Sözleşmeye aykırılık nedeniyle doğmuş olan zarar, doğrudan kanundan kaynaklanan yükümlülüklerin hiç veya layığıınca ifa edilmemesinden kaynaklanabileceği gibi taraflar arasında tespit edilebilen bir sözleşme mevcut ise bu sözleşme hükümlerine aykırılık da temsilcinin sorumluluğunu doğurabilir. Bu bakımdan temsilcinin kooperatif genel kurul toplantısına hiç katılmaması, temsil olunanın talimatına aykırı oy kullanması, temsil olunan ile arasındaki sözleşmede kendisine yetki verilmemesine karşın alt temsilci ataması ve pay sahibini bizzat temsil etme borcunu yerine getirmemesi, özen borcuna aykırı davranması, pay sahibinin kişisel bilgilerini üçüncü kişilerle paylaşmak gibi davranışlar ile sadakat borcuna aykırı davranması gibi hallerin tamamı sözleşmeye aykırılık içinde değerlendirilmektedir.⁹⁷

⁹⁷ İnceoğlu, M. (2009) *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.332.

Yukarıda sayılan ihlaller, genel olarak temsilcinin kusuru ile meydana gelebilecek eylemlerdir. Ancak her bir somut uyuşmazlıkta, temsilcinin sorumluluğuna gidilebilmesi için kusurun varlığı yeniden incelenmelidir. Kusur; bir kimsenin, kanundan, sözleşmeden veya sair yükümlülüklerinden doğan yapma ya da yapmama borcuna, kasten yahut ihmalen uymamasıdır. Kasıt, borçlunun edim yükümlülüğünü, sonucunu bilerek ve arzu ederek gerçekleştirmemesi iken ihmal, borçlunun bu sonucu doğrudan hedeflememekle beraber göze alarak hareket etmesi veya borca aykırı sonucu önlemek için gereken özeni göstermemesidir.⁹⁸ Kusurun kasıt, taksir ya da ihmali bir hareketten kaynaklanması, failin hukuki sorumluluğuna gidilmesi açısından bir engel teşkil etmemekte ise de kusur oranının tespitinde önem taşımaktadır. Kooperatif genel kurullarındaki temsilcinin sorumluluğu da Türk Borçlar Kanunu ile kabul edilen objektifleştirilmiş özen ölçüt alınarak belirlenir. Buna göre bir değerlendirme yapıldığından, temsil görevini tam olarak veya layığına yerine getirmeyen temsilcinin kusur oranı tespit edilerek temsil olunanın zararı oranınca tazmin sorumluluğuna gidilir. Ancak elbette ki, temsilcinin kusurlu olsa dahi, temsil olunanın zararından kendisinin sorumlu olmadığı ve temsil olunanın zararına üçüncü bir kişi veya eylemin neden olduğu ispatlanabiliyorsa, temsilcinin sorumluluğu ortadan kalkacaktır.

Temsil olunan kooperatif üyesi ile temsilci arasında yapılabilecek ve iç ilişkide hüküm ifade eden bir sözleşmede, temsilcinin kusur sorumluluğunun kaldırıldığı düşünülecek olur ise, bu tarz bir hüküm kanaatimizce Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince geçersiz olacaktır. Türk Ticaret Kanunu'nun gerek 427. maddesindeki genel olarak temsile dair;

“Temsil edilenin temsilciye karşı hakları saklıdır.”

hükmü gerekse 428. maddesindeki kurumsal temsile dair;

“... sorumluluğu kaldıran veya sınırlayan sözleşmeler geçersizdir.”

⁹⁸ Oğuzman, K. ve Öz, T. (2013) *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.416.

hükümü karşısında, her ne kadar Kooperatifler Kanunu'nda bu hususta bir feragat sözleşmesinin geçerliliğine dair hüküm bulunmamakta ise de, kıyasen kooperatif genel kurullarında da uygulanacak ticaret şirketleri hükümlerine göre kooperatiflerdeki temsil ilişkilerinde sorumsuzluk anlaşmalarının geçersiz olacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Kaldı ki, Türk Borçlar Kanunu'nda yer verilen genel hükümler karşısında da her halükarda borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan sözleşmelerin kesin hükümsüz olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla henüz temsil ilişkisindeki edimler gerçekleştirilmeden yahut temsilcinin bu edimleri hiç gerçekleştirmeyeceği anlaşılmadan, kooperatif genel kurullarındaki temsile dair iç ilişkide bir sorumsuzluk anlaşması yapılması hukuken mümkün değildir. Ancak temsilcinin genel kurula katılmaması yahut katılmasına karşın talimata aykırı işlem yapması ve temsil olunan bu nedenle bir zarara uğraması halinde, hukuken doğmuş bir tazmin borcu ortaya çıkacağından, bu tarihten sonra temsil olunanın tazmin hakkından feragat etmesi, temsilci ile temsil olunanın ibra veya sulh yoluna gitmesi mümkün olacaktır.

Temsilcinin sorumluluğuna gidilebilmesi için, yukarıda açıklanan kusurlu eylemler nedeniyle temsil olunanın objektif olarak bir zarara uğraması gerekmektedir. Zararın maddi veya manevi zarar olmasına yönelik açık bir kanun hükmü bulunmamakta ise de, her halükarda iç ilişkide doğan temsil ilişkisine aykırılık nedeniyle temsil olunanın hukuk hanesinde doğan bir hak kaybı, mal kaybı yahut itibar kaybı bulunmalıdır. Yine bu kaybın doğrudan yahut dolaylı zararlar ile ortaya çıkması, temsilcinin tazmin sorumluluğunu etkilememekle beraber, temsilcinin kusurunun belirlenmesinde ve illiyet bağının kurulmasında önem taşımaktadır. Sözleşmesel ilişkilerde genel hükümlere göre doğrudan zarar; borca aykırı eylem sonucu kendiliğinden meydana gelen ve başkaca bir üçüncü kişinin eylemine ihtiyaç duymayan zarardır. Temsilcinin, toplantıya katılmaması yahut katılıp talimatın aksine oy kullanması nedeniyle genel kurulda alınan kararın pay sahibinin alenen aleyhine olması ve kendisini maddi bir karşılıktan mahrum bırakması veya borca sokması hali, temsilcinin iç ilişkideki talimatlara aykırılığı nedeniyle temsil olunan kooperatif ortağının uğrayacağı doğrudan zararlardandır. Sözleşmesel ilişkilerde genel hükümlere göre dolaylı zarar ise; borca aykırı eylem sonucu kendiliğinden

meydana gelmemekle beraber temsilcinin hukuka aykırılığı nedeniyle ve başkaca bir üçüncü kişinin eylemi neticesinde meydana zararır.⁹⁹ Temsilcinin, toplantıya katılmaması yahut katılıp talimatın aksine oy kullanması nedeniyle genel kurulda alınan kararın pay sahibinin doğrudan zarara uğratmamasına karşın kooperatif ortaklığın mal varlığını borca sokması hali, temsilcinin iç ilişkideki talimatlara aykırılığı nedeniyle temsil olunan kooperatif ortağının uğrayacağı dolaylı zararlardandır. Temsil olunan kooperatif ortağının doğrudan veya dolaylı zararların tazminini temsilciden talep etmesinde hukuken bir engel bulunmamakta ise de, kıyas hükümleri neticesinde Türk Ticaret Kanunu'nun 555. maddesi gereği ortaklığın uğradığı zararın tazminini, her bir pay sahibi isteyebilmekte ise de bu tazmin borcu bir tür üçüncü kişi yararına sonuç doğuran borç olup pay sahipleri tazminatın ancak ortaklığa ödenmesini isteyebilirler.

Temsil ilişkisinde temsilcinin tazmin sorumluluğuna gidilebilmesi için kusur ve zarar arasında bir nedensellik bağının, bir diğer deyişle illiyet bağının varlığı aranmaktadır. Şayet temsilcinin sözleşmeye aykırı davranışı ile temsil olunan ortağın uğradığı zarar arasında nedensellik bağı bulunmuyor, yani hayatın olağan akışına göre kusurlu eylemlerin somut zararı doğurması mümkün değil ise, nedensellik bağı kurulmamıştır ve temsilcinin tazmin sorumluluğuna gidilemeyecektir. Kooperatif genel kurullarındaki temsil ilişkisinde, nedensellik bağının en temel görünüşü, temsilcinin kullandığı geçerli oyların, genel kurul kararının alınmasında etki sahibi olmasıdır. Bunun yanı sıra temsilcinin, genel kurul toplantısındaki görüşmeler esnasında diğer pay sahiplerinin görüşlerini etkilemiş olması da alınan karara etki ettiğini göstermekte olup iptal edilebilirlik şartları arasında sayılan bu kıstasın tazmin sorumluluğu açısından da uygulanmasına engel bulunmamaktadır. Ancak elbette ki, bu etkinin şüpheden uzak şekilde ispatlanması yükümlülüğü, tazmin talep eden temsil olunan ortağa aittir. Sözleşmesel bir yükümlülüğün ihlali olarak kabul edilebilecek temsilde talimata aykırılık halinde, yukarıda yer verilen genel sorumluluk koşullarının tamamının aynı anda var olması halinde, temsilcinin hukuken tazmin borcu doğacağı söylenebilecektir.

⁹⁹ Topuz, M. (2011) *Maddî Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.77.

4.1.2.4.2. Temsil İlişisine Aykırılık Nedeniyle Temsilcinin Haksız Fiil Sorumluluğu

Temsilcinin, temsil ilişkisindeki yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde temsil olunan pay sahibine verdiği zararın tazmini için zaman zaman haksız fiil sorumluluğunun değerlendirilmesi mümkündür. Ancak haksız fiil nedeniyle doğan tazmin yükümlülüğünün Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan hükümlerle sınırlı şekilde yorumlanması gerekmektedir. Bir diğer deyişle, yetkisiz temsilcinin yahut temsil ilişkisi geçerli olsa dahi temsil olunanın talimatına aykırı işlem yapan temsilcinin mutlak surette haksız fiil sorumluluğuna tabi tutulacağı söylenemeyecektir. Temsilcinin haksız fiil sorumluluğunun değerlendirilebilmesi için, genel hükümler çerçevesinde hukuka aykırı bir eylem, zarar, kusur ve nedensellik (illiyet) bağı bulunmalıdır. Sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan sorumlulukta, öncelikle karşılıklı edimlerin sözleşmede açıkça belirtilmesi veya sözleşmenin genelinden anlaşılabilmesi gerekmekte ise de, haksız fiil sorumluluğunda, ortada doğrudan bir zararlandırıcı eylem olduğundan, aksinin yükümlenmiş olması ihtiyacı bulunmamaktadır.

Haksız fiil sorumluluğunda temel olarak aranan hukuka aykırı eylem ve hukuka aykırılık kavramı, genel olarak mağdurun canı ve vücut bütünlüğüne yönelik haksız bir müdahalenin varlığı yahut mağdurun mutlak veya nispi bir hakkının tamamen veya kısmen ihlal edilmesi sonucunu doğuran eylemler olarak tanımlanabilir. Ayrıca bu zararlandırıcı eylemin bir hukuk normuna da aykırılık teşkil etmesi, doğrudan yasaklanması yahut bu eylem ile zarar gören mağdur menfaatinin hukuken koruma ve güvence altına alınmış olması gerekmektedir. Kooperatif genel kurullarındaki temsiller açısından bu hükmün uygulanabilirliğine dair Kooperatifler Kanunu'nda açık bir hüküm bulunmamasıyla beraber Türk Ticaret Kanunu'nun 427. maddesindeki;

“Temsil edilenin temsilciye karşı hakları saklıdır.”

hükmü başta olmak üzere sair genel hükümler göz önünde bulundurulduğunda temsil olunan ortağın, temsil ilişkisinden doğan bir zararı bulunması halinde temsilcinin haksız fiil sorumluluğuna başvurmasında bir engel bulunmadığı görülmektedir. Ancak öğretide, oy hakkı ve toplantıya katılımın temsilciye bağlı kişisel haklardan

olması nedeniyle bu hakkın ihlal edilmiş yahut temsil olunanın malvarlığında azalmaya sebep olunmuş olabileceği, bu nedenle haksız fiil sorumluluğunun uygulanabileceği yönünde görüşler mevcut olmasına karşın, diğer bir kısım görüşün, temsil olunan ve temsilci arasındaki ilişkide haksız fiil sorumluluğuna başvurulamayacağı yönünde bulunduğunu da belirtmek gerekir.¹⁰⁰

Haksız fiil sorumluluğunun diğer koşulları olan zarar, kusur ve nedensellik (illiyet) bağının değerlendirilmesi, borca ve sözleşmeye aykırılık nedeniyle aranan zarar, kusur ve nedensellik (illiyet) bağı ile benzer ele alınmaktadır. Bu nedenle tekrar olmaması adına, temsilcinin sözleşmesel sorumluluğuna ilişkin bölümde yapmış olduğumuz açıklamalara atıfta bulunuyoruz.

4.1.2.5. Temsil Yetkisinin Sona Ermesi

Kooperatif genel kurullarında temsile ilişkin olarak, bu hususta ana sözleşmede açık bir hüküm bulunması ve temsilcinin temsil olunan tarafından yazılı olarak yetkilendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu temsil yetkisinin her bir genel kurul toplantısında yenilenmesi gerekliliği hususunda açık bir hüküm yer almamaktadır. Dolayısıyla temsil yetkisinin süresiz olarak verilebileceği gibi bir toplantı için de verilebileceği söylenebilecektir. Ancak yetkilendirme usulüne ilişkin anonim şirketlere ilişkin hükümler ve uygulama incelendiğinde, her bir toplantı öncesinde toplantının tarih ve saati de belirtilmek suretiyle yeni bir yetkilendirmenin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Elbette ki, kooperatif ana sözleşmelerinde yetkilendirme usulüne ilişkin yazılılık koşulu sabit olduğu müddetçe farklı düzenlemelere yer verilmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır. Kooperatif genel kurullarındaki temsile dair verilen bu yetkinin gerek süresiz gerekse her bir toplantı için geri alınması, temsilciden kaynaklanan sebeplerle temsil ilişkisinin kendiliğinden sona ermesi yahut temsil olunandan kaynaklanan sebeplerle temsil ilişkisinin uygulanamaz hale gelmesi mümkündür. Çalışmanın bu bölümünde kooperatif genel kurullarındaki temsil olunan pay sahibi ile temsilci arasındaki temsil ilişkisinin sona erme yöntemleri ele alınmaktadır.

¹⁰⁰ Meyer, P. (2007) *Der Unabhängige Stimmrechtsvertreter Im Schweizerischen Aktienrecht*, Zürich: Dike Verlag Yayıncılık, s.174.

Kooperatifler Kanunu yahut Türk Ticaret Kanunu'nda temsilin sona ermesine dair bir düzenleme yer almadığından bu hususta genel hükümlere başvurulması gerekmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun temsile ilişkin genel hükümleri doğrultusunda temsil olunan, hukuki bir işlem neticesinde doğan temsil yetkisini dilediğinde geri alabileceği gibi aynı zamanda sınırlandırabilir. Konumuz bakımından kooperatif genel kurullarında kendi adına temsilci atayan pay sahibinin de temsilciye verdiği yetkiyi sınırlaması bu genel kanun hükmüne göre mümkün olup temsil olunanın bu hakkından feragat etmesine hukuken izin verilmemektedir. Dolayısıyla temsil olunan ile temsilci ile arasındaki varsa yazılı sözleşmeye bu yönde bir kesin yetki atamasına dair hüküm konulması hukuken geçerli olmayacaktır. Ayrıca yetkinin geri alınmasının sadece iç ilişkide değil, aynı zamanda temsilci ile üçüncü kişiler arasındaki dış ilişkide de hüküm ifade edebilmesi için, temsil olunan verdiği yetkiyi daha önce üçüncü kişilere iletmiş ise, yetkinin geri alınması veya sınırlandırılması halinde de bu durumun işbu üçüncü kişilere bildirilmesi gerekmektedir. Temsil ilişkisinin varlığını daha önce açıkça veya dolaylı biçimde öğrenen iyi niyetli üçüncü kişilere karşı, yetkinin alındığı bildirilmez ise, temsil ilişkisinin bu hususlar bakımından sona erdiği ileri sürülemeyecek, temsil ilişkisi temsil yetkisi geri alınmayan hususlarda da devam ediyormuş gibi sonuç doğuracaktır. Ancak elbette ki hukukun kötü niyeti koruması mümkün olmadığından, dürüstlük kuralları çerçevesinde, üçüncü kişilerin temsilcinin yetkisinin sona ermiş olduğunu bilmesi halinde uygulanmayacaktır.¹⁰¹

Genel hükümler incelendiğinde temsil yetkisinin geri alınmasına dair açık bir usul belirtilmemiş ise de yetkinin geri alındığına veya sınırlandırıldığına şüphe bırakmayacak şekilde ve kooperatif hükümleri açısından yetkilendirme usulü ile paralel bir yöntemle temsil yetkisinin kaldırılması ve bu durumun ilgili üçüncü kişilere de bildirilmesi gerektiği söylenebilir. Zira temsilciye karşı dahi yetkisinin sona ermiş olduğu bildirilmediği sürece, temsil olunanın veya kanuni haleflerinin sorumlu olduğu ve temsilcinin yapmış olduğu hukuki işlemlerin sonuçlarıyla bağlı oldukları kanunda sabittir.

¹⁰¹ Moroğlu, E. (2015), s.85.

Temsil ilişkisinin sona erdiği diğer sebepler ise aksi taraflarca kararlaştırılmadığı veya işin doğasından ya da ilgili kanundan anlaşılmadığı müddetçe, temsil olunanın veya temsilcinin ölümü, gaipliği, temsil konusu iş hakkındaki fiil ehliyetini kaybetmesi veya iflasıdır. Benzer şekilde vekalet ilişkisini düzenleyen hükümler açısından da taraflardan birinin ölümü, ehliyetini kaybetmesi ya da iflası ilişkiyi kendiliğinden sona erdiren nedenler arasında sayılmıştır.

Bir diğer yandan belirtmek gerekir ki, temsil yetkisinin sona ermesi ancak ileriye dönük yürütülebilecektir. Bu nedenle yetkinin geçmişe dönük olarak geri alınması, temsilci ile temsil olunan arasında mutabık kalınması halinde dahi geçerli bir anlaşma olmayacaktır. Ancak temsil olunan ile temsilcinin ortak bir kararı ile yahut tek taraflı bir tür fesih beyanı ile temsil ilişkisinin sona ermesinde bir engel bulunmamaktadır. Ancak tarafların tek taraflı fesihlerinde, ilişkinin diğer tarafının bazı haklı menfaatleri ve beklentileri zarar görmüş olabileceğinden iç ilişkide tazmin hakları saklı kalmaktadır.

Pay sahibi ile temsilcisi arasındaki vekâlet sözleşmesi benzeri ilişkide, sözleşmenin uygun olmayan bir zamanda sonlandırılması halinde doğrudan bir sözleşmeye aykırılıktan bahsedilemeyecek ise de sözleşmeyi sona erdiren temsilci ya da temsil olunanın karşı tarafa uygun bir tazminat ile yükümlü olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu tazmin yükümlülüğü için, tek taraflı sona erdirmenin haklı bir nedene dayanmıyor olması, bir diğer deyişle sözleşmenin devamının söz konusu taraf için çekilemez hale gelmemiş olması, buna karşın sözleşmenin aniden veya diğer taraf için sözleşmenin devamı için ihtiyaç duyulan bir zamanda feshedilmiş olması gerekir. Örneğin temsil tarafından yapılacak fesihlerde uygun olmayan zaman, temsil ilişkisinin sona erdiğine dair beyanın, temsil konusu eylemin gerçekleşmesine çok az bir zaman kala ve temsil olunanın yeni bir temsilci ataması için de uygun bir zaman veya imkanı olmadığı hallerde karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi haller temsil olunanın temsilcinin temsil ilişkisini yerine getirmemesi nedeniyle bir zararı doğabilecek ve bunun tazmini istenebilecektir. Bir diğer açıdan örneğin temsil olunan tarafından yapılacak fesihlerde uygun olmayan zaman, temsil ilişkisinin sona erdiğine dair beyanın, temsilcinin tüm toplantı hazırlık ve masraflarını yapmış, bu suretle bazı giderlere katlanmış olmasına karşın temsil konusu eylemin gerçekleşmesine çok az

bir zaman kala ve temsilcinin harcamalarını geri alma imkanı olmadığı hallerde karşımıza çıkmaktadır.

Dış ilişkide ise temsil ilişkisinin sona erdiğine dair genel kurul başlamadan ve hatta mümkünse hazirun cetveli düzenlenmeden önce kooperatif yönetim kuruluna ve/veya genel kurulu düzenleyen yetkililere iletilmelidir. Keza bu şekilde bir bildirim yapılmaksızın temsilcinin toplantıya katılması halinde, temsil yetkisi sona ermiş olsa dahi, kullanacağı oy ve bildireceği görüşler temsil olunanı bağlayacaktır. Ancak temsil ilişkisinin her ne sebeple olursa olsun sona erdiğinin üçüncü kişilere ve bu kapsamda kooperatif yönetimine bildirilmesi halinde, artık üçüncü kişinin iyi niyetinden bahsedilemeyecektir. Bu nedenle temsilcinin pay sahibini temsil etme, genel kurul toplantısına katılma, görüş bildirme veya oy kullanma hakları sona ermektedir.

Temsil yetkisinin sona ermesinde karşımıza çıkan bir diğer sorun ise birden fazla temsilcinin bulunduğu hallerdir. Temsil olunan pay sahibi, genel kurulda adına oy kullanmak ve temsil etmek için birden çok temsilciyi her birlikte hareket etmek koşuluyla yahut ayrı ayrı atayabilir. Temsilcilerin birlikte temsil yetkisi bulunmadığı hallerde bir temsilci ile temsil olunan arasındaki ilişkinin tarafların karşılıklı anlaşması, bir tarafın ölümü, ehliyetsizliği yahut uygun olmayan bir zamanda veya haklı bir sebebe dayanmadan feshi hallerinde, temsil olunan ile diğer temsilciler arasındaki ilişki kural olarak devam etmektedir.

Buna karşın, temsil ilişkisi sona eren temsilcinin de bir alt temsilci atadığı durumlarda, asıl temsilci temsil olunan tarafından azledilmiş ise bu alt temsilcinin de temsil yetkisinin sona ereceğinde şüphe bulunmamaktadır. Ancak asıl temsilcinin ölümü gibi hallerde alt temsilcinin temsil yetkisinin kendiliğinden sona ereceğini mümkün görünmemektedir. Bir diğer açıdan sadece alt temsilcinin temsil yetkisinin her ne sebeple olursa olsun sona ermesi halinde, asıl temsilci ile temsil olunan arasındaki ilişkinin devam ettiği söylenebilecektir.¹⁰²

¹⁰² İnceoğlu, M. (2009), s.329.

Birden çok temsilciye temsil yetkisinin birlikte kullanılmak üzere verildiği durumlarda, bir temsilcinin dahi temsil yetkisi temsil olunan pay sahibi tarafından geri alınmış ise diğerlerinin temsil yetkisini müştereken kullanma imkanı da ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle tüm temsilcilerin temsil yetkisinin sona erdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak elbette ki temsil olunan, diğer temsilciler yönünden yeniden bir birlikte temsil yahut münferiden temsil yetkisi düzenleyebilecektir.

4.1.3. Genel Kurul Kararlarının Geçersizliği ve İcrai Etkisi

Anonim şirket genel kurul kararlarının geçersizlik halleri ise yokluk, butlan, kararın iptali ve askıda hükümsüzlüktür.

Yokluk, genel kurul kararının kuruluşunda aranan unsurlarda ve kurucu iradesindeki eksiklikten kaynaklanmaktadır. Genel kurul toplantı yeter sayısının tamamlanmaması halinde alınacak karar da yok hükmündedir. Pay sahiplerinden veya pay sahiplerinin temsilcilerinden oluşmayan bir genel kurul tarafından alınan kararlar ile çağrısız genel kurullarda tüm pay sahiplerinin hazır olmamasına rağmen alınan kararlar da hukuken yoklukla sabittir. Bakanlık temsilcisinin katılması aranan genel kurul toplantılarında bakanlık temsilcisi olmaksızın yapılan toplantı ile alınan kararlar veyahut elden dolaştırma usulü ile anonim şirketlerde alınan kararlar da yok hükmündedir. Bir genel kurul kararının yok hükmünde olduğu, her bir ilgili tarafından ileri sürülebilir. Yani bu ilgilinin şirket yahut kooperatif ortağı olması aranmaz. Ayrıca yok hükmünde olan bir karar ilerleyen süreçte de bu özelliğini koruyacağı için yokluğun tespiti her zaman istenebilir. Bu nedenle yokluk bir defa olmayıp bir itirazdır ve olası bir uyuşmazlıkta hakim tarafından da dikkate alınır.¹⁰³

Butlan ise yokluktan farklı olarak şekli hükümlere uygun olmakla beraber alınan genel kurul kararının içeriğindeki hukuka aykırılıklardan kaynaklanmaktadır. Butlan sebepleri, alınan karar ile kanunlarda yer verilen emredici hükümlere aykırılık, kararın amaç ve konusunun ahlaka aykırı olması, kararın yerine getirilmesinin

¹⁰³ Bozkurt, T. (2013), s.503; Pulaşlı, H. (2013) *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Sakatlığı ve Müeyyidesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII (1-2), s.895.

imkansız olması, kararın usul ve amaçlarının kamu düzenine aykırılığı, ayrıca kararın kişilik haklarına aykırı olması olarak sınıflandırılabilir.

Alınan bir genel kurul kararının butlan sebebiyle sakat olduğu her ilgili tarafından süreye bağlı olmaksızın istenebilir. Keza olası bir uyuşmazlıkta butlan sebeplerinin hakim tarafından da re'sen dikkate alınması gerekir. Her ne kadar dayandığı sebepler nedeniyle yokluk ve butlan farklı kavramlar ise de her ikisi de icra edilemez kararlar olup ticaret siciline tescili de kural olarak mümkün değildir.¹⁰⁴ Butlan sebebiyle doğan sakatlığın yokluk hallerinden farkı, ortadaki irade beyanının usulünce belirtilmesi ve kararın kanunun öngördüğü şekil şartına uygun olarak alınıp alınmamasından kaynaklanır. Bir diğer deyişle, yoklukta işlem hiç yok hükmündedir. Ancak butlanda mevcut olan karar, ölü doğmuş bir işlem niteliğindedir ve hukuki etkisi bulunmamaktadır. Neticeleri itibariyle hem butlan hem de yokluk, başlangıçtan itibaren her ilgili tarafından ve bir zamanaşımı yahut itiraz süresine bağlı olmaksızın her zaman ileri sürülebilir ve re'sen dikkate alınır. Her ne kadar her iki tür sakatlık da geri dönülemez şekilde sakat bir işlem ortaya çıkartmış ise de, kimi hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun butlanla sakat olan işlemleri bir başka geçerli hukuki ilişkiye dönüştürme imkanı verdiği görülmektedir. Ancak yokluk için böyle bir tahvil usulü de bulunmamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu, anonim şirketlerin genel kurul kararlarında alınan kararların butlanına ilişkin olarak düzenlediği 447. maddesinde; özellikle; pay sahibinin, genel kurula katılma, asgari oy, dava ve kanundan kaynaklanan vazgeçilemez nitelikteki haklarını sınırlandıran veya ortadan kaldıran; pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran yahut anonim şirketin temel yapısını bozan veya sermayenin korunması hükümlerine aykırı olan kararların batıl olduğu kabul edilmiştir. Bu hükme göre, genel kurulda azınlık paylarının oy kullanamayacağına veya belirli bir asgari sermayeye bağlanan oy hakkı butlan nedeniyle geçersiz bir karar olacaktır. Gerek anonim şirketlerde gerekse kooperatiflerde genel kurulun usulünce almış olacağı ve genel kurul kararına karşı iptal davası açılmayacağı hakkında bir karar da mutlak butlanla hükümsüzdür. Benzer şekilde kooperatiflerin genel kurulunda oy kullanmak için asgari bir üyelik

¹⁰⁴ Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017), s.48.

süresi getiren genel kurul kararlarının butlanla sabit olduğu hususunda şüphe bulunmamaktadır. Bir diğer yandan anonim şirket hükümlerine kıyasen kooperatifin yapısını ve prensiplerini ortadan kaldıracak kararların da butlan nedeniyle geçersiz olacağı söylenebilecektir. Bu noktada Türk Ticaret Kanunu butlan hallerini sıralarken, kanun lafzında ‘özellikle’ ibaresini kullanmış olduğundan, sayılan haller dışında kalan bazı nedenlerle de alınacak kararların butlanla sakat olacağı sonucuna ulaşılabilecektir. Kanun burada sınırlayıcı bir sayım yapmamış, butlanla geçersiz olacağı sabit olan bazı karar türlerine örneklendirme yapmıştır. Ancak elbette ki her somut olayın özelliklerine göre butlan sebepleri ve yokluk halleri incelenmelidir. Zira Kanunda yokluk hallerine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamasının sebebi de mevcut karar usullerine ve prosedüre uygun olarak alınmayan her kararın yokluk ile geçersiz olacağı ve hukuki bir sonuç doğurmayacağı sabit olduğundandır.¹⁰⁵

Yukarıda açıklanan yokluk ve butlan halleri kararın alınışında veya içeriğinde meydana gelen açık hukuka aykırılıklardan kaynaklanmaktadır. Ancak bazı kararlar bu şekilde kesin hükümsüz olmayıp kuruluş anında hukuken icrai bir sonuç doğurmaya başlamakta, ilerleyen dönemde ise ilgililerin iptal talebi ile iptal edilerek kararın hukuki geçerliliği sona erdirilmektedir. Elbette ki bu iptal talebi ve iptal davalarının açılabilmesi için hukuki güvenlik ilkesi gereği belirli süreler öngörülmüş ve bu davayı açma hakkı sınırlı kişilere tanınmıştır. Bu iptal işlemi, Türk Borçlar Kanunu’nda olduğu gibi hata, hile veya tehdit ile düzenlenen sözleşmelerde iradesi sakatlanan kişinin belirli süreler içinde yeni bir tek taraflı irade beyanında bulunarak sözleşmeyi iptal etmesinde olabileceği gibi Türk Ticaret Kanunu ve Kooperatifler Kanunu’nda tanımlanan iptal davası ikame edilmesi şeklinde de gerçekleşebilir. Dava yoluyla kullanılan iptal işleminde, ilgilinin bozucu yenilik doğuran bir hakkı kullanılmaktadır. Ancak gerek beyana dayalı gerekse bir inşai dava ile kullanılan iptal hakkında, ilginin süresi içinde iptal sebeplerini ileri sürmemesi halinde işlem hukuki geçerliliğini korumaya devam edecek ve bir daha bu işlem aleyhine aynı ilgili tarafından iptal iddiasında bulunulamayacaktır. Dolayısıyla örneğin iptal davasının kullanılması için kanunla düzenlenen süreler hak düşürücü sürelerdir ve kesindir. Bu süreler geçtikten sonra işlem geçerlilik kazanır. Öğretide, kooperatif ortaklıklar başta olmak üzere anonim şirketler ve diğer ticaret şirketlerinde alınmış olan bir genel

¹⁰⁵ Moroğlu, E. (2017), s.154.

kurul kararının butlan sebepleri ile mi sakat olduğu, yoksa iptal edilebilir bir işlem mi olduğu konusunda tereddüte düşülmesi halinde, iptale öncelik verilmesi gerektiği ve bunun genel ilke olan istikrarın bir sonucu olduğu kabul edilmektedir.¹⁰⁶

Anonim şirketler yönünden iptal davası Türk Ticaret Kanunu'nun 445 ve devamı maddelerinde sayılmıştır. Buna göre, toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağa geçirten yahut katılım veya oydan bağımsız olarak toplantıya çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerinin toplantıya katılıp oy kullandığını veya hakkı olmasına rağmen kendisinin genel kurula katılmasına ve oy kullanmasına izin verilmediğini ve yukarıda sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu ileri süren pay sahiplerinin; bu ortaklar haricinde başlı başına şirket yönetim kurulunun veya kararların yerine getirilmesi, kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa yönetim kurulu üyelerinden her birinin, kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurul kararları aleyhine iptal davası açabilir. Kanunda yer verilen toplantıya katılan veya katılmayan ortaklara yönelik iptal başvurusu hakkında dikkat edilmesi gereken nokta, bahse konu usulsüzlüklerin genel kurul kararının alınmasında etkili olmasıdır. Bir diğer deyişle, bu aykırılıkların mevcut olması tek başına iptal sebebi yapılamayacaktır. Kararın iptal edilebilmesi için çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerinin toplantıya katılıp oy kullandıklarını, genel kurula katılmasına veya oy kullanmasına haksız olarak izin verilmediğini ileri süren kişilerin bu ihlallerin genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu da ispatlaması gerekir. Ayrıca iptal davası açılabilmesi için kararın Türk Ticaret Kanunu başta olmak üzere diğer mevzuata veya şirket esas sözleşmesinde yazılı hükümlere aykırı olması temel kural ise de kararın dürüstlük kurallarına aykırı olduğunun ispatlanabilmesi halinde de bu kararın iptal edilebileceği kabul edilmiştir. Gerçekten de 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi gerçek veya tüzel kişi ayrımı yapmadan herkesin, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğunu ve bir

¹⁰⁶ Bozkurt, T. (2013), s.503.

hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunmayacağını net bir şekilde ifade etmiştir.

Benzer bir düzenleme kooperatif genel kurullarında alınan kararların iptali için de öngörülmüş olup Kooperatifler Kanunu'nun 53. maddesine göre, toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağa geçirten yahut katılım veya oydan bağımsız olarak toplantıya çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerinin toplantıya katılıp oy kullandığını veya hakkı olmasına rağmen kendisinin genel kurula katılmasına ve oy kullanmasına izin verilmediğini ileri süren pay sahiplerinin; bu ortaklar haricinde başlı başına kooperatif yönetim kurulunun; diğer bir seçenek olarak ise alınan kararların yerine getirilmesi kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa yönetim kurulu üyelerinden veya denetçilerden her birinin karar aleyhine dava açma hakkı vardır. Aleyhine dava açılacak kooperatif genel kurul kararlarının Kooperatifler Kanunu başta olmak üzere diğer mevzuata veya kooperatif ana sözleşmesinde yazılı hükümlere aykırı olması temel kural ise de kararın iyi niyet esaslarına aykırı olduğunun ispatlanabilmesi halinde de bu kararın iptal edilebilecektir. İyi niyet esasları hakkında bir açıklama bulunmamakta ise de anonim şirketlere ilişkin hükümlerde yer verilen dürüstlük kurallarına aykırılığın, kooperatif genel kurul kararları açısından bozma sebebi yapılabileceği söylenebilecektir.

Genel kurul kararı aleyhine açılan ve anonim şirketlerdeki iptal davasının kooperatifler kanunundaki karşılığı hükmünde düzenlenen bu dava kanunda bozma davası olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle kooperatif genel kurullarında alınan kararlara karşı bozma davası açılması mümkündür. Kooperatif genel kurullarında alınan kararların iptali için sayılan ilgililerden en az birinin toplantıyı takip eden günden itibaren bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurması gerekir. Dava açma süresi kararın alındığı günü izleyen tarih ile başlamaktadır. Bu nedenle kararın ticaret siciline tescil yahut ilanı beklenmez. Süreler bir ay üzerinden kabul edilmiş olup iş günü olmadığına dikkat edilmelidir. Kararın alınması ile beraber ertesi günden itibaren bir aylık süre işlemeye başlar ve hak düşürücü süre olduğundan re'sen her zaman dikkate alınır.

Bozma davasının görüleceği görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesinin varlığı halinde asliye ticaret mahkemesi, eğer yok ise asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesi olacaktır. Söz konusu davalarda, bozma davasının açıldığı ve bozmaya ilişkin duruşmanın yapılacağı gün, kooperatif yönetim kurulunca kooperatif üyelerine usulen ilan edilir. Ancak karara birçok ilgili tarafından benzer veya farklı sebeplerle bozma talebinde bulunulması ihtimali nedeniyle karara karşı bir aylık hak düşürücü sürenin sona ermesi beklenir ve bu süre geçtikten sonra duruşma görülebilir. Bir aylık sürede aynı karara karşın birden fazla bozma davası açılması halinde, bu davalar tek bir dava üzerinden birleştirilerek görülür.

Bozma davasının davalısı, kooperatif tüzel kişiliğinin kendisidir. Ancak elbette ki kooperatifi yargılama sürecinde temsil edecek organ kooperatif yönetim kuruludur. Kanunda başlı başına kooperatif yönetim kurulunun da bozma davası açma hakkı olduğu düzenlenmiş olduğundan hem davacı hem de davalı aynı kişiler olamayacağından ve çıkar çatışması bulunduğundan, bu olasılıkta kooperatifi temsilen bir kayyım atanır.

Bozma davasının görüldüğü mahkeme, muhtemel zararlarına karşı davalı olarak yer alan kooperatif tüzel kişiliğinin isteği üzerine davacı veya davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın türü ve miktarı da mahkeme tarafından belirlenir. Her ne kadar kanunda teminatın hangi tür davacılarından istenebileceği düzenlenmemiş ise de öğretide bu hükmün hitap ettiği asıl davacı çeşidinin kooperatif ortakları olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Yönetim kurulunun açacağı bozma davalarında teminat göstermeye ihtiyaç bulunmadığı değerlendirilmiştir.¹⁰⁷

Görülecek yargılama neticesinde kooperatif genel kurul kararının bozulmasına karar verilir ise bu karara karşı bedele bağlı olarak kanun yollarının tüketilmesi de mümkün olacaktır. Ancak her halükarda genel kurul kararının bozulduğuna yönelik kararın kesinleşmesi üzerine, bu kesin karar bütün ortaklar için hüküm ifade eder. Kooperatif genel kurul kararına karşın açılan davanın kesin bir şekilde reddolması halinde genel kurul kararı geçerliliğini korumaya devam edecektir. Keza yargılama

¹⁰⁷ Bozkurt, T. (2013), s.269.

süresince ek bir yürütmeyi durdurma veya ihtiyati tedbir kararı verilmez ise karar uygulanmaya devam etmekte ve yargılama süresince de icra edilebilirliğini korumaktadır. Ancak kararın bozulmadığı hallerde, bu karara karşın herhangi bir ihtiyati tedbir veya yürütmeyi durdurma kararı verilmiş olup olmadığından bağımsız olarak, davacının kötü niyetle bu davayı ikame etmesi olasılığına ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Oysaki anonim şirketlere ilişkin genel kurul kararlarının iptali hakkında açılan davalarda, kötü niyetle iptal veya butlan davası açıldığı takdirde, bu sebeple şirketin uğradığı zararlardan davacıların müteselsilen sorumlu olacağı kabul edilmiştir. Her ne kadar kooperatifler için bu şekilde açık bir hüküm bulunmamakta ise de bozma davası nedeniyle kooperatifin uğradığı bir zararın mevcut olması halinde maddi tazminatı ve koşullarının oluşması halinde manevi tazminatın ilgililerden genel hükümler çerçevesinde talep edilebilmesine de herhangi bir engel bulunmamaktadır.

4.2. Yönetim Kurulu

Kooperatifin en temel ve geniş yetkili organı genel kurul, düzenli aralıklarla veya ihtiyaç duyulması halinde usulünce davet edilerek toplanmakta ve kooperatif adına kararlar almakta ise de tüm üyelerin birlikte yer ve söz aldığı bir genel kurulun her bir kooperatif işleminde bir araya gelmesi mümkün görünmemektedir ve sürecin işleyişini yavaşlatacaktır. Bu nedenle zorunlu olarak genel kurulda alınması gereken kanunda yazılı haller dışında, bir yönetim kurulu aracılığıyla kooperatif işlemlerinin görülmesi ve hızlı karar alma ve uygulama mekanizmasının geliştirilmesi zaruri hale gelmiştir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin birlikte ele alınması üzerine, kooperatif genel kurulunun devredemeyeceği yetki ve sorumlulukları arasında; kooperatif ana sözleşmesinin değiştirilmesi, yönetim kurulu ve denetçilerin seçimi, ibraları hakkında karar verilmesi ile gereken hallerde görevden alınması, gereken hallerde tasfiye kurulunun seçilmesi, finansal tablolara dair kararların alınması, yönetim kurulunun raporlarının incelenmesi, gereken hallerde gelir gider farkının bölüşülmesi hakkında karar alınması, önemli miktarda kooperatif varlığının toptan satışı hakkında ve satış usulünde karar alınması, kooperatif adına gayrimenkul alınması durumunda uygulanacak usul ve gayrimenkulün yer, azami fiyat ve sair özelliklerinin belirlenmesi, kooperatif adına gayrimenkul satılacak olması durumunda uygulanacak

usul ve gayrimenkulün yer, asgari fiyat ve sair özelliklerinin belirlenmesi kooperatif adına esaslı bir inşaat işi yaptırılacak olması halinde inşaa konusu menkul veya gayrimenkulün yer, bedel ve sair özelliklerinin belirlenmesi, bunlara ek olarak kanun veya ana sözleşme ile münhasıran genel kurula verilen yetki ve sorumluluklar konular hakkında karar verilmesi, ayrıca yapı kooperatiflerinde kooperatif üye sayısı ile inşaa edilecek gayrimenkul sayısının belirlenmesi şeklinde sayılabilir. Sayılan görevlerin ifası için genel kurulun toplanması zorunlu ise de kooperatif genel kurullarının devredilemez ve terk edilemez yetkileri haricinde kalan konular hakkında yönetim kuruluna yetki verilerek de kooperatifin işlem hızı ve hacmi arttırılabilmektedir. Dolayısıyla kooperatiflerin bir diğer zorunlu organı olan yönetim kurulu karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁸

Kooperatiflerde bütün ortaklar adına yönetim ve temsil yetkinin kullanıldığı sürekli organ yönetim kuruludur. Kooperatif ortaklarının iradeleri doğrultusunda seçilen yönetim kurulu üyeleri kural olarak bir arada yönetim kurulunu oluşturur ve gerek iç ilişkide gerekse dış ilişkide işlemleri kooperatif tüzel kişiliğini temsilen yönetim kurulu sıfatıyla gerçekleştirir. Bir diğer deyişle, yönetim kurulu kooperatifi yönetir, kooperatif tüzel kişiliği adına üyelerle ilişkileri ve kooperatif faaliyetlerini düzenler, bu doğrultuda gerekli görürse bazı görevliler atar ve bunların çalışmasını gözetler, kooperatif ortaklığının ihtiyaçları doğrultusunda planlar yapar ve yürütür. Aynı zamanda yönetim kurulu, üçüncü kişilere karşı kooperatif tüzel kişiliğini temsil eder, borç altına girebilir ve sözleşme yapmak, mal almak veya satmak gibi kooperatif tüzel kişiliği adına tasarrufta bulunabilir.¹⁰⁹

Kanundan veya ana sözleşmeden doğan yetkilerini kullanan yönetim kurulunun aldığı kararlar, kooperatif ve kooperatif üyelerini bağlamakta ve hem kooperatif ile üyeleri hem de kooperatif alacaklıları ve üçüncü kişiler nezdinde birer hukuki işlem niteliği taşımaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁸ Karadoğan, F. (2016), s.12.

¹⁰⁹ Kaya, A. (2017), s.3.

¹¹⁰ Yavuz, M. (2020), s.15.

4.2.1. Yönetim Kurulunun Oluşumu

Kooperatifin daimi yürütme ve temsil organı olarak yönetim kurulu, ilk olarak kooperatif ana sözleşmesiyle atanmış ve akabinde kooperatif genel kurulu tarafından seçilmiş üyelere oluşur. Kooperatifler Kanunu'nun 55. maddesine göre yönetim kurulu en az üç üyeden oluşur ve bu üyeler ve varsa yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır. Kooperatif yönetim kurulundaki üyelerin gerçek kişi veya tüzel kişi olmaları da mümkündür. Ancak elbette ki tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin bir gerçek kişi temsilci ataması gerekmektedir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu hükümleri anonim şirketler bakımından tek kişilik anonim şirket veya tek kişilik bir yönetim kuruluna imkan tanımakta ise de kooperatifler bakımından yönetim kurulunun en az üç kişi ile meydana geldiği kuralı devam etmektedir. Buna karşın ilerleyen bölümlerde yer verileceği üzere yönetim kurulu, görevlerini bazı devredilemez sorumlulukları saklı kalmak kaydıyla, bir veya birkaç kişiye devrederek de kullanabilmektedir. Ancak genel kural olarak yönetim kurulunun yetki ve sorumlulukları, kanun veya ana sözleşme ile genel kurula tanınan münhasır görevler haricinde, kooperatifin faaliyet alanına dahil olan tüm iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesidir.¹¹¹

Yönetim kurulunda görev alacak kişilerin belirlenmesi, öncelikle kooperatifin kuruluş ve ticaret sicil müdürlüğü tescil aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Kooperatif ana sözleşmesinde kooperatifin yönetici ve denetleyici organlarının görev ve yetki ve sorumlulukları ve seçim tarzları ile yönetim kurulu üyelerinin isimlerinin de bildirilmesi gerekmektedir. Kooperatifin kuruluş ve tescil sürecinden sonraki yönetim kurulu seçimleri ise ana sözleşme hükümleri gereğince genel kurul tarafından yapılan seçim ile yerine getirilmektedir. Ancak herhalükarda seçilecek yönetim kurulu üyesi kooperatif ortağı bir gerçek veya tüzel kişi olmalıdır. Tüzel kişilerin kooperatif ortağı olması ve yönetim kuruluna seçilmesi halinde, kendisini temsilen belirleyeceği gerçek kişi yetkilinin de kooperatif ortağı olması gerektiği yönünde açık bir kanun hükmü bulunmadığından bu kimsenin tüzel kişi üyenin bir parçası olması yeterli görünmektedir.¹¹²

¹¹¹ Yavuz, M. (2020), s.11.

¹¹² Moroğlu, E. (2007) *Hukuki Mütalaalar*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.84.

Ayrıca, yönetim kurulu üyesi olabilmek için, kanunda bazı şartlar aranmaktadır. Bunlardan ilki Türk vatandaşı olmaktır. Bu nedenle tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri bakımından görevlendirecekleri temsilcinin de Türk vatandaşı olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. İkinci koşul ise yönetim kurulu üyesi gerçek veya tüzel kişinin aynı türde başka bir kooperatifte de yönetim kurulu üyesi olmamasıdır. Bir diğer deyişle, bir kimsenin aynı zamanda iki aynı tür kooperatifte üye olmasında bir sakınca bulunmamakta ise de her iki kooperatifin yönetim kurulunda birlikte yer alamayacaktır. Yönetim kurulu üyeliği için üçüncü koşul ise, devletin güvenliğine karşı suçlardan, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından yahut Kooperatifler Kanunu hükümleri doğrultusunda herhangi bir suçtan mahkum olmamaktır. Bahse konu kooperatifler mevzuatında düzenlenen suçlar; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 25. maddesinde düzenlenen kooperatife ait iş sırlarının, sonradan ortaklık hakkı kaybedilmiş olsa dahi gizli tutulmaması, 62. maddesinde düzenlenen yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurlarının kendi kusurlarından dolayı ve suç teşkil eden fiilleri neticesinde özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve diğer evrakları üzerinde bir suç işlemeleri ve bu çerçevede kamu görevlisi gibi cezalandırılmaları, ek 2. maddesinde düzenlenen yapı kooperatiflerinde yönetim kurulunun genel kurulca belirlenen sayıdan fazla ortak kaydetmesi, haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yönetim kurulu tarafından yeni ortak kaydedilmesi, yönetim kurulu üyelerine genel kurulca belirlenen aylık ücret, huzur hakkı, risturn ve yolluk haricinde herhangi bir isim altında bir ek ödeme yapılması, kooperatiflerce alınması kararlaştırılan gayrimenkullerin alınmasının, tapu devri veya tapuya şerh verdirilecek bir satış vaadi sözleşmesi ile yapılmaması, yönetim kurulu üyelerinin veya kooperatif personelinin olağan ortaklık işlemlerini aşan düzeyde kooperatifle kendisi veya üçüncü bir kişi adına, bizzat veya dolaylı olarak kooperatif konusuna giren bir ticari muameleye katılması, kooperatif veya üst kuruluşlarca yapılacak ilan, reklam ve açıklamaların gerçeğe aykırı veya eksik olması yahut yanıltıcı bilgi içermesi, yönetim kurulu üyeleri veya kooperatifi temsile yetkili kişilerin, genel kurulun devredemeyeceği yetkilerini kullanması, kooperatiflerde veya üst kuruluşlarda görevli bulunanların ilgili defter ve belgeleri istenilmesine

karşın müfettiş, kooperatif kontrolörü, denetimle görevlendirilen personel veya kredi kuruluşlarının denetim görevlileriyle paylaşmamak, istenilen bilgileri gerçeğe aykırı veya eksik olarak vermek, yönetim kurulu üyeleri bakımından genel kurulu olağan toplantıya çağdırmamak, kooperatif veya üst kuruluşlarının unvanlarında kamu kurum ve kuruluşlarının isimlerine yer vermek, yönetim kurulu üyeleri bakımından ortaklar ile ortak olmak için kooperatife müracaat edenlerin ana sözleşmede aranan ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmamak, kooperatif ana sözleşmesinde açıkça gösterilmeyen sebeplerle bir ortağın yönetim kurulunca ortaklıktan çıkartılması, yöneticilerin denetçilerin isteğine karşın müfredat defteri ve bu defterin hangi esaslara göre düzenlendiği hakkında ve sair hususlarda bilgi vermemesi, ilgili Bakanlığın denetimi sonucunda kooperatif veya üst kuruluşların denetim sonuçlarına göre ilgili bakanlıkça verilecek talimata uymaması, denetçiler bakımından yönetim kurulu üyelerinin üyelik şartlarını taşıyıp taşımadığının araştırılmaması, yönetim kurulunun üye sayısının azalması ve buna bağı toplantı nisabını kaybetmesi halinde boşalan yönetim kurulu üyeliklerine denetim kurulu üyelerince derhal yeteri kadar yedek üye çağdırılmaması, denetçilerin görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları ilgili organa ve gerekli hallerde aynı zamanda genel kuruluna haber vermemesi halleridir.¹¹³

Gerçekten de yönetim kurulu üyelerinin üyelik şartları denetçiler tarafından araştırılır ve bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin görevlerine yönetim kurulunca son verilir. Ancak hakkında yukarıda sayılan suçlardan dolayı bir kamu davası açılmış olan yönetim kurulu üyelerinin görevleri, düzenlenecek ilk genel kurul toplantısına kadar devam etmekte ise de yargılama sonuçlanana kadar göreve edip edemeyecekleri hakkında toplanan ilk genel kurulda bir karar alınır. Bu sebeple bir yönetim kurulu üyesinin görevine son verilirse yahut ana sözleşmede yer alan başkaca bir sebeple yönetim kurulu toplantı nisabını kaybederse, yönetim kurulunda boşalan üyeliğın yerine denetim kurulu tarafından gecikilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağdırılır ve yönetim kurulu toplantı nisabı korunur.

¹¹³ Cenkış, S. (2007) *Kooperatiflerde Denetim Kurulu Üyelerinin Özellikleri ve Etkili Bir Denetim Faaliyeti İçin Bilinmesi Gereken Görev, Yetki ve Sorumluluklar*, Yaklaşım Dergisi, Cilt: 178(Ekim), s.4.

Her halükarda seçilecek yönetim kurulu üyeleri en çok 4 yıl için görev alabilir. Bu süre, ana sözleşme ile kısaltılabilmekte ise de emredici kanun hükmü gereği arttırılamamaktadır. Ancak kooperatif ana sözleşmesinde aksine hüküm bulunmuyor ise bir defa yönetim kurulu üyeliği yapmış bir kişinin tekrar seçilmesinde engel bulunmamaktadır. Buna karşın her bir seçim için ilgili üyenin, üyelik şartlarını taşıyıp taşımadığının yeniden incelenmesi gerekmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin seçildikleri genel kurul kararı ile birlikte ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmesi gerekmektedir. Yönetim kurulu üyesi olarak seçilmiş olan tüzel kişinin adına yönetim kuruluna iştirak edecek kişinin de ticaret sicilinde tescil ve gazetede ilanı aranmaktadır.¹¹⁴

Yönetim kurulu üyeliğine engel olan hallere ilişkin yukarıda yer verilen unsurların yanı sıra yönetim kurulu üyeliği; üyenin kooperatif genel kurulu tarafından azledilmesi, üyenin yönetim kurulu üyeliğinden istifa etmesi, üyenin ölümü, iflas etmesi veya ehliyetinin kısıtlanması durumlarında sona erer. Her ne sebeple olursa olsun sona eren yönetim kurulu üyeliği de ticaret sicili nezdinde tescil ve ilan edilir.

Ticaret şirketlerinde genel itibariyle yönetim ve temsil işlevlerini yerine getiren organ olarak yönetim kurullarının yapısının ve hukuki niteliğinin birçok ülke ve hukuk sisteminde farklılık gösterdiği bilinmektedir. Bu sistemler kural olarak monist sistem ve düalist sistem olarak ikiye ayrılmaktadır. Monist sistem, yönetim kurulunu yönetim ve gözetim yetkisinin kullanıldığı tek organ olarak kabul etmekte ve bu nedenle tüm sorumluluğu yönetim kuruluna atfetmektedir.¹¹⁵ Bu sistemde yönetim kurulu, şirketin yönetimi ve temsiline dair tüm kararları almak ve uygulamakta hukuki sorumluluğu kurul olarak tek başına üstlenmektedir. Şirketin yönetimi ve bu yönetimi gözetim yetkisi yine yönetim kurulundadır. Monist sistem Anglosakson hukuk sisteminin uygulandığı İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, ABD gibi ülkelerde kabul görmektedir.

¹¹⁴ Özel, B. ve Cinbaş, M.E. (2013) *Kooperatif Ortaklıklarda Yönetim Kurulunun Oluşumu*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21(2), s.268.

¹¹⁵ Akdağ Güney, N. (2012) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.45.

Dualist sistem ise yönetim kurulunun yanı sıra bir gözetim organını da kabul etmekle şirketin yönetim ve gözetim yetkilerinin kullanıldığı organları ayırmaktadır. Bir diğer deyişle, güçler ayrılığı ilkesinin bir sonucu olarak, şirketin yönetim ve temsil işleri ile yönetim kurulu ilgilenmekte iken denetim ve gözetleme işleri ile gözetim kurulu ilgilenmektedir. Gözetim kurulunun görevi, icra organı olan yönetim kurulunun işleri usulünce ve alınan kararlar doğrultusunda yerine getirip getirmediğini denetlemek, gerekli görülen hallerde yönetim kurulu üyeleri ile toplantı yaparak yol göstermektir. Dualist sistem kıta Avrupası hukuk sisteminin uygulandığı Almanya, Avusturya, Fransa gibi ülkelerde kabul görmektedir.

Türk hukuk sisteminde ise gerek 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu gerek 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre yönetim kurulunu temsil, yönetim ve şirketin idaresi işlerini kurul olarak münhasıran yürütmekle görevlidir. Bu açıdan monist sisteme yaklaşan Türk hukuk sistemi, Türk Ticaret Kanunu'nun 367 maddesi ve Kooperatifler Kanunu'nun 58. maddesine göre yönetim kuruluna yönetimi, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü bir kişiye devretme hakkı tanıyarak esasen karma bir sisteme açık olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten de Türk Ticaret Kanunu'nun 367. maddesinin gerekçesi incelendiğinde, yönetim kurulunun yönetim haklarıyla temsil yetkilerini muhakkak kendisinin kullanmasının zorunlu olmadığı, gerektiğinde bir gözetim organı olarak çalışabileceği, hemen hemen üyelerinin tümünün, yürütme yetkisini haiz olmayan (non-executive) üye konumuna geçebildiği esnek bir rejim benimsendiği, yönetimin bu anlamdaki devrinin bir organsal işlev devri olduğunun belirtildiği görülmektedir. Ancak bu noktada dikkat çekmek gerekir ki, bahse konu hüküm ile yönetim kuruluna ek olarak tamamen bağımsız yeni bir "yönetim" organı yaratılmamakta, sadece işletme konusu faaliyetlerin devamı için karar alma ve uygulama hakkı kısmen veya tamamen, yine yönetim kurulunun bağlantılı olduğu bir yapıya devredilebilmektedir. Bu bakımdan yönetim ve temsil de ayrı işlevler olduğundan kural olarak yönetim yetkisinin devri, şirketi temsil imkanını da kendiliğinden doğurmamaktadır ve temsil için kanunda aranan diğer koşulların varlığı gerekmektedir. Bu doğrultuda bir değerlendirme yapıldığında Türk şirket yapısında ve bu çerçevede kooperatiflerde monist sistem veya düalist sistemin yahut bunların haricinde bir sistemin kabulünün mümkün bulunduğu, ancak yönetim kurulunun en üst gözetim ve yetkili organ sıfatının da derecesi azalmış olmakla beraber korunduğu anlaşılmaktadır.

4.2.2. Yönetim Kurulunun Toplantıya Daveti ve Toplantı Düzenlenmesi

Yönetim kurulu, yönetim kurulu başkanı veya başkanın hallerde başkan vekili tarafından toplantıya davet edilir. Ancak, yönetim kurulu üyelerinin tamamının da yönetim kurulu başkanına sunacakları yazılı bir talep ile toplantı düzenlenmesini talep hakkı mevcuttur. Yönetim kurulu kural olarak belirli sayıda ve yönetim için her daim hazır ve yetkili olan kimselerden oluştuğundan, Kooperatifler Kanunu'nda yönetim kurulunun toplantıya daveti veya toplantı usulü hakkında açık bir emredici hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle Yönetim Kurulu ihtiyaç duyulması halinde her zaman toplanabilecek ise de bu yönde bir ana sözleşme düzenlemesi mevcut ise yönetim kurulu toplantılarının kooperatif ana sözleşmesindeki hükümlere uygun şekilde düzenlenmesi gereklidir.

Yönetim kurulu, kural olarak üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararları toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır. Ancak kooperatif ana sözleşmelerinde toplantı ve karar yeter sayıları açısından ağırlaştırıcı hükümler öngörülebilir. Her ne kadar genel kurul toplantılarında kooperatif üyelerinin temsili katılımı mümkün kılınmakta ise de yönetim kurulunda toplantılara temsilen katılım imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle toplantıda her bir yönetim kurulu bizzat hazır bulunmakla ve oy kullanmakla yükümlüdür. Toplantıya birbirleri adına katılmaları mümkün olmadığı gibi kooperatif üyesi olan herhangi bir üyenin yahut üye olmayan herhangi bir üçüncü kişi veya özel yetkili dahi olsa vekilin toplantıya temsilen katılmaları hukuken mümkün değildir ve bu gibi haller mutlak butlanla geçersizdir.

Diğer ticaret şirketlerinde olduğu gibi kooperatif yönetim kurulları bakımından da her bir toplantının bir gündemi mevcuttur ve bu gündem kurulu toplantıya çağıran başkan veya başkan vekili tarafından duyurulur. Ancak öncelikli toplanma amacını oluşturan gündem haricindeki konularda da yönetim kurulunda görüşme yapılabilir

ve karar alınabilir. Bu nedenle yönetim kurulu, genel kurulların aksin gündeme bağıllık ilkesi ile hareket etmemektedir.¹¹⁶

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu kararlarının yazılı olarak alınması, yönetim kurulu karar defterinde işlenmesi ve üyelerce imza altına alınmış olması gerekmektedir. Bu kurucu koşulları sağlamayan yönetim kurulu kararları hukuken yok hükmünde olacak ve geçersizlik yaptırımına tabi tutulacaktır.

4.2.3. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerini Kullanması

Yönetim kavramı, genel itibariyle yönetme işi, çekip çevirme ve idare anlamlarına gelmektedir ve tüzel kişilerin faaliyeti yönetimlerinde yer alan gerçek kişiler eliyle görülür. Tüzel kişiler bakımından da yönetim, işletme ve faaliyet konusuna dahil olabilecek her türlü iş ve işlemin kararlaştırılması, uygulamaya konması ve ifasını içermektedir. Bu bakımdan şirketlerin genel kurulları açısından da bazı karar alma mekanizmaları mevcut olmasına karşın, yönetim organlarının bu kararları almanın yanı sıra işleme alma ve yürütme yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bir diğer açıdan tüzel kişilerin yönetim organları, şirket adına irade açıklamalarını gerçekleştirirken, tüzel kişiliğine yöneltilen irade beyanlarının ve taleplerin de muhatabı olur. Kooperatiflerde bu işlevleri yerine getiren organ, kural olarak yönetim kuruludur. Yönetim kurulu, üyeleri aracılığıyla kooperatifin yönetimini ve temsil işlemlerini gerçekleştirir. Kooperatif yönetim kurulları, kanun ve ana sözleşme sınırları içinde kalmak kaydıyla, kooperatif ana sözleşmesindeki faaliyet konusunu yerine getirmek için gerekli görülen her türlü tasarrufta bulunabilir. Bu açıdan kooperatifin yönetimi için ihtiyaç duyulması halinde yeni bir yönetim organizasyonu yapılmasına gidilmesi de yönetim kurulunun yetki ve görevleri arasındadır. Düzenlenecek yönetim organizasyonunun takip ve idaresi nihai itibariyle kurul olarak yönetim kuruluna ait olacaktır.

Kooperatif yönetim kurulunun, kooperatif tüzel kişiliğine karşı açıkça yasadan doğan bir temsil ve yönetim borcu bulunmaktadır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun

¹¹⁶ Kırca, İ., Şehirli Çelik, F.Y. ve Manavgat, Ç. (2013) *Anonim Şirketler Hukuku C.1, Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu*, 1. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.389.

55. maddesi, yönetim kurulunun kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yönetmesini ve onu temsil etmesini, ödev başlığı altında düzenlemiştir ve yönetim kurulunun icra organı olduğunu kabul etmiştir. Bu görevlerin aynı zamanda yönetim kurulunun bir yetkisi olduğu ise Kanun'un 58. maddesindeki yönetim ve temsil yetkilerinin devri ibaresinden anlaşılmaktadır.

Tüzel kişilerin bireyler, yargı organları ve devlet kurumları önündeki her türlü temsili yönetim kurulları aracılığıyla gerçekleştirilir. Gerçekten de Türk Medeni Kanunu hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, kooperatiflerin yetkili temsil organı yönetim kurulu olup kooperatif adına fiil ehliyeti başta olmak üzere dava ehliyetini de yönetim kurulu kullanır.

Yönetim kurulu üyeleri, kooperatif adına girişecekleri hukuki işlemlerde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 370. maddesinde düzenlenen temsil kurallarına tabidir. Buna göre ana sözleşmede aksi öngörülmemiş ise temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir. Bir diğer deyişle, her bir yönetim kurulu üyesi, temsil yetkisi açısından eşit düzeydedir ve herhangi ikisinin imzası kooperatif tüzel kişiliğinin hukuki işlem ile bağlı olması için yeterlidir. Ancak bu durumun aksi ve girişilecek işlemlerde yönetim kurulu üyelerinin münferit temsil yetkileri olacağı yönünde bir hüküm ana sözleşme ile öngörülebilir ve bu durumun da tescil ve ilan edilmesi gerekir. Ana sözleşmede aksine bir hüküm bulunmuyor ise, kooperatifi temsile yetkili yönetim kurulu üyelerinden sadece bir kişinin imzası kooperatifin bağlanması için yeterli olmayacaktır. Benzer şekilde temsilin tüm yönetim kurulu üyelerinin birlikte imzası ile gerçekleşmesi gereği de ana sözleşme ile düzenlenebilecek hükümlerdendir. Ancak temsil sınırlamalarına dair hükümler, yönetim kurulu üyeleri için de geçerli olmaktadır.

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin temsil yetki ve görevi ile ana sözleşmede aksi öngörülmemiş ise tabi oldukları çift imza kuralı, girişilen hukuki işlemin yazılı olması halinde geçerli olduğu kadar kooperatif iradesinin iletilmesinde sözlü işlemler açısından da geçerlidir. Ancak sözlü temsil ile kooperatifin hukuki bir tasarrufta bulunması uygulamada sık karşılaşılmamakta olup temsil yetkisinin usulüne uygun

kullanıldığıının incelenbilmesi için yazılılık koşulunun yerine getirilmesi önem arz etmektedir.¹¹⁷

Yönetim kurulunun kanundan doğan çift imza yükümlülüğü, her ne kadar sözlü görüşmelerde de devam etmekte ise de kooperatifin pasif temsilinde birlikte imza kuralının aranmayacağı yönünde görüşler mevcuttur. Konu hakkında kooperatifler mevzuatında açık bir hüküm bulunmamakla beraber anonim şirketler yönünden şirkete yapılan tebligatların tüm yönetim kurulu üyeleri tarafından münferiden teslim alınabileceği ve usulüne uygun bir tebligatın muhatabı olabileceği kabul edilmektedir.¹¹⁸

Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyeleri, kooperatifi temsil görevini kullanırken kooperatif unvanı altına imza atarak yerine getirmelidir. Şirket unvanının kaşe veya mühür ile yahut el yazısı ile belirtilebileceği kabul edilmektedir.¹¹⁹ Bu kuralın kooperatifler açısından da geçerli olacağı söylenebilecek olmakla beraber, Kooperatifler Kanunu'nun temsil yetkisinin sınırlandırılmasına yönelik 59. maddesi, kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair bir sınırlama yönünden ticaret siciline tescil koşulu aramaktadır.

Yönetim kurulu, genel kurul tarafından üyelerin belirlenmesi üzerine toplanarak bir yönetim kurulu kararı alır. Bu kararda kooperatifi temsil yetkisinin kullanılma usulü, imza yetkilileri, imza yetkilerinin kapsamı ve derecesi gösterilir. Alınan yönetim kurulu kararı, imza yetkililerine ait imza sirküleri ile birlikte ticaret sicilinde ilan ve notere tasdik ettirilir. İmza sirkülerinde, yönetim kurulu üyeleri haricinde bir imza yetkilisi daha mevcut ise bu üçüncü kişi de bulunmalıdır.¹²⁰ Her ne kadar alınan karar tescil ettirilmeliyse de imza sirkülerinin ilgili üçüncü kişi ve kurumlarla paylaşılması, iyi niyet hükümlerinin incelenbilmesi açısından faydalı olacaktır.¹²¹

¹¹⁷ Demirel, D. (2017), s.232.

¹¹⁸ Moroğlu, E. (2010) *Makaleler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.23.

¹¹⁹ Kırca, İ., Şehirali Çelik, F.Y. ve Manavgat, Ç. (2013), s.626.

¹²⁰ Kayar, İ. (2005) *Anonim ve Limited Şirketlerin Temsili ve İmza Sirküleri*, Türkiye Noterler Birliği Dergisi, Cilt: 127(Ağustos), s. 110.

¹²¹ Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017), s.666.

Yönetim kurulu, aktif temsil ve pasif temsil de dahil olmak üzere kanundan ve ana sözleşmeden doğan görevlerini yerine getirirken kendi yönetim organizasyonunu da oluşturabilir. Bu organizasyonda yöneticiler ve uzmanlardan yararlanabilir, bu yönde kurul ve komisyonlar oluşturabilir, görevlendirmeler ve atamalar gerçekleştirebilir. Ancak yönetim ve/veya temsil işlerini kısmen veya tamamıyla devretmiyor, buna karşın sadece kooperatif ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir uzman yardımına başvuruyor ise bu durumun temsil yetkisi devri olacak değerlendirilmesi düşünülemez. Zira bir yetki, yönetim kuruluna ait tüm yönetim ve temsil hakları bakımından mümkün değildir. Yönetim kurulunun kanunda sayılan devredilemez ve vazgeçilemez yetkileri mevcuttur. Bu yetkiler Türk Ticaret Kanunu'nun 375. maddesinde sayılıdır. Devredilemez ve vazgeçilemez yetkiler yönünden yönetim kurulunun uzman görüşüne ve gerekirse üçüncü bir kişi veya kurumun desteğine ihtiyaç duyması, bu görev ve yetkileri devrettiği şeklinde yorumlanamayacaktır. Ancak yönetim kurulunun devredilemez yetkileri üzerinde açık veya örtülü bir yetki devri gerçekleştirilmesi de mümkün değildir ve bu tür bir devir işlemi mutlak butlanla hükümsüz olacaktır.¹²²

Yönetim kurulu ve yönetim kurulu üyeleri, görevde iken gerçekleştirdikleri işlemler nedeniyle kooperatif tüzel kişiliği başta olmak üzere kooperatif üyeleri ve üçüncü kişilere karşı sorumludur. Bu nedenle kooperatife veya ilgili kişilere yönetim kurulu tarafından hukuka aykırı eylemler ile bir zarar verilmiş ise, yönetim kurulu üyeleri kusuru oranında sorumlu tutulabilir. Tazmin borcu öncesinde yönetimin usulünce gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kooperatif genel kurulları tarafından da her zaman gerçekleştirilebilir. Kooperatif genel kurulları, yönetim kurulunun faaliyetlerini denetleyebilir ve bunun için denetçilerden yararlanır. Kural olarak yönetim kurulunun hesap verme borcu kooperatife yönelik olmakla beraber kooperatifin bağlı bulunduğu bakanlık tarafından da kooperatif yönetiminin denetlenmesi mümkündür. Bakanlık görevlisi tarafından yerine getirilecek denetlemede kooperatiflerin işlem ve hesapları ile varlıkları incelenebilir. Bu denetim Kooperatifler Kanunu'nun 90. maddesinden doğan bir yetkidir. Kooperatif yönetim kurulları, yönetim açısından ana sözleşme ve kanun ile bağlı olmanın yanı sıra, denetimler neticesinde ilgili bakanlıkça verilecek talimata da uymakla

¹²² Demirel, D. (2017), s.227.

yükümlüdür. Aksi takdirde, genel kurulca alınmış bir karar aranmaksızın yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerin görevlerine ilgili bakanlıkça tedbiren son verilebilecektir. Ancak yöneticilerin görevlerine tedbiren dahi olsa son verilmesi halinde ilgili bakanlık, derhal ve bir yıl içinde kooperatif genel kurulunu olağanüstü toplantı ile toplayabilir veya bu hususta yetki verebilir. Buna karşın, elbette ki nihai değerlendirmede ancak ve ancak kusurlu eylemleri neticesinde hukuka aykırı işleme karışan yönetim kurulu üyesinin sorumluluğuna başvurulabilecektir. Aksi takdirde bakanlık işleminin keyfi bir idari işlem olduğu ileri sürebilecektir.¹²³

4.2.4. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkilerinin Devri

Yönetim kurulu üyesinin görev ve sorumluluğu ana sözleşmede atanması veya genel kurulda seçilmesinin ardından görevi kabul etmesi ile başlamaktadır. Yönetim kurulu, kurul olarak kooperatifin bir organı niteliğinde ise de yönetim kurulu üyelerinin ayrı bir organ vasfı bulunmamaktadır. Bu nedenle öğretilerde genel olarak yönetim kurulu üyelerinin kooperatif tüzel kişiliği ile arasındaki ilişkinin atama ve kabul beyanıyla oluşan bir tür sözleşme üzerinde kurulduğu kabul edilmektedir.¹²⁴ Ancak olası bir uyuşmazlıkta bu sözleşmenin, vekalet ilişkisi benzeri bir sonuç doğurduğu görülmektedir. Yargıtay da bu kabulden yola çıkarak 1982 tarihli bir kararında şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkinin bir sözleşme ilişkisi olup Domaniç, Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu'nun da katıldığı görüşe göre genellikle bu ilişkinin vekalet sözleşmesi olarak nitelendirildiğini belirtmektedir.¹²⁵ Bahse konu karara göre yönetim kurulu üyesinin vekâlet ilişkisi ile şirkete bağlı olduğu, federal mahkemenin de kabulündedir. Bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde Türk Borçlar Kanunu'nun vekaletle ilişkin hükümlerinin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

Yönetim kurulu üyelerinin kooperatif ile arasındaki ilişkinin hukuki niteliği hakkında kendine özgü (sui generis) bir tür sözleşme olduğu da kimi kesimlerce kabul

¹²³ Pınar, H. (2014) *Kooperatif Yöneticilerinin Görevden Alınması ve Kooperatiflerde Denetim Sorunu*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18(2), s.155.

¹²⁴ Kayırgan, H. (2013) *Yönetim Kurulu İle Anonim Şirket Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8(1), s.250.

¹²⁵ Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017), s.666.

görmektedir. Bu nedenle uygulanacak kanun bakımından ticari hükümler ile genel hükümlerin birlikte ele alınması gerekliliği de savunulmaktadır.¹²⁶

Yönetim kurulu üyesinin kooperatif tüzel kişiliği ile arasındaki ilişkinin hukuki niteliği bir yana, yürütmesi gereken işlemler ile sorumlulukları esasen Türk Ticaret Kanunu ve Kooperatifler Kanunu'nda açıkça belirtilmiştir. Temel kural şirket veya kooperatifin yönetim kurulu tarafından yönetilmesi ve temsil edilmesidir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 367 ve 371. maddeleri ile Kooperatifler Kanunu'nun 56 ve 58. maddeleri yönetim kurulunun yönetim ve/veya temsil yetkisinin kısmen veya tamamen devrine imkan tanımaktadır. Bu devir bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine olabileceği gibi kooperatif üyesi bulunmayan üçüncü bir veya birkaç kişiye de yapılabilecektir. Ancak yönetim veya temsil yetkilerinin devri için kooperatif ana sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunması ve yönetim kurulu tarafından bu hususta bir iç yönerge hazırlanması gerekmektedir. Konunun yönetim kurulunun yönetim hakkı ve kooperatifi temsil yetkisi bakımından iki ayrı açıdan ele alınması daha uygun olacaktır.

Yönetim hakkının devri açısından, yönetim kurulu yetkilerini kısmen veya tamamen üçüncü bir kişiye devredebilecek ise de yönetim kurulunun üst gözetim ve üst denetim yetkileri devam edeceğinden bir tür gözetim kurulu işlevi görür. Benzer şekilde yönetim kurulu yetkilerin bir kısmını bazı yöneticilere, diğer bir kısmını ise farklı yönetici veya yönetim gruplarına bırakabilir. Ancak herhalükarda tüm bu kişilerin görevlerini yerine getirirken bağlı olduğu esas oluşum, organ olarak yönetim kuruludur. Bir diğer deyişle, atanan yöneticilerin ayrı bir organ sıfatı doğmamaktadır. Bu nedenle yönetim kurulunda kalan gözetim kurulu işlevinin, kooperatif yönetimini tam anlamıyla bir dualist sisteme yaklaştırdığı söylenemeyecektir.¹²⁷

¹²⁶ Akdağ Güney, N. (2012), s.178.

¹²⁷ Kaya, M.İ. (2015) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Denetim ve Gözetim Görevi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16(Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), s.3271.

Kooperatifler Kanunu'nun açık lafzına bakıldığında, öncelikle 56. maddede şu şekilde bir hüküm bulunduğu görülmektedir:

“Yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaç kooperatifi temsil yetkisini haiz murahhas üye seçilebilir. Murahhas üyelerin seçilmesi ve değiştirilmesi Ticaret Siciline tescil ettirilir.”

Bu bakımdan ticaret siciline tescil ettirilmek kaydıyla ana sözleşmede ayrı bir hüküm aranmaksızın temsil yetkisinin yönetim kurulu üyeleri arasında bir kimseye tevdi edilebileceği gibi birden çok üye arasında da paylaştırılabileceği kabul edilmiştir. Burada kullanılan murahhas kavramı Türk Dil Kurumu karşılığı itibariyle delege anlamına gelmekte olup yönetim kurulunun kendi içinden bir temsilcinin belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Diğer yandan bahse konu maddede yönetim yetkisinden bahsedilmemekte olup yönetim kurulunun yönetim yetkisini devri Kanun'un 58. maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

“Ana sözleşme, Genel Kurula veya Yönetim Kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya Yönetim Kurulu üyesine tevdi etmek yetkisini verebilir.”

Bu devir için ise ana sözleşmede hüküm bulunması şartı aranmakta, ayrıca 56. maddede getirilen temsilde murahhas üyelik kavramı kooperatif üyesi olmayan üçüncü kişiler bakımından da genişletilmektedir. Yönetim yetkinin devri açısından da kooperatif ortaklığı aranmamakta ve bir veya birkaç yönetim kurulu üyesi veya kooperatif üyeleri haricindeki bir veya birkaç üçüncü kişiye yetki devri yapılabileceği ifade edilmektedir.

Yönetim hakkı kullanılırken yönetim kurulunun bağımsız hareket edebildiği ve gerekli gördüğü adımları atabileceği, Türk Ticaret Kanunu'nun 374. maddesindeki hüküm ile de korunmaktadır:

“Yönetim kurulu ve kendisine bırakılan alanda yönetim, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir.”

Bu nedenle kooperatif ana sözleşmesinde ek bir sınırlayıcı hüküm öngörülmemiş ise ve yönetim kuruluna yetki devri için gerekli atamaları yapabileceği yönünde bir hak tanınmış ise, bu oluşumun detayları tamamıyla yönetim kurulu kararına ve yönetim kurulu kararıyla oluşturulacak iç yönergeye bağlıdır. Bu durumun tek istisnası yönetim kurulunun devredilemez yetkilerinin bizzat yönetim kurulu organınca kullanılması gerekliliğidir.

Yönetim kurulunun devredilemez ve vaz geçilemez yetkileri hakkında Kooperatifler Kanunu’nda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşın Türk Ticaret Kanunu’nun 375. maddesine göre; şirketin üst düzey yönetimi ve ilgili talimatların verilmesi, şirket yönetim teşkilatının oluşturulması, şirketin muhasebe, finans denetimi ve gerektirdiği ölçüde finansal planlama için gerekli düzenin oluşturulması, müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanması ve gerekli hallerde bu kişilerin görevden alınması, yönetimle görevli kişilerin, özellikle kanunlara, esas sözleşmeye (kooperatifler açısından ana sözleşmeye), iç yönergelere ve yönetim kurulunun yazılı talimatlarına uygun hareket edip etmediklerinin üst gözetiminin sağlanması, pay, yönetim kurulu karar ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin tutulması, yıllık faaliyet raporunun ve kurumsal yönetim açıklamasının düzenlenmesi ve bunların genel kurula sunulması, genel kurul toplantılarının hazırlanması ve genel kurul kararlarının yürütülmesi, gerekli hallerde şirketin borca batıklığının mahkemeye bildirilmesi işlemleri ancak ve ancak yönetim kurulu tarafından yerine getirilebilir. Kooperatifler bakımından da uygulama alanı bulan bu genel hüküm gereği, sayılan hallerin genel kurulca bir başka kooperatif organına veya yönetim kurulunca oluşturulacak iç yönerge doğrultusunda üçüncü kişilere devri mümkün değildir. Bu yönde alınacak kararlar da mutlak butlanla geçersiz olacaktır.¹²⁸

¹²⁸ Kaya, A. (2017), s.4.

Hem anonim şirketlerde hem de kooperatiflerde yönetim kurulunun yönetim yetkisini tamamıyla bir yönetim kurulu üyesine devretmesi yahut yine tamamıyla bir üçüncü kişiye devretmesi mümkündür. Temsil yetkisi açısından ise anonim şirketlerde temsil yetkisinin yönetim kurulu üyesi olmayan bir üçüncü kişiye devredilmesi halinde, en az bir yönetim kurulu üyesinin temsile yetkili kişi olarak kalmaya devam etmesi aranmaktadır. Bu bakımdan anonim şirketlerde yönetim yetkisinin devri ile temsil yetkisinin devri kesin sınırlarla ayrılmıştır. Anonim şirketlerde temsil yetkisinin tamamının, yönetim kurulu üyesi olmayan herhangi bir üçüncü kişiye devredilmesine kanun cevaz vermemektedir. Örneğin anonim şirket yönetim kurulu tarafından yönetim yetkisinin tamamının devredilmesi ile bu yetkinin kullanılması için bir üçüncü kişi CEO atanması mümkün ise de bu CEO'nun şirketin temsili ve şirket adına imza yetkisinin kullanılması açısından münhasıran yetkili kılınması mümkün değildir. Bu nedenle CEO'nun yanı sıra bir yönetim kurulu üyesi daha imza yetkilisi olacak devam edecektir. Ancak atanacak CEO'nun veya bu yöndeki bir yetkilinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması halinde murahhas üyelik söz konusu olacaktır ve yönetim yetkileri ile temsil yetkilerinin anonim şirketler açısından tek bir kişide münhasıran toplanması mümkün hale gelecektir.

Anonim şirketlerde uygulanan en az bir yönetim kurulunun temsile yetkili kalması kuralı kooperatif şirketleri bakımından uygulanmamaktadır. Ancak anonim şirketlere benzer şekilde, ana sözleşmede ayrıca bir hüküm bulunmuyor ise kooperatifler bakımından da çift imza kuralı geçerlidir. Yargıtay bu konuda şirketi temsile yetkili kişilerden sadece birinin imzasının varlığı halinde şirketin bu işlemde sorumlu olmayacağına, girilen işlemin şirketi bağlamayacağına hükmetmektedir. Buna karşın anonim şirketlerde esas sözleşmeye ve kooperatiflerde ana sözleşmeye konulacak bir hükümlerle çift imza kuralının kaldırılması ve bunun yerine her bir yönetim kurulu üyesinin tek başına imzaya yetkili olduğu veya ikiden daha çok yönetim kurulu üyesinin müşterek imza yetkilisi bulunduğu yahut işlem türüne göre imza sınıflandırılması ve farklı müşterek imza kombinasyonlarının getirilmesi mümkündür.¹²⁹

¹²⁹ Üçışık, G. ve Çelik, A. (2013), s.460.

Çift imza kuralının aksi yöndeki bir düzenleme ana sözleşmeye kuruluş aşamasında veya ilerleyen dönemde bir ana sözleşme değişikliği ile eklenebilecektir. Ana sözleşmede aksi yönde bir hüküm bulunmuyor ise temel kural kooperatiflerin de çift imza kuralı ile yönetim kurulu üyelerinden en az ikisinin müşterek imzası ile hukuki işlemlere girişmesi iken, bu durum ana sözleşme hükmü ile ve bu doğrultuda çıkartılacak yönetim kurulu kararı neticesinde kooperatif üyesi olmayan üçüncü bir kişiye tanınabilecektir. Murahhas müdür olarak da tanımlanabilecek bu kişi, kooperatifi münhasır imzası ile temsil edebilecek, hak ve yetkilerini kooperatif tüzel kişiliği adına kullanabilecektir. Bu bakımdan yönetim ve temsil haklarının yönetim kurulundan tamamen ayrılabilmesi ile kooperatiflerde dualist sisteme daha çok yaklaşıldığı söylenebilecektir.

Temsil yetkisinin devredilebilmesi için ana sözleşmede temsil yetkisinin devrine izin veren açık bir hüküm yer almalıdır. Yönetim yetkisinin devrine imkan tanıyan bir ana sözleşme hükmü, temsil yetkisinin devredilmesine de imkan tanır. Bu doğrultuda yer verilecek sözleşme hükmü şöyle düzenlenebilir:¹³⁰

“Yönetim kurulu, temsil yetkisini devre yetkilidir.”,

“Yönetim kurulu, yönetimi kısmen veya tamamen devre yetkilidir.”,

“Yönetim kurulu murahhas üye ve/veya murahhas müdür atamaya yetkilidir.”.

Bir diğer yandan yönetim kurulu yönetim ve temsil yetkilerini birlikte devredebileceği gibi ayrı ayrı da devredebilecektir. Örneğin yönetim kurulu gerekli görmesi halinde geçici veya kalıcı komiteler ve komisyonlar kurmakta serbesttir. Bu komite ve komisyonlara yönetim yahut temsil yetkisinin devri mecburiyeti bulunmamaktadır. Yönetim kurulunun yönetim işlevini bizzat yerine getirirken kurabileceği bu kurullarda, kooperatif üyesi olan veya olmayan üçüncü kişiler bulunabileceği gibi bu komisyonların yönetim kurulu için araştırma yapmak, rapor düzenlemek, yönetim kurulunun verdiği görevleri yerine getirmek gibi işlevleri doğabilir. Özellikle de büyük ölçekli ticari şirketlerde bu tarz kurullar, kurumsal

¹³⁰ Cenkci, E. (2018) *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Temsil Yetkisinin Devri*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık, s.55.

yönetim ilkesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bazı şirketler açısından esas sözleşmeden veya kanundan doğan komisyon ve komiteler bulunduğu görülmektedir.

İyi bir kurumsal yönetim, güçlü ve dengelenmiş bir yönetimi ve farklı kurulların varlığını ve birbirini denetlemesini öngörmektedir. Bu nedenle icracı olan ve olmayan yöneticilerden bahsedilebilecektir. Kooperatifler açısından öncelikli amaç kar elde etmek değilse de genel kurul tarafından seçilen yönetim kurulu, nihai itibariyle kooperatifi ortaklar adına yönetmektedir. Ortaklık yapısının dağılık olduğu büyük ölçekli şirketlerde, pay sahipleri yönetime ulaşmakta ve bilgi almakta, yönetimin performans ve stratejisini gözlemlemekte eksik kalabilmektedir. Bu nedenle monist sistemlerde icracı olan ve olmayan şeklinde bir ayrıma gidilmesi tercih edilmektedir. Benzeri bir yapı dualist sistemlerde yönetici kurul karşısında yer alan gözetim kurulu aracılığıyla yerine getirilir. İcracı olmayan yönetim kurulu üyeleri veya gözetim kurulu üyeleri, pay sahipleri adına icracı yöneticileri izler, kontrol eder, bilgi ve iletişim boşluğunu doldurur.¹³¹

Bu bakımdan kooperatif yönetim kurullarının da görevlerini yerine getirirken ihtiyari olarak oluşturmaları gerektiğine kanaat getirdikleri komisyonlar açısından bir yetki devri zorunluluğu aranmamaktadır. Ancak ana sözleşmede izin verilmesi halinde, bu komisyonlara veya bazı komisyon üyelerine murahhas müdürlük tanınarak kooperatifin yönetim ve temsil yetkileri de devredilebilecektir. Bu yetkide münhasır veya müşterek kullanım kuralları da getirilmesi mümkün olup birden çok kimsenin ayrı ayrı yetkili kılınmasında da bir engel bulunmamaktadır.

4.2.4.1. Yönetim Kurulu Yetkilerinin Başka Bir Yönetim Kurulu Üyesine Devri

Birinin veya bir topluluğun adına davranma anlamlarına gelen temsil, kooperatif tüzel kişiliği açısından yönetim kurulu tarafından ve yönetim kurulu üyeleri eliyle kullanılır. Bu bakımdan kooperatif tüzel kişiliğinin temsili, yönetim kurulu üyelerinin yetkisi olmasının yanı sıra aynı zamanda asli bir sorumluluğudur. Ancak

¹³¹ Özkorkut, K. (2007) *Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri*, 1. Baskı, Ankara: Banka Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.112.

bu temsil yetkisi, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 58. maddesi doğrultusunda üçüncü kişilere devredilebilmektedir. Bu doğrultuda atanacak yetkili murahhas olarak adlandırılmaktadır. Atanacak murahhas üye veya müdürlerin görev tanımları ve görev sürelerinin belirlenmesi tamamıyla yönetim kuruluna aittir. Bu nedenle kooperatif genel kurulunda alınacak bir karar ile bu yetkinin kullanılması da mümkün değildir.

Yönetim kurulunun organ olarak kullandığı yönetim ve/veya temsil yetkilerinin bir yönetim kurulu üyesine devredilmesi halinde bu üyeye murahhas üye denmektedir. Murahhas üyenin de ticaret sicilinde tescil ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmesi gerekmektedir.

Kural olarak yetki devri yapılan kişilerin görev süresi yönetim kurulunca belirlenmekte ise de murahhas üyenin, yönetim kurulu üyeliğinin olağan üyelik süresi ile sınırlı olduğu söylenebilecektir. Ancak kendisine yapılan yetki devrinden dolayı daha uzun bir süre öngörülmüş ise, murahhas üyelik sıfatını kaybetmiş olsa dahi murahhas müdür sıfatıyla yetkilerini kullanmaya devam edebilecektir.

Önemle belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu üyelerinin yönetim ve temsil yetkileri kapsamında herhangi bir belgeye imza atmaları veya bazı işlerin yerine getirilmesi için kendilerine vekalet verilmesi bu kimseleri murahhas üye konumuna getirmemektedir. Murahhas üyelik için yukarıda açıklanan usulün takip edilerek murahhas üyenin imza beyannamesinin de tescil ve ilan edilmesi gerekir.

Olağan bir yönetim anlayışında, yönetim kurulu üyelerine huzur hakkı ödenmesine karar verilebilir. Ancak murahhas üyeler için, sürekli bir hizmet ifa etmeleri nedeniyle, huzur hakkı yerine ücret veya tahsisat alabilecekleri yönünde görüşler bulunmaktadır.¹³²

Murahhas üyenin tüzel kişi olmasına engel bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Ancak murahhas üyenin bir tüzel kişi olması halinde yetki devrinin amacına uygunluğu tartışmalı hale gelebilecektir. Murahhaslık kurumu yönetim kurulu

¹³² Özmen, K. (2018), s.408.

faaliyetlerinin uzman kişiler eliyle görülmesi hedefinden doğmaktadır. Bu nedenle yetki devri yapılacak kişinin eğitim durumu, uzmanlık alanı, güvenilirliği ve kişisel özellikleri önem taşımaktadır. Tüzel kişiler yönünden bu kişinin kim olacağı belli olmadığından ve zaman içinde değişebileceğinden murahhas üyenin gerçek kişi olarak belirlenmesi faydalı olacaktır. Ancak salt profesyonel yönetim amacıyla kurulmuş ortaklıkların murahhas seçilmesi müstesnadır.¹³³

4.2.4.2. Yönetim Kurulu Yetkilerinin Üçüncü Kişiye Devri ve Müdür Atanması

Anonim şirketler açısından getirilen sınırlamalara karşın, profesyonel yönetimin yaygınlaşabilmesi ve kooperatif işlemlerinin hızlanabilmesi amacıyla kooperatif yönetim kurullarının temsil yetkisinin yönetim kurulu üyeleri haricinde bir üçüncü kişiye devredilmesine engel bulunmamaktadır. Ana sözleşmeye uygun olarak yönetim kurulunca çıkartılacak bir iç yönerge ile yapılacak temsil yetkisi devri sonucu murahhas müdürler belirlenecektir ve bu müdürlerin de ticaret siciline tescil edilmesi ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmesi gerekmektedir.

Murahhas müdürler, bu sıfatları nedeniyle yönetim kurulu üyesi sıfatını kazanmaz. Ayrıca murahhas üye ve murahhas müdürlerin aynı anda bulunması halinde, bu kimseler arasında herhangi bir hiyerarşik ilişkiden de bahsedilemez.

Her ne kadar kooperatif yönetim kurullarının en az üç kişiden oluşması öngörülmüş ise de atanacak bir murahhas üye veya müdür ile yönetim kurulu yetkilerinin tamamının tek bir kişide toplanması mümkün hale gelmektedir. Yönetim kurulu kararı ile atanacak murahhas müdürün görev süresi, görev tanımını, görev veya yetki devrine ilişkin hususlar yönetim kurulunca belirlenmektedir. Bu bakımdan kendisini atayan yönetim kurulu üyelerinin görev süresi dolmasına ve yeni bir yönetim kurulu seçilmesine karşın murahhas müdürlerin görevleri devam edebilecektir. Ancak bir murahhas üyenin görev süresi ana sözleşmede kısıtlayıcı bir hüküm bulunmuyor ise en fazla dört yıl olarak uygulanabilmektedir. Bu nedenle yeniden seçilmez ise, murahhas üyenin murahhas üyelik sıfatı her halükarda yönetim kurulu üyeliği beraber sona erecektir. Ancak murahhaslık sıfatı ve kendisine devredilen yetkilerin

¹³³ Cenkci, E. (2018), s.74.

akıbeti açısından açık bir kanun düzenlemesi bulunmamakta ise de murahhas müdür sıfatı ile çalışmasına devam edebileceği anlaşılmaktadır. Yönetim kurulu üyesi bir temsilcinin görevinin yönetim kurulu üyeliği süresi ile sınırlı olduğuna ilişkin bir ana sözleşme veya yönetim kurulunca çıkartılacak iç yönerge hükmü getirilebilecektir. Bu şekilde bir engel hüküm oluşturulmadığı ve yeni yönetim kurulunca murahhasın yetkilerine son verilmediği sürece, murahhas üyeliğin murahhas müdürlüğüne dönüşmesine engel bir hüküm bulunmamaktadır.

Her ne kadar kooperatif hizmetlerinin devamlılığı düşünülerek, murahhas müdürlerin yönetim kurulu üyelerinin görev süresini aşan bir süre ile atanamayacaklarına dair bir sınırlama bulunmamakta ise de uygulamada yapılan atamaların süreli olması halinde kooperatif ihtiyaçları ile sınırlı tutulmasında fayda bulunmaktadır.¹³⁴

Tüzel kişilerin, murahhas müdür olarak atanmalarına engel bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Ancak profesyonel yönetim ortakları saklı kalmak kaydıyla, konunun taşıdığı riskler hakkında murahhas üyeler hakkındaki bölümde yaptığımız açıklamalara atıfta bulunuyoruz.

4.2.4.3. Yetkilendirilen Üye ve Müdürün Kooperatifi Temsilinin İncelenmesi ve Hukuki Niteliği

Kooperatiflerin temsil organı yönetim kuruludur. Yönetim kurulunun kooperatif tüzel kişiliğini temsili hakkındaki usul ve esaslar kooperatif ana sözleşmesiyle düzenlenir. Ana sözleşmede, genel kurula veya yönetim kuruluna yetki verilen hallerde, kooperatifin yönetim ve temsili, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan müdüre bırakılabilir. Kooperatifi temsilin yönetim kurulu veya atanmış temsilciler eliyle kullanılması hallerinin tamamında, kooperatifi temsil ile görevli kişinin, kooperatif unvanı altına koyacağı imza ile işlem yapması gerekir. Aksi takdirde kooperatif unvanı bulunmadan atılan imzalardan kooperatif tüzel kişiliği bağlı olmayacaktır. Kooperatif yönetim kurulu, yönetim ve/veya temsil yetkisini bir yönetim kurulu üyesine veya harici bir üçüncü kişiye devretmiş ise bu durumda kooperatifi temsile

¹³⁴ Özmen, K. (2018), s.409.

yetkili kılınan kimseler ile bu kişilere ait imzaları ticaret siciline bildirmekle yükümlüdür. Yönetim kurulu tarafından yapılan atamaya ilişkin alınan kararlar da ilgili ticaret sicili müdürlüğündeki yetkili personele tasdik ve tescil ettirilir.¹³⁵

Murahhas üye veya müdürlerin ticaret siciline tescil edilmesi ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmesinin hukuki niteliği, bu tescil ve ilan öncesinde kooperatif adına girişilen iş ve işlemlerin hukuken geçerliliği açısından önem taşımaktadır. Kooperatif tüzel kişiliği adına temsil yetkinin bir kimseye ve özellikle de murahhas müdüre verilmesinin ardından henüz ticaret sicil tescili yapılmamış ise bu kimsenin kooperatif unvanı altına koyduğu imzasının geçerliliği ve bu işlemlerin kooperatifi bağlayıcılığı hakkında öğretilerde karşıt görüşler mevcuttur. Bazı görüşlerde tescilin kurucu nitelikte olduğu ve bu nedenle murahhas müdürün temsil yetkisinin devrine ilişkin karara istinaden kooperatifi bağlayıcı bir işleme girişemeyeceğini savunmakta ise de ağırlıklı karşıt görüş ticaret sicil tescilinin açıklayıcı nitelikte olduğunu, bu nedenle henüz tescil ve ilan olmamasına karşın yetki devrine ilişkin yönetim kurulu kararı doğrultusunda temsilcinin kooperatifi bağlayıcı bir işleme imza atabileceği yönündedir. Ancak her iki görüş de tescil ve ilandan önce yetki devrini müspet olarak bilen üçüncü kişilerin tescil koşulunu ileri süremeyeceğini, bu bakımdan yetki devrinden müspet olarak haberdar olan üçüncü kişilerle girişilen işlemlerin henüz tescil ve ilan gerçekleşmemiş olsa dahi kooperatifi bağlayacağını kabul etmektedir.¹³⁶ Tescilin sadece açıklayıcı, bildirici nitelikte olduğu görüşü Yargıtay'ca da kabul görmektedir. Ticaret siciline tescil ve ilanın kurucu işlem niteliğinde olması için yeni kurulan bir ticaret şirketlerinin tüzel kişilik kazanabilmesi veya anonim şirketlerde ana sözleşmenin değişikliği yapılması gibi işlemler aranmaktadır. Ancak murahhas üye veya murahhas müdürler tayini ve buna ilişkin bir tescil ancak üçüncü kişilere karşı da şüphesiz bir şekilde hüküm doğurabilmesi açısından açıklayıcı nitelik taşımaktadır.¹³⁷

¹³⁵ Ticaret Bakanlığı (2020) *100 Soruda Kooperatifçilik*, Ankara: Esnaf, Sanatkarlar Ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, s.79.

¹³⁶ Kırca, İ., Şehirali Çelik, F.Y. ve Manavgat, Ç. (2013), s. 634; Arslanlı, H. (1959) *Anonim Şirketler II Anonim Şirketlerin Organizasyonu*, 2. Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası, s.136.

¹³⁷ Eriş, G. (1998) *Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.1040.

Kendisine temsil yetkisi devredilen yönetim kurulu üyesinin veya bir murahhas müdürün kooperatif ile arasındaki ilişkinin hukuki niteliği, esasen yönetim kurulu üyeleri ile kooperatif arasındaki vekalet benzeri ilişkiye dayanmaktadır. Bu temsil yetkisi devri ile birlikte murahhas üye veya müdür, organ şahıs niteliği kazanır. Dolayısıyla murahhas üye veya müdürler hakkında bir uyuşmazlık olması halinde, Kooperatifler Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve bu çerçevede ana sözleşme hükümleri başta olmak üzere boşluk bulunan hususlar açısından genel hükümlerin ve Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin incelenmesi gerekmektedir.¹³⁸

Temsil yetkisinin murahhas üye veya müdür tarafından yeniden devri mümkün görünmemektedir. Murahhasların ve müdürlerin atanması, yönetim kurulunun devredilemez yetkilerindedir. Bu nedenle kooperatif ana sözleşmesinde, genel kurulda veya yönetim kurulu yahut iç yönergede alt temsile cevaz verilmiş olsa dahi murahhaslar temsil yetkisini devredemez. Bu tür kararların emredici hükümlere aykırılık nedeniyle mutlak butlanla sabit olduğundan tescile konu edilmemesi gerekir. Ancak herhangi bir şekilde ticaret sicilinde tescil ve ilan edilmiş olması durumunda, işlem yapan üçüncü kişinin iyi niyetli olması halinde yapılan işlemin kooperatifi bağlayacağı söylenebilecektir.¹³⁹ Fakat kooperatifin uğradığı zarardan ilgili murahhasların sorumluluğuna başvurulabilecektir.

Buna karşın, murahhas üye ve murahhas müdürler, kooperatifi temsil yetkisini devretmeden yönetim işlerinin hızlandırılabilmesi için organ niteliğinde olmayan tacir yardımlarını atayabilir. Bu nedenle murahhasların ticari temsilci, ticari vekil, pazarlamacı hakkında bir sözleşme akdetmesi ve atama yapmasında sakınca bulunmamaktadır. Ancak bu kimselerin seçimi açısından murahhas üye veya müdürün özen borcu devam etmektedir.¹⁴⁰

4.2.5. Kooperatif Temsilcisinin Yetki Sınırı ve Yetkilendirilme Usulü

Yönetim kurulunca atanmış olan murahhas üye veya murahhas müdürlerin ticaret siciline tescil edilmesi gereğinde şüphe bulunmamaktadır. 1163 sayılı Kooperatifler

¹³⁸ Akdağ Güney, N. (2012), s.89.

¹³⁹ Poroy, R. ve Yasaman, H. (2015), s.264.

¹⁴⁰ Cenkeci, E. (2018), s.100.

Kanunu'na göre murahhas üyelerin seçilmesi ve değiştirilmesinin ticaret siciline tescil ettirilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Ayrıca Kanun'un 59. maddesinde;

“Temsile yetkili şahıslar kooperatif namına onun amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabilir. Bu temsil yetkisinin sınırlandırılması iyi niyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hiçbir hüküm ifade etmez. Temsil yetkisinin sadece esas müessesenin veya bir şubenin işlerine hasrolunmasına veya kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair ticaret siciline tescil edilmiş olan kayıtlar saklıdır.”

şeklinde düzenlenmiş olan hüküm gereği temsil yetkisinin nasıl kullanılacağına ilişkin hususların da belirli sınırlar dahilinde ticaret siciline tescil ettirilmesi mümkün hale gelmektedir.

Bu nedenle kanun hükmüne uygun olarak alınan kararlar tescil ettirilmiş ise yalnızca iç ilişki bakımından değil aynı zamanda üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir olacaktır. Ancak bu sınırlama, sadece esas müessesenin veya bir şubenin işlerine hasrolunabilmekte veya kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair kurulabilmektedir. Kanun lafzından da anlaşıldığı üzere şube niteliğinde olmayan yerlerde murahhasın veya diğer ticari temsilcinin temsil yetkisinin sınırlandırılması olanaklı değildir. Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda şube kavramından birçok maddede bahsedilmesine karşın şubenin tanımı hakkında bir genel kural getirilmemiştir. Ancak 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun¹⁴¹ 9. maddesi şubeyi, bir merkeze bağlı olduğu halde, gerek merkezin bulunduğu oda gerekse başka bir odanın faaliyet alanı içinde kalan, müstakil bir sermaye ve muhasebe sahibi, yahut muhasebesi merkezde tutulmasına ve müstakil sermayesi bulunmamasına karşın kendi başına sınıai faaliyet ve ticari muamelede bulunan yerler ve satış mağazaları şeklinde tanımlamıştır.¹⁴² Bunun haricinde bir temsil yetkisi sınırlaması iyi niyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hiçbir hüküm ifade etmeyecek olup ticaret siciline de tescil edilmemesi

¹⁴¹ 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25479, 1 Haziran 2004 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040601.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

¹⁴² Şener, O.H. (2015) *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s.241.

gerekmektedir. Bu bakımdan temsil yetkisinin ne şekilde kullanılacağına ilişkin bir yönerge veya talimatın tescili mümkün bulunmayıp bu şekilde bir işlemin üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeyeceği şüphesizdir.

Kooperatifi temsil yetkisi devredilirken yönetim kurulunun alacağı yazılı bir karar bulunmak zorundadır. Bu karara bağlı olarak bir iç yönerge hazırlanması ve bu iç yönergenin ticaret siciline tescili zorunlu bir unsur değildir. Ancak uygulama kolaylığı sağlaması adına anonim şirketler bakımından uygulanan hükümlerin kıyasen kooperatiflere de uygulanması mümkündür. Türk Ticaret Kanunu 419. maddesi uyarınca genel kurulun çalışma esas ve usullerine ilişkin olarak yönetim kurulunca bir iç yönerge hazırlanabilir ve genel kurulun onayı ile birlikte yürürlüğe girerek tescil ve ilan ettirilir. Kanun'un 375. maddesine göre ise müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları da yönetim kurulunun münhasır yetkilerinden olup bu kararın yazılı olarak alınması temel kuraldır. Dolayısıyla kısmi bir imza yetkili ataması söz konusu değil ise esasen anonim şirketler bakımından da yönetim kuruluna tanınan bu münhasır yetkinin kullanımı ve buna bağlı bir iç yönerge hazırlanması zorunlu unsur değildir. Ancak yazılı olarak düzenlenecek iç yönerge ile temsilin sınırları hakkında detaylı bir ilan ve bilinirlik sağlanması mümkündür. Hazırlanacak yönerge genellikle ilgili yönetim kurulu kararının eki niteliğindedir. Ancak her halükarda iç yönergenin ve dayanağı kararın ticaret sicilinde tescil ve edilmesi ve buna bağlı olarak noter onaylarının her bir metin için alınması zorunluluğu devam etmektedir.¹⁴³

Yönetim kurulunun yönetim yetkilerinin devri hakkında bir yönerge veya ilan mecburiyeti bulunmamasına karşın, yukarıda açıklanan temsil yetkilerinin devrine ilişkin hükümlerin ticaret sicilinde tescil ve ilanı aranmaktadır. Ancak hazırlanacak devir kararının veya bunun bir iç yönerge ile yapılması halinde iç yönergenin elbette ki kooperatifin ana sözleşmesine ve Kooperatifler Kanunu başta olmak üzere mevzuata uygun olması gerekir. Ana sözleşmeye ve mevzuata aykırı olarak alınan kurallar karar üzerinde kısmi geçersizlik yaptırımına tabi tutulacaktır. Geçerli olan

¹⁴³ Türkiye Noterler Birliği (2019) *Temsil, İmza Onaylaması ve İmza Sirküleri İşlemleri (Ticaret Şirketleri ve Kooperatiflerde) Hak. Birleştirilmiş 16 Sayılı Genelge*, Tarih: 12.06.2019, Sayı: 26460, [Çevrimiçi].

Erişim Adresi: <https://www.noterlikrehberi.net/rehber/index.html?temsil-imza-onaylamasi-ve-imza-sirkuleri-ticaret-sirketi-ve-kooperatif-birlestirilmis-16-sayili-genelge.html>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

hükümler ise iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından dahi ilan tarihi itibarıyla kesin hüküm doğurmaya başlamaktadır. Bu nedenle temsil yetkisinin devrine veya bu devir üzerindeki sınırlamalara ilişkin yapılacak tescil ve ilanın üçüncü kişilerin iyi niyetlerini ortadan kaldırdığı görülmektedir. Dolayısıyla alınan kararların tescili ile, bu karar içeriğine aykırı olarak yapılan işlemlerden kooperatifin bağı olmayacağı ileri sürülebilecektir.

4.2.6. Kooperatif Temsilcisinin Temsilen Giriştiği İş ve İşlemlerin Geçerliliği

Kooperatif tüzel kişiliğini temsilen atanacak kişilerin belirlendiği hukuki işlem yönetim kurulu kararlarıdır. Yönetim kurulu kararları, kural olarak tüm kooperatif üyelerini ve kooperatifi bağlayan ve bunlar üzerinde etkili kararlar ise de yönetim kurulu kararlarının da yargısal denetimi mümkündür. Yönetim kurulunca alınan kararların, kooperatif üyelerini ve kooperatif tüzel kişiliğini, ayrıca kooperatif ve üye alacaklılarını doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz etkilemesi, çıkar çatışması doğması muhtemeldir. Alınan her bir yönetim kurulu kararı bir hukuki işlem olduğundan yargı kararı neticesinde hükümsüzlük yaptırımı doğabilecektir. Bu hükümsüzlük halleri diğer hukuki işlemlerin de tabi olabileceği yokluk ve yaptırımları olabileceği gibi yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası da açılabilir.

Yönetim kurulunun aldığı kararların butlanı kooperatifler hakkında açık bir hükümlerle düzenlenmemiş ise de Türk Ticaret Kanunu'nun 391. maddesi gereği özellikle; eşit işlem ilkesine aykırı, şirketin temel yapısına uymayan veya sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen, ortakların özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal eden veya bunların kullanılmasını kısıtlayan ya da güçleştiren, diğer organların devredilemez yetkilerine giren ve bu yetkilerin devrine ilişkin kararlar batıl olduğu kabul edilmiştir. Maddenin lafzında geçen "özellikle" ibaresi bu ve benzeri başkaca hallerin de mutlak butlan yaptırımı ile sonuçlanabileceği, maddedeki sayımın sınırlayıcı bir sayım olmadığını ortaya koymaktadır. Bu gibi hallerde kararın batıl

olduğunun tespiti mahkemeden istenebilecektir. Burada bahsedilen dava basit yargılama usulüne tabi bir menfi tespit davası özelliği taşımaktadır.¹⁴⁴

Yönetim kurulu kararlarının butlanı davası kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde görülür. Kooperatif üyeleri, yönetim kurulunda karara katılmayan üyeler ve meşru menfaati zedelenen diğer üçüncü kişiler de yönetim kurulu kararının butlanını ileri sürebilir. Ancak herhalükarda husumetin kooperatif tüzel kişiliğine yöneltilmesi gerekir. Bu nedenle sadece yönetim kurulunun veya yönetim kurulu üyelerinin butlan iddiasıyla davalı gösterilmesi doğru olmayacaktır. Mutlak butlanla sabit olan bir karar, bu yönde alınacak bir mahkeme ilamının geçmişe dönük etki etmesi ile birlikte baştan itibaren hükümsüz sayılacaktır. Bu nedenle ilerleyen dönemde mutlak butlanla sabit bir kararın iyileştirilmesi mümkün değildir. Mutlak butlan geçersizliği, dürüstlük kuralları çerçevesinde her zaman ileri sürülebileceğinden hak düşürücü bir süresi bulunmamaktadır. Ayrıca bu hakkında ilgili tarafından def'i olarak da ileri sürülebileceği kabul edilmektedir.¹⁴⁵

Gerek Kooperatifler Kanunu gerekse Türk Ticaret Kanunu hükümleri yönetim kurulu ve genel kurulu işlevleri ve münhasır yetkileri yönünden birbirinden bağımsız iki ayrı organ olarak kabul etmektedir. Bu nedenle her iki organın da kendine özgü devredilemez ve vazgeçilemez yetkileri mevcuttur. Kooperatifler bakımından temsil yetkisinin devri için bu yetki münhasıran yönetim kuruluna aittir. Bu kararın başkaca bir organ tarafından alınması halinde veya devredilemez yetkilerinin devrine ilişkin alınan bir yönetim kurulu kararı batıl olacak ve mutlak butlanla geçersiz sayılacaktır. Benzer şekilde genel kurulun devredilemez yetkilerinden olan ana sözleşme değişikliği de yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilemeyecek işlerden olup bu yönde alınacak bir karar batıl olacaktır.

Yokluk ise bir hukuki işlemin var olması için hukukun öngördüğü kurucu unsurların eksik olması yahut hiç bulunmaması halinde ortaya çıkan bir kavramdır. Yokluk yaptırımını mevcut ise o işlem hukuk dünyasında hiç var olmamış yani doğmamış sayılır. Bu nedenle yokluk yaptırımına tabi olacak işlemlerin sınırlı bir sayım ile

¹⁴⁴ Yüce, A.A. (2013) *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.145.

¹⁴⁵ Yavuz, M. (2020), s.16.

mevzuatta düzenlenmesi mümkün değildir. Ancak kurucu unsurlardan eksik her bir yönetim kurulu kararının yokluk yaptırımına tabi olabileceği kabul edilmektedir.¹⁴⁶ Bu nedenle alınan bir kararın yoklukla sabit olduğu yönündeki bir tespit de mahkemededen istenebilecektir.

Bu tespit de batıl işlemlerde olduğu gibi bir menfi tespit davası özelliği taşıyacak olup kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde görülen ve kooperatif tüzel kişiliğine husumet yönetilen bir davadır. Yoklukla sabit olan bir karar, hukuk dünyasında hiç doğmamış sayıldığından bu yönde alınacak bir mahkeme ilamının geçmişe dönük etki etmesi ile birlikte karar da baştan itibaren hükümsüz sayılmaktadır. Bu nedenle yokluk yaptırımını ile sabit bir kararın ilerleyen dönemde iyileştirilmesi mümkün değildir. Yokluk yaptırımını da her zaman ileri sürülebileceğinden hak düşürücü bir süresi bulunmamaktadır.¹⁴⁷

Yönetim kurulu kararlarının iptal edilebilirliği hakkında ise kural olarak yönetim kurulu kararları, istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla, iptal edilebilirlik yaptırımına tabi değildir. Ancak Kooperatifler Kanunu'nun genel kurul görüşmeleri ve genel kurulca alınacak kararlara ilişkin 46. maddesinde geçen hüküm şöyledir:

“Gündemde olmayan hususlar görüşülemez. Ancak, kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde ... kanun, ana sözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptali, yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin azli ve yerlerine yenilerinin seçilmesi ile ilgili hususlar, genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınır.”

Kanun hükmü karşısında yönetim kurulunun kanun, ana sözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı yönde aldığı kararların genel kurulca iptal

¹⁴⁶ Turanlı, H. (2013) *Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17(1-2), s.947.

¹⁴⁷ Yavuz, M. (2020), s.18.

edilebileceği kabul edilmiştir. Elbette bu genel kurul kararına karşı yeni bir iptal davası açılması ihtimali devam etmektedir.¹⁴⁸

Yönetim kurulunun ve bazı yönetim ve temsil yetkilerini devretmesi halinde dahi atanmış kişinin alacağı kararların da ana sözleşmeye ve kanuna uygun olması gerekir. Ana sözleşmeye, bulunması halinde yönetim kurulunun hazırladığı iç yönergeye ve kanuna aykırı olarak alınan kararlar için de yokluk veya mutlak butlan yaptırımlarının varlığı incelenebilecektir. İptal edilebilirlik ise yönetim kurulu tarafından yapılan atama nedeniyle kural olarak ancak yönetim kurulunca yerine getirilebilecek ise de kanun, ana sözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı yönde bir karar alınması halinde kanaatimizce genel kurulca da iptal edilebilirliğin incelenmesi gerekmektedir.

Geçersizlik yaptırımına tabi tutulabilecek haller sınırlı olmamakla beraber Kooperatifler Kanunu'nun 59. maddesindeki kuralların ihlalini de kapsamaktadır. Buna göre; kooperatiflerce alınması kararlaştırılan gayrimenkullerin alınımının tapu devri veya tapuya şerh verdirilecek bir satış vaadi sözleşmesi ile yapılması zorunludur. Ayrıca kooperatif adına alınacak gayrimenkulün kooperatifin amacına uygun olması aranmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli, kooperatif ile ortaklık işlemleri haricinde bir sebeple kendisi veya başkası namına, doğrudan veya dolaylı olarak kooperatif konusuna giren bir ticari işleme girişemez. Kooperatif ve üst kuruluşlarca tanıtma ve ortak kaydetmek amacıyla yapılacak ilan, reklam ve açıklamaların gerçeğe uygun olması, yanıltıcı bilgi ve unsurlar taşıyamaması gerekir. Yönetim kurulu üyeleri ve temsile yetkili şahıslar, genel kurulun devredemeyeceği yetkilerini kullanamaz. Bu gibi hallerin ihlalinde yokluk, mutlak butlan ve iptal edilebilirlik yaptırımları gündeme gelecektir.

Örneğin yönetim kurulunun veya atadığı murahhas müdürün kooperatifin önemli derecede büyük ölçekli bir gayrimenkulünü satış işlemi için genel kurul kararı aranmaktadır. Bu yönde alınmış bir genel kurul kararı bulunmaması halinde, imza yetkilisinin münhasır kararı ile yapacağı işlemler mutlak butlanla geçersiz olacaktır.

¹⁴⁸ Acar, B.H. ve Dedeoğaç, E. (2015) *Örnek Dava Uygulamalarıyla Kooperatif Genel Kurul Kararlarında Hükümsüzlük ve Sonuçları*, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 2015/1, s.436.

Bu işleme ilerleyen dönemde alınacak yeni bir genel kurul kararı ile sıhhat kazandırılması da mümkün değildir.¹⁴⁹ Ancak kararın geçersizliği ileri sürülemeden taşınmazın temsilci tarafından satılmış ve üçüncü kişiye devredilmiş olduğunun kabulü halinde, görünüşe güven ilkesi gereği malın mülkiyetinin iyi niyetli üçüncü kişiye geçmiş olduğu değerlendirilebilecektir. Bu nedenle temsilcinin hukuka aykırı işlemi nedeniyle tazmin sorumluluğuna başvurulabilecektir. Ancak üçüncü kişinin iyi niyetli olmaması halinde ve işlemin hukuka aykırı olduğunu biliyor olduğunun ispatlanabilmesi durumunda yapılan devrin de korunmayacağı sabittir.

4.2.7. Yetkisiz Temsil Hali

Temsil yetkisi, kural olarak iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ticaret sicilinde tescil ve ilan ile doğmaktadır. Bu nedenle ticaret sicil kayıtlarına güven ilkesi göz önünde bulundurulduğunda, kayıtların gerçeğe aykırı olması nedeniyle iyi niyetli üçüncü kişilerin işlemleri geçersiz hale gelmemektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 37. maddesine göre sicildeki kayıt ile ilan edilen durum arasında aykırılık bulunması halinde, tescil edilen gerçek bilgiye sahip oldukları ispat edilemediği sürece üçüncü kişilerin bu kayda güvenleri korunur. Böylece üçüncü bir kişi, bir hususun ticaret sicilindeki ilanına güvenip buna dayanarak bir işlem yapmış ise bu işlem geçerli olur. Örneğin, ticari temsilci olarak sicile A kişisi yerine yanlışlıkla B kişisi tescil ve ilan edilmiş ise üçüncü kişilerin B kişi ile yapacağı işlemler temsil olunanı bağlar.¹⁵⁰

Ancak temsil yetkisinin devri esnasında kanunda veya varsa ana sözleşme veya iç yönergede aranan usul kurallarının gereğince işletilmemiş olması halinde yapılan atama kurucu unsurları eksik olduğundan geçerli olmaz. Bu nedenle iyi niyetli üçüncü kişilerle yapılan işlemlerden kooperatif tüzel kişiliğinin bağlı olmasının yanı sıra bu işlemlerin hukuki sonuçlarından yönetim kurulu üyeleri de olmaya devam etmektedir. Bir diğer deyişle yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu hiç yetki devri yapılmamış gibi sürecektir.¹⁵¹

¹⁴⁹ Moroğlu, E. (2007), s.84.

¹⁵⁰ Arkan, S. (2015) *Ticari İşletme Hukuku*, 21. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.259.

¹⁵¹ Üçışık, G. ve Çelik, A. (2013), s.475.

Bu nedenle yetkisiz temsil, kooperatif yönetim kurulunun aldığı kararın usul ve esas bakımından aranan koşulları karşılamamasından kaynaklanıyor ise ve bu şekilde bir ticaret sicil tescili gerçekleştirilmiş ise sorumluluk hukuku bakımından yetki devri bulunmasa idi yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları her ne şekilde tespit edilebilecek ise bu yöntem izlenmeye devam etmektedir. Ancak elbette ki kendisine usule aykırı yetki devri yapılan kimselerin kasten ve bireysel eylemleri ile kooperatif tüzel kişiliğine veya üçüncü kişilere verebilecekleri zarar ve kayıpların genel hükümler çerçevesinde tazmini hükümleri saklıdır.

4.2.8. Temsilcinin Üçüncü Kişilerle Giriştiği İşlemlerin Bağlayıcılığı

Usulüne uygun bir yetki devri ile göreve gelen kooperatif temsilcisi, kendisine devredilen imza yetkisi ile Murahhas üye veya Murahhas Müdür sıfatlarını kazanmaktadır. Bu sıfatla kooperatif adına attığı imzalar kooperatifi ve üyelerini bağlar. Kooperatifler Kanunu'nun 59. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

“Temsile yetkili şahıslar kooperatif namına onun amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabilir. Bu temsil yetkisinin sınırlandırılması iyi niyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hiçbir hüküm ifade etmez. Temsil yetkisinin sadece esas müessesenin veya bir şubenin işlerine hasrolunmasına veya kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair ticaret siciline tescil edilmiş olan kayıtlar saklıdır.”

Buna göre sınırlama ancak esas müessesenin işleri ile, şubenin varlığı halinde ancak şubenin işleri ile veya ancak kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair sınırlandırılabilir. Ancak bu sınırlamanın da üçüncü kişilere karşı geçerli olabilmesi için ticaret siciline dayanak karar ile birlikte tescil ve ilan edilmesi gereklidir.

Belirtilen sınırlamalar haricinde ticaret siciline ilan edilmiş olsa dahi herhangi bir temsil sınırlaması getirilmesi mümkün değildir. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 371. maddesinin açık hükmü doğrultusunda, temsile yetkili olanların kooperatifin amacına ve faaliyet konusuna giren her tür işlemi kooperatif adına yapmaya ve bunun için kooperatif unvanını kullanmaya yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu kimselerin kanuna

ve kooperatif ana sözleşmesine aykırı işlemleri dolayısıyla kooperatifin rücu hakkı saklı tutulmuştur. Maddenin kooperatifler açısından kıyasen uygulanması halinde, kooperatifi temsile yetkili olan murahhas üye veya müdürün, kooperatifin faaliyet konusu dışında bir işlem yapması durumunda, üçüncü kişilerle yapılan bu işlemin kooperatifi bağlayacağı, bu durumun istisnasının üçüncü kişinin işlemin faaliyet konusu dışında kaldığını bildiği veya durumun gereklerine göre bilebilecek durumda olması olduğu, bu gibi bir istisna halinde yapılan işlemin kooperatif yönünden bağlayıcı olmayacağı söylenebilecektir. Nitekim anonim şirketler açısından esas sözleşmenin ve kooperatifler yönünden ana sözleşmenin ilan edilmiş olmasının bu faaliyet konusunun bilinirliği açısından tek başına yeterli bir delil olmadığı da ifade edilmiştir.

Diğer yandan Kooperatifler Kanunu'nun 6. maddesi hükmü şöyle düzenlenmiştir:

“Kooperatifin faaliyeti; kooperatifin amacı ve çalışma konusuyla sınırlıdır.”

Bu bakımdan kooperatifin faaliyet konusu dışında kalan konular hakkında işlem yapamayacağı veya yapılan işlemin hukuken geçersiz olacağı düşünülebilecektir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan hüküm, önceki kanundan farklı olarak anonim şirketlerin ultra vires kuralından bağımsız şekilde işletme konusu haricindeki işlemlerde de tasarrufta bulunabilmesine imkan tanımaktadır ve bu bakımdan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ultra vires ilkesi ortadan kalkmıştır. Kanunun ve ilgili maddenin gerekçesinde de bu durum açıkça dile getirilmiştir. Buna göre Türk Ticaret Kanunu, şirketi temsile yetkili olan kişilerin yapabilecekleri iş ve işlemleri şirketin kendilerine rücu edip edemeyeceği yönünden ayırmaktadır. Dolayısıyla ultra vires kuralı kalktığı için, şirketin tasarruf ehliyeti, işletme konusu ile sınırlı değildir. Ancak yapılan işlem nedeniyle şirketin uğrayacağı zarar hakkında imza yetkilisine rücu hakkı şirketin amacı ve işletme konusu çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Şirketler açısından esas sözleşmenin konusuna aykırı işlemler neticesinde bir zarar oluşmuş ise şirket rücu hakkını kullanabilmektedir. Bu nedenle, şirketin amacı ve işletme konusu dışındaki işlemler şirketi bağlamakta ve şirket üçüncü kişilere karşı sorumlu kılınmakta, ancak bu sorumluluğun sonuçları temsil yetkilisine rücu edilebilmektedir. Ancak açıklanan tasarruf serbestisinin kooperatifler açısından herhangi bir özel düzenleme içermediğinden uygulanamayacağı, bu nedenle ultra

vires ilkesinin kooperatifler için halen devam ettiği söylenebilecektir. Dolayısıyla üçüncü kişiler ile gerek yönetim kurulu gerekse murahhas müdürün girişeceği işlemlerin kooperatifin faaliyet konusu ile sınırlı kalması halinde kooperatifin sorumluluğu ve işlem ile bağılılığı devam etmekte, kooperatifin faaliyet konusu haricinde kalan hukuki işlemler hakkında ise kooperatifin hukuken bağı olmayacağı ileri sürülebilmektedir.

4.2.9. Temsilcilik Yetkisinin Sona Ermesi

Kooperatif adına temsil yetkisinin devredildiği yönetim kurulu kararında, temsil yetkisini kullanacak murahhas üye olarak yönetim kurulu üyesi veya murahhas müdür olarak bir üçüncü kişi belirtilir. Ayrıca bu kararda devrin içeriği ve süresi de yazılı olarak tespit edilir. Sürenin dolması halinde temsilcinin görevi sona erer ve yönetim kurulu tarafından yeni bir atama işlemi yapılabilir. Ancak görevi sona eren murahhas üye ve müdürün de yine yönetim kurulunca ticaret sicilinde tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir.

Keza Türk Ticaret Kanunu'nun 375. maddesi gereğince müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların görevden alınmaları da bizzat yönetim kurulunun münhasır yetkili olduğu işlemlerdir. Bu nedenle iç yönergede herhangi bir değişiklik yapmadan sadece atanan temsilcinin yetkisinin geri alınması mümkün olup bu durumda, iç yönerge hakkında herhangi bir işlem yapmadan temsilcinin görev alındığına ilişkin bir yönetim kurulu kararı alınması ve temsilcinin ticaret sicil kayıtlarından da terkin edilmesi gerekmektedir. Tescile ilişkin hükümler terkin yönünden de uygulanmaktadır.

Bu noktada murahhas üyeler bakımından değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da murahhas üyenin genel kurul tarafından yönetim kurulu üyeliğinden azledilmesidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 364. maddesi uyarınca yönetim kurulu üyesinin genel kurul tarafından görevden alınması her zaman mümkündür. Murahhas üyenin genel kurul tarafından yönetim kurulu üyeliğinden alınması durumunda, murahhas üyenin üyelik sıfatı sona erecek ancak murahhaslık sıfatı müdür olarak devam edecektir. Çünkü murahhas üyeye yönetim kurulu tarafından tevdi edilmiş olan temsil yetkisi ancak yine yönetim kurulu tarafından geri alınabilecektir. Aksi

durumun kabulü, Türk Ticaret Kanunu'nun 375. maddesinin dolanılması şeklinde yorumlanabilecektir.¹⁵²

4.2.10. Kooperatifin ve Temsilcinin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu

Kooperatifin temsil yetkilerini bir murahhas üye veya murahhas müdüre devredilmesi halinde yapılan iş ve işlemlerin hukuki ve cezai sorumluluğunun hangi kişi ve organlar üzerinde olacağı, olası bir uyuşmazlıkta tazmin hükümlerinin uygulanabilmesi, cezaya bağlanan hususlar bakımından gerçek şüphelinin tespit edilebilmesi ve benzeri bir usulsüzlüğün tekrarlanmaması adına kooperatif tarafından gerekli önlemlerin alınabilmesi için önem taşımaktadır. Bir kişinin kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi anlamına gelen sorumluluk, yönetim kurulunun yönetim ve temsil yetkilerini devrederken dikkat etmesi gereken hususlar ve devir sonrası temsilcinin hukuka aykırılıklarından dolayı yönetim kuruluna da sirayet ettirilebilecek ihmalleri kapsamaktadır. Bir diğer açıdan murahhas üye veya müdürün de temsil yetkisi sınırlarını aşması halinde bizzat sorumluluğu doğabileceği gibi temsil yetkisi sınırları içinde dahi olsa ana sözleşmeye veya kanuna aykırı işlemlerinin sonuçlarından sorumlu tutulacağı şüphesizdir.¹⁵³

4.2.10.1. Kooperatif Yönetim Kurulunun Sorumluluğu

Yönetim kurulu, ticaret şirketlerinin ve kooperatiflerin yürütme organı olup kooperatif faaliyetine giren konular hakkında karar alma ve uygulama yetkisi de yönetim kuruluna aittir. Bu nedenle alınan kararların menfi ve müspet sonuçları kooperatif tüzel kişiliğini, kooperatif üyelerini ve varsa kooperatif çalışanlarını etkisi altına almaktadır. Bu nedenle alınan kararların sorumluluğu organ olarak yönetim kuruluna ait olmakla beraber yönetim kurulu üyeleri bu işlevlerini vekalet benzeri bir ilişki çerçevesinde organ adına el birliğiyle yerine getirdiğinden kişi olarak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna gidilebilmektedir. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri bakımından sorumluluk, yapılan işlemin hukuki sonuçlarının yönetim kurulu üyelerine isnat edilebilmesini ifade etmektedir.

¹⁵² Pınar, H. (2014), s.144.

¹⁵³ Doğan, B.F. (2011) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri*, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.274.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu şahsi ve sınırsız olmasını ifade etmektedir. Sorumluluğun şahsi ve sınırsız olması, yönetim kurulu üyelerinin tüm mal varlıklarıyla ve sınırlama olmaksızın sorumlu tutulmaları anlamına gelmektedir.¹⁵⁴ Bu sorumluluk yönetim ve/veya temsil yetkisinin devredilmesi halinde ilgili murahhas üye ve murahhas müdür yönünden de ortaya çıkmaktadır. Gerek yönetim kurulu üyelerinin gerekse murahhas müdürlerin sorumluluğu, yönetim kurulunun bir organ olarak sahip olduğu görev ve yetkilerin usulünce yerine getirilmemesinden doğan bir sorumluluktur.¹⁵⁵ Bireylerin genel hukuk hükümleri çerçevesinde kooperatife vereceği zararların telafisi ve tazmini bu çerçevede ele alınmamaktadır.

Sorumluluğun var olup olmadığının incelenmesi ise genel sorumluluk ilkelerine benzer şekilde kusur sorumluluğu esas alınarak gerçekleştirilir. Kusur sorumluluğu, kusurlu bir hareketle hukuka aykırı bir fiil işlenmesini ve bu fiil neticesinde üçüncü kişinin zarar görmesini esas almaktadır. Kooperatifler Kanunu'nun 62. maddesinde yer alan;

“Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar.”

hükmü ve Türk Ticaret Kanunu'nun 553. maddesinde yer alan;

“Kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar.”

hükmü yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna gidilebilmesi için kusurlarının bulunması şart koşmaktadır. Maddelerde bahsi geçen kusur, kasten yapılan eylemleri kapsadığı gibi ihmal, dikkatsizlik ve özensizliği de kapsamaktadır. Yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle yetkili kişiler, ayrıca temsil yetkisinin devredilmesi halinde

¹⁵⁴ Çamoğlu, E. (2007) *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.12.

¹⁵⁵ Altay, S.A. (2011) *Anonim Ortaklıkta Yönetim Yetkilerinin Devrinin Sorumluluğa Etkileri*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.195.

temsilciler kooperatife karşı özen borcu ile yükümlüdürler. Bu nedenle görevlerini tedbirli bir yönetici gibi layığınca ve dikkat ve özen yükümlülüğü içerisinde yerine getirmelidir. Aksi takdirde bahsi geçen yöneticilerin kusurlu olduğuna kanaat getirilerek hukuki sorumlulukları doğabilecektir.

Yönetim kurulu üyelerinin veya diğer yöneticilerin görevini layığınca yerine getirip getirmediğinin ve bu doğrultuda herhangi bir kusurun varlığının belirlenmesi için objektifleştirilmiş kusur sorumluluğu incelenir. Böylece kusur oranlarının her bir yönetici özneline ve objektif olarak değerlendirilebilir kıstaslar çerçevesinde kusuru belirlenir.¹⁵⁶ Tedbirli bir yöneticinin göstermesi beklenen özen borcu, objektifleştirilmiş kusur incelemesinin temelini oluşturur. Bu varsayım Türk Ticaret Kanunu'nun 369. maddesindeki "*Yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar.*" hükmüyle açıkça kabul edilmiştir. Metinde geçen tedbirli yönetici, görevlerini özenle yerine getiren, şirketin menfaatlerini gözetken ve bu işleri yerine getirirken dürüstlük kurallarına uyan bir kişidir. Bir diğer deyişle, tedbirli yönetici, bir sıfat olarak taşıdığı tedbiri her işleminde gözetken, yaptığı işlerde şirketin menfaatine olacak tedbirleri alan yöneticiyi ifade etmektedir.¹⁵⁷

Önceki Ticaret Kanunu döneminde yönetim kurulu üyelerinin işlemlerinden müteselsil sorumlu olduğu kabul ediliyor olmasına karşın 13/1/2011 kabul tarihli yeni Türk Ticaret Kanunu bu uygulamayı kaldırarak yönetim kurulu üyelerinin her birinin kusurunun ayrıca ele alındığı farklılaştırılmış teselsül ilkesini benimsemiştir. Farklılaştırılmış teselsül, meydana gelen zarardan sorumlu olan yönetim kurulu üyelerinin kusurlarının derecelendirilmesi, bu derecelendirme yapılan her birinin kusurunun ayrıca ele alınması ve varsa bireysel indirim sebeplerinin de nazara alınması anlamına gelmektedir.¹⁵⁸ Farklılaştırılmış teselsül sayesinde yönetimde yer alan ve sorumluluğuna gidilen her bir kişinin grup içinde payına düşen sorumluluk,

¹⁵⁶ Karahan, S. (2015) *Şirketler Hukuku*, 2. Baskı, Konya: Mimoza Yayınları, s.798.

¹⁵⁷ Battal, A. (2012) *Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluk Rejimi*, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2(2), s.37.

¹⁵⁸ Akdağ Güney, N. (2012), s.254.

bu kişinin tek başına sorumlu olsa idi somut olaya göre kendisine isnat edilebilecek sorumluluk ile sınır olacak, bu dereceden fazla bir sorumluluk yüklenemeyecektir.¹⁵⁹

Kanunun farklılaştırılmış teselsül ilkesini benimsemesine karşın her bir yöneticinin ve sorumlunun tespit edilerek dava yoluyla kusur izafesinin kesinleştirilmesi ve tazminin sağlanması uygulamada mümkün olmayacaktır. Bu nedenle zarar gördüğünü iddia eden kişi veya kişiler, zararın tamamı için tüm yöneticilere karşı bu davayı ikame edecektir. Bu zarar yönetim kurulunun almış hatalı karar neticesinde doğrudan oluşabileceği gibi yönetim kurulunun yetki devrinde bulunduğu kişilerin işlemlerinden doğan doğrudan veya dolaylı zararlar da olabilmektedir.

Zarara bağlı olarak yöneticilerin kusuru belirlenirken, zarar gören üçüncü kişinin de bu eyleme ilişkin varsa kusur katkısı göz önünde bulundurulmalıdır. Tazminatın belirlenmesi ve indirilmesine dair genel hükümler çerçevesinde mahkeme, tazminatın kapsamını ve paylaşımını kusurun ağırlığına göre belirlemektedir. Kesinleşen mahkeme ilamında yer almayan kişilerin de sorumlu olması halinde, zararı kusurundan fazla miktarda tazmin eden yönetici, ilgili kimselere kusuru oranında rücu edebilir.

Kusur izafesinin diğer dayanakları meydana gelen işlemin hukuka aykırı bir işlem olması veya bu sonucu doğurmasıdır. Kooperatif yönetim kurulu ve diğer yöneticiler giriştikleri işlemleri kanuna ve ana sözleşmeye uygun şekilde yerine getirmekle yükümlü olup bu işlemlerin usulünce yerine getirilmemesi halinde, bir zarar doğmamış olsa dahi, ortada hukuka aykırılığın ve kusurun var olduğu söylenebilecektir. Ancak ortada bir zarar bulunmadığı hallerde, söz konusu işlemlerin hukuken geçersizlik yaptırımına tabi tutulması bir yana, zararın tazmininden bahsedilemeyecektir.

Zarar ise doğrudan veya dolaylı zararların tamamını kapsayan, ilgili işlem sonucu mağdur olan ve mal varlığında eksilmeye veya kazanç kaybına uğratan durumdur. Kooperatif tüzel kişiliğinin, kooperatif üyelerinin, kooperatif alacaklarının mal

¹⁵⁹ Kendigelen, A. (2011) *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler Yenilikler ve İlk Tespitler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.405.

varlığında meydana gelen bir azalma veya mal varlığında gerçekleşmesi yüksek ihtimalle beklenen bir artışın engellenmesi zarar olarak tanımlanabilir. Zararın ispatı, zarar gören tarafından objektif deliller ile gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle özellikle de kazanç kaybı yönünde bir zarar veya menfi zararın ispatı için kesin deliller aranmaktadır.¹⁶⁰

Uğranılan zararın doğrudan ve dolaylı olarak ayrımı ise, yönetim kurulu üyeleri veya atadıkları yöneticilerin, murahhas müdür ve üyelerin kooperatif ana sözleşmesine, kanuna veya özen yükümlülüklerine aykırı ve kusurlu hareketleri nedeniyle zarar verdikleri mal varlıkları üzerinden farklılık göstermektedir. Doğrudan zarar, kusurlu eylemler neticesinde doğrudan zarar görenin mal varlığında meydana gelen azalmadır. Zarar gören bir kooperatif üyesi olabileceği gibi kooperatif alacaklısı olması da mümkündür. Dolaylı zarar ise zarar gören kooperatif üyesi ve kooperatif alacaklısının mal varlığında doğrudan bir azalmaya yol açmamakla beraber, kooperatif tüzel kişiliğinin mal varlığına verilen zarar nedeniyle diğer zarar görenlerin haklı ve hukuki menfaatlerinin zedelenmesidir.¹⁶¹

Zararın tazmini amacıyla yönetim kurulu ve diğer yöneticiler aleyhine açılacak tazminat davası kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde görülecektir. Yönetim kurulu üyeleri veya yöneticiler ile kooperatif tüzel kişiliği davanın görüleceği mahkeme konusunda bir yetki anlaşması akdedebilir. Bu durumda yetkili mahkeme anlaşmada gösterilen yer mahkemesi olacaktır. Ayrıca anlaşmada tahkim şartı da getirilebilecek olup tahkim yolu öngörülmüş ise doğrudan tahkime başvurulması gerekir.

Yönetim kurulu üyelerinin ve ilgili yöneticilerin aleyhine açılacak tazmin davasının, kooperatif genel kurulunun yönetim kurulu üyelerini ibrasına kadar ve ibranın tamamlanması halinde en geç altı ay içinde açılması gerekir. Genel kurulda yapılan oylamada, kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olanlar, denetçiler hariç olmak üzere, yönetim kurulunun ibrasında oy kullanamaz. Ayrıca

¹⁶⁰ Eriş, G. (2007) *Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu Ticari İşletme ve Şirketler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.2341.

¹⁶¹ Ayan, Ö. (2013) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s.238.

kooperatif üyelerinden hiçbiri kendisi veya karı/kocas1 yahut usul ve fıruu ile kooperatif arasında görölen kişisel bir iş veya dava hakkındaki görüşmelerde oylamaya katılamaz. Sayılanlar haricinde yönetim kurulunun ibrası hakkında olumsuz oy kullanmış olan üyeler altı ay içinde dava açmaz ise hak düşürücü süreyi kaçırmış olur ve yönetim kurulunun ibrası kesinleşir. Yönetim kurulunun ibrası hakkındaki oylamada olumlu oy verenler ile yönetim kurulu hakkındaki ibra kararını bilerek kooperatife katılmış olan üyeler hakkında ise bu tür bir tazmin davası açma hakkı bulunmamaktadır. Sayılan özel nitelikli haller haricinde, sorumluluk gerek borçlar hukuk hükümleri gerekse Türk Ticaret Kanunu'nun 560. maddesi çerçevesinde davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki ve herhâlde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Ancak kusurlu eylem aynı zamanda bir cezayı gerektiriyor ise ve bu ceza için Türk Ceza Kanunu'na göre daha uzun bir dava zamanaşımı süresi öngörölmüş ise tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır.

Yukarıda açıklanan yönetim kurulunun hukuki sorumluluğuna ilişkin hükümler ve her bir yönetim kurulu üyesine atfedilecek kusur izafesi her bir somut olay bakımından objektif kıstaslar doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır. Kooperatifler Kanunu'nun üyelerin titizlik derecesi ve sorumlulukları hakkındaki 62. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

“Yönetim Kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder. Yönetim Kurulu, kendi tutanakları ile Genel Kurul tutanaklarının, gerekli defterlerin ve ortak listelerinin muntazam hazırlanıp, tutulup, saklanmasından ve işletme hesabıyla, yıllık bilançonun kanuni hükümlere uygun olarak hazırlanıp tetkik olunmak üzere denetleme kuruluna verilmesinden sorumludur. Yönetim Kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Bunların suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.”

Yönetim kuruluna tanınan bu özen borcu, hem yönetim kurulunun bizzat yerine getirdiği işlerde hem de yönetim kurulunun yönetim ve/veya temsil yetkilerini devretmesi halinde yönetici veya temsilci seçimlerinde devam etmektedir. Ancak yönetimin murahas üye veya müdüre bırakıldığı hallerde yönetim kurulunun özen sorumluluğunu yerine getirip getirmediği incelemesi nispeten daralmaktadır. Buna karşın atanan yöneticinin özen sorumluluğu ağırlık kazanmaktadır.¹⁶²

Yetki devri söz konusu olduğunda, yetki devri sonucu atanan üye veya müdürün yerine getirdiği işlemler için yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumluluğu bulunmamaktadır. Konu hakkında Türk Ticaret Kanunu'nun 553. maddesi;

“Kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organlar veya kişiler, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar.”

şeklinde düzenlenmiş olup yönetim kurulu yetkilerinin devredilmesi halinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu, yetki verilen kimselerin seçiminde makul özenin gösterilmesi ile sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle seçimde makul özen gösterilmiş ise, temsil yetkisinin de devredildiği murahas üye veya müdürlerin işlemlerinden kooperatif tüzel kişiliği sorumlu olup hukuken bağlanmakta ise de bu işlemler nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin tazmin sorumluluğuna başvurulamayacaktır. Bu noktada yönetim kurulu üyelerinin icra yetkisi olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrıldığını da görmekteyiz. Kural olarak kanunda icra yetkisine sahip yönetim kurulu üyeleri hakkında bir ayrıma yer verilmemiş ise de uygulamada bu şekilde bir ayrıma gidilmesine kanunda bir engel bulunmamakta olup olası uyuşmazlıklarda kusur oranları da icrada alınan söz hakkına göre belirlenmektedir.

Her ne kadar yetki devri yapılması durumunda yönetim kurulunun birçok icrai yetki ve sorumluluğu da devralana geçmekte ise de yönetim kurulunun bu icrai faaliyetler üzerindeki üst gözetim ve denetim yükümlülüğü devam etmektedir. Gerçekten de Türk Ticaret Kanunu'nun 553. maddesinin gerekçesi incelendiğinde, devredilen

¹⁶² Doğan, B.F. (2011), s.279.

yetkinin organsal işlev olduğu, mehz İsviçre BK hükümlerine benzer bir düzenlemeye yer verildiği, ancak yapılacak yetki devrinde özen yükümünün yanı sıra “talimat” ve “gözetim” özeninin de bulunduğu ve delegasyonda gözetim görevinin devredende kaldığında şüphe bulunmadığı kabul edilmiştir.¹⁶³ Seçimde özen ilkesi yerine getirilmiş olsa dahi murahhasın işlemlerinin de yönetim kurulunca gözlenmesi gerekir. Ortaklığın üst düzeyde yönetimi ve bunlarla ilgili talimatlar verilmesi yönetim kurulunun vaz geçilemez ve devredilemez görevlerindedir. Benzer şekilde üst gözetim yetkisi de yönetim kurulunca münhasıran kullanılması gereken sürekli ve vazgeçilemez, devredilemez görevler arasındadır. Ancak her ne kadar yönetim kurulu belirli sınırlar dahilinde ve ihtiyaç duyulan zamanlarda, kooperatif faaliyetlerinin amacına ulaşabilmesi için murahhas üye veya müdürlere talimat verebilmekte ise de işin yürütümüne bizzat dahil olamaz. Nitekim murahhas üye ve müdürler de, hukuki sorumlulukları ve özen borçları saklı kalmak kaydıyla, yönetim kurulunca kendilerine verilen talimatlara birebir uymakla yükümlü değildir. Bu bakımdan murahhaslar ile icrada görevli olmayan yönetim kurulu üyeleri arasında bir hiyerarşik bağ bulunmadığı görülmektedir.¹⁶⁴

İcrada yetkili olmayan yönetim kurulu üyelerinin gözetim sorumluluğu, Yargıtay kararlarında, ortaklık işlemlerinin bazılarının kendisine devredildiği kişilerin görevini layığınca ifa edip etmediğinin yönetim kurulu tarafından kontrol edilmesi gerektiği, bu çerçevede bir kasıt veya ihmal mevcut ise yetki devri yapılan kimsenin sebep olduğu zarardan tüm yönetim kurulu üyelerinin hukuken sorumlu olacağı yönünde içtihat kazanmıştır.¹⁶⁵

Murahhas üye ve müdürleri atama yetkisi yönetim kurulunun münhasır yetkilerindedir. Benzer şekilde bu kimselerin görevini layığınca yerine getirmemesi halinde bu durumu tespit ederek engel olmak ve gereken haller bu kişilerin murahhaslık görevlerine son vermek de yönetim kurulunun yetkileri arasındadır. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinden icra ile yetkili olmayan bakımından, murahhas üye ve müdürlerin görevini kanun, kooperatif ana sözleşmesi ve varsa iç yönerge ile

¹⁶³ Göktürk, K. (2014) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Özellikle Yetki Devri Halinde Gözetim Sorumluluğu ve Hukuku Belirlilik Sorunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 114, s.189.

¹⁶⁴ Cenkeci, E. (2018), s.75.

¹⁶⁵ Eriş, G. (1998), s.1063.

kooperatif menfaatlerine göre yerine getirip getirmediğini gözetleme ve gerekli tedbiri almakla yüküm olduğunda şüphe bulunmamaktadır.¹⁶⁶

Dolayısıyla yönetim kurulunun kusur sorumluluğu incelenirken farklılaştırılmış teselsül ilkeleri bir yana, yetki devri halinde sürdürülen gözetim ve denetim yükümlülüklerinin ifası da denetlenmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kusur sorumluluğu olup hafif ihmaller dahil olmak üzere her türlü kusur, sorumluluğun doğması için yeterli olacaktır. Ancak kusurun derecesi için kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin kusurları nedeniyle sorumluluğuna gidilebilmesi için görevlerini yerine getirirken gerekli özeni göstermemiş olmaları gerekir. Özen ölçütü, normal ve ortalama bir yöneticinin aynı hal ve şartlarda göstereceği davranıştır.¹⁶⁷

Bu bakımdan bu görevin yönetim kurulunca ve icra ile yetkili olmayan üyeler tarafından usulünce yerine getirilebilmesi için kooperatif içi bilgilendirmenin şeffaf ve hızlı olması, murahhas üye ve müdürler ile diğer yönetim kurulu üyeleri arasında yeterli raporlamanın sağlanması, gerekli görülen hallerde yapılan işlemlerin incelenmesi, kooperatif defter ve kayıtlarının gözden geçirilmesi, ihtiyaç duyulması halinde yönetim kurulunca ek komisyonlar kurularak çift kontrollerin yapılması ve uzman görüşüne başvurulması gibi tedbirler alınması düşünülebilecektir.

Her ne kadar kanun hükümlerine uygun bir murahhas üye veya murahhas müdür atamasında ve bir yetki devri yapılması durumunda, yönetim kurulu üyelerinin yapılan işlemlerden doğacak sorumluluğu büyük ölçüde azalmakta ise de temsilcilerin ve yetkililerinin seçiminde özen ve gözetim yükümlülükleri devam ediyor olduğundan, yönetim kurulu üyelerinin icra ile görevli olmasa dahi hukuki sorumluluğunun devam ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu nedenle olası bir uyuşmazlıkta murahhas üye veya müdürler ile diğer temsilcilerin sorumluluğunun yanı sıra, farklılaştırılmış teselsül hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu kimseleri gözlem ile yükümlü kalan diğer yönetim kurulu üyelerinin de müteselsil

¹⁶⁶ Kaya, M.İ. (2015), s.3282.

¹⁶⁷ Akdağ Güney, N. (2010) Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.228.

sorumluluklarına başvurulabilecektir.¹⁶⁸ Benzer şekilde cezai sorumluluk yönünden de Kooperatifler Kanunu hükümleri başta olmak üzere görevini özenle yerine getirmeyen ve gerçeğe aykırı bilgi ve belge sunan yöneticiler hakkında Türk Ceza Kanunu ve diğer cezai hükümlerin uygulanması söz konusu olacaktır.

4.2.10.2. Kooperatif Temsilcisinin, Murahhas Üye ve Müdürün Sorumluluğu

Usul ve esas yönünden kanuna, ana sözleşmeye ve varsa iç yönergeye uygun şekilde bir yetki devri yapılmış ise girilen işlemler kooperatif tüzel kişiliğini ve tüm kooperatif üyelerini bağlar. Bu işlemler yapılırken murahhas üye veya murahhas müdür, yönetim kurulunun yetkilerini organ-şahıs olarak kullanmaktadır ve maddi organ niteliği kazanmıştır. Bu nedenle organa yüklenebilecek sorumluluklar da kural olarak temsilciye geçmektedir. Temsil yetkisini kullanan kişinin murahhas üye olması durumunda bu yetki yine bir yönetim kurulu üyesinde toplanmakta ise de bu kimsenin hukuki sorumluluğunun aynı yetkilerin devredilebileceği bir üçüncü kişi murahhas müdürden farklı olduğu söylenemez. Bu nedenle murahhas üye veya müdürün hukuki sorumluluğu kendisine tevdi edilen yönetim ve temsil yetkisinin sınırları çerçevesinde incelenir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 369. Maddesi gereğince hem yönetim kurulu üyeleri hem de yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini yerine getirirken tedbirli bir yöneticinin özeniyle hareket etmek ve kooperatif menfaatlerine öncelik vererek dürüstlük kurallarına uygun işlem yapmakla yükümlüdür.¹⁶⁹

Her bir murahhas üye veya müdüre yapılan yetki devri, kendi kusur ve ihmalleri ve giriştikleri işlemlerin mahiyeti çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ancak kendilerine tevdi edilen yetki alanlarında bu kişilerin yönetim kuruluna ait yetkiyi münhasıran kullanmakla görevli olduğu, bu nedenle işlemlerde karışacakları ihlal ve kusurlarından da, o işlemi yönetim kurulu üyeleri gerçekleştirmiş olsa idi yönetim kuruluna atfedilecek kusur her ne ise o şekilde sorumlu tutulacakları şüphesizdir. Bu nedenle her bir murahhas, ana sözleşme veya yönetim kurulunun atama kararında aksi öngörülmedikçe, kendi sorumluluk alanında tek yetkili konumundadır.

¹⁶⁸ Özkorkut, K. (2007), s.160.

¹⁶⁹ Ercan, T. (2014) *Ticaret Kanunu Yargıtay İlke Kararları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s.441.

Temsil yetkisinin münhasıran merkez veya varsa şube ile sınırlandırılması hukuken mümkün bulunduğundan temsilcinin sorumluluğu da ancak merkez veya şubenin işlemleri ile sınırlandırılabilir. Ancak bu durum murahhas üye veya müdürün giriştiği işlemlerde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu rejimine tabi olmasına engel olmamaktadır. Murahhas üyenin veya müdür bakımından sorumluluk rejiminin işletilebilmesi için, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bölümünde açıklanan kıstaslar incelenmektedir. Bu nedenle ilgili bölüme atıfta bulunmakla beraber, öncelikle kanuna, kooperatif ana sözleşmesine veya iç düzenlemelere aykırı bir hareketin varlığı bulunmalıdır. Bu eylem, hukuka aykırı eylemi oluşturur. Eylemin hukuka aykırılık taşıması, sorumluluk hükümlerinin işletilebilmesi için tek başına yeterli değildir, ancak icrada görevli olmayan diğer yönetim kurulu üyelerinin murahhas üzerindeki üst gözetim ve denetim yükümlülüğü kapsamında bir tedbir alınabilecektir. Tazmin sorumluluğuna başvurulabilmesi için ise hukuka aykırı eylemin, temsilcinin kendi kusurundan veya ihmalden kaynaklanması gerekir. Yönetim kurulu üyeleri bakımından da kusur sorumluluğu ilkesi benimsenmiş olup kusursuz sorumluluk hukukumuzda kabul edilmemektedir. Temsilcinin kusurlu ve hukuka aykırı eylemleri nedeniyle kooperatif, kooperatif ortakları veya alacaklılar menfi veya müspet bir zarara uğramış ise temsilcinin tazmin sorumluluğu doğmaktadır. Farklılaştırılmış teselsül hükümleri, murahhaslar açısından da uygulama alanı bulmakta olup her bir murahhas gerçekleşen eyleme katkısı oranında sorumlu tutulabilir.

Nitekim temsil veya yönetime yetkili olan kişilerin görevleri esnasında işledikleri haksız fiillerden bağlı buldukları tüzel kişinin sorumlu olacağı kabul edilmektedir. Keza 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 50. maddesine göre tüzel kişinin iradesi, organları aracılığıyla açıklanır. Tüzel kişi organları, tüzel kişi adına giriştikleri hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokar. Ancak bu organların, kusurlarından dolayı ayrıca kişisel olarak sorumlulukları devam etmektedir.

Bu nedenle, murahhas üye veya müdürlerin kooperatifin faaliyet alanı içinde kalan eylemleri ile sebep oldukları zararlardan kooperatifin de sorumlu tutulması mümkündür. Ancak bu eylemlerin sözleşmeden doğan sorumluluk sınırları içinde

kaldığında şüphe bulunmamaktadır. Bu nedenle murahhas üye ve müdürlerin karıştıkları haksız fiil sorumlulukları bireysel olarak devam etmekte, bu işlemler nedeniyle kooperatife yüklenebilecek bir özen borcu eksikliği bulunmuyor ise kooperatife bir tazmin yükümlülüğü doğmamaktadır. Nitekim kusursuz sorumluluk olmayacağı ilkesi temsilcilerin işlemleri bakımından da devam etmektedir.¹⁷⁰

Zararın tazmini amacıyla murahhas üye veya müdürler aleyhine açılacak tazminat davası, bir kimsenin sorumluluğuna başvurulacak olması halinde ilgili kişinin yerleşim yeri mahkemesi olabilecektir. Ancak birden çok kimsenin ve murahhaslarla birlikte yönetim kurulu üyelerinin de sorumluluğuna başvurulmakta ise tazminat davasının görülmesi gereken mahkeme, kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi olmaktadır. Murahhas üye veya müdürler ile kooperatif tüzel kişiliği arasında bir yetki anlaşması akdedilebilir ve bu durumda yetkili mahkeme anlaşmada gösterilen yer mahkemesi olur. Murahhas üye veya müdürler ile kooperatif tüzel kişiliği arasında bir tahkim anlaşması akdedilmesi de mümkün olup bu durumda uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerekir.

Murahhas üye ve özellikle de murahhas müdürler bakımından bu kimseler aleyhine açılacak tazmin davasının zamanaşımı süresi hakkında kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak murahhas üyeler yönünden kooperatif genel kurulunun yönetim kurulu üyelerini ibrasına kadar ve ibranın tamamlanması halinde en geç altı ay içinde davanın açılması gerektiği kuralı kanaatimizce devam etmektedir. Genel kurulda yapılan oylamada, denetçiler hariç olmak üzere, kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir suretle katılmış olanlar ile kendisi veya karı/kocasısı yahut usul ve furuu ile kooperatif arasında görülen kişisel bir iş veya dava bulunanlar bu konular hakkında yönetim kurulunun ibrasında oy kullanamaz. Görüşmelere katılmakla beraber yönetim kurulunun ibrası hakkında olumsuz oy kullanmış olan üyeler, murahhas üye hakkında altı aylık hak düşürücü süre içinde davayı açmalıdır. Murahhas müdürler yönünden ise Türk Ticaret Kanunu'nun 560. maddesi kıyasen uygulanabilecek olup davacının zararı ve bu durumdan murahhas müdürün sorumlu olduğunu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve herhâlde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıllık zamanaşımı içinde dava açılmalıdır. Ancak

¹⁷⁰ Akdağ Güney, N. (2010), s.246.

murahhas üye veya müdürün kusurlu eylemi aynı zamanda bir cezayı gerektiriyor ise ve bu ceza için Türk Ceza Kanunu'na göre daha uzun bir dava zamanaşımı süresi öngörülmüş ise tazminat davasına da bu zamanaşımının uygulanması gerekir.

BÖLÜM 5: TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Gelişen dünyada ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda bir kişinin yatırım ve emeği neticesinde, hedeflenen ve ihtiyaç duyulan getirinin alınması güçleşmiştir. Bu nedenle kooperatifler bireysel masraf ve giderleri düşürerek iş birliği ile sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. Özellikle de yüksek yatırım kapasitesi bulunmayan oluşumların kooperatifler aracılığıyla faaliyetlerini sürdürebildiği ve birçok kimseye iş imkanı sunduğu, toplumsal sosyokültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunduğu görülmektedir. Günümüzde kooperatifler ağırlıklı olarak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile düzenlenmiştir. Ancak tarım satış kooperatiflerine yönelik 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun hükümleri önceliklidir. Ayrıca kooperatiflerin türleri ve bağlı oldukları mevzuata göre bazı ikincil düzenlemeler de mevcuttur. Kooperatiflerin bölgesel ve global düzeyde iş birliği içinde hareket etmesi ve yeni yapılanmalar oluşturması kooperatiflerin kuruluş amacının bir parçasıdır. Kooperatifler ve kooperatifler ile diğer yapılar arasındaki iş birliğinin desteklenmesi için uluslararası düzeyde Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çalışmaları bulunmakta, bu konuda ülkelere ve kooperatif kuruluşlarına yol gösterici olmaktadır.

Dünya genelinde kabul edilen temel ilkeler gönüllü ve serbest giriş ilkesi, demokratik yönetim ilkesi, ortağın ekonomik katılımı ilkesi, özerklik ve bağımsızlık ilkesi, eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesi, kooperatifler arası iş birliği ilkesi ve toplumsal sorumluluk ilkesidir. Özellikle de demokratik yönetim ilkesi ve serbestlik kavramı ile kooperatif üyelerinin kooperatif faaliyetlerine bizzat katılımı esas alınmıştır ve her bir üyenin kooperatifte söz sahibi olması hedeflenmiştir. Bu nedenle birebir katılımın mümkün olmadığı durumlarda üyelerin temsilen kooperatif yönetiminde ve faaliyetlerde katılımının sağlanmasına imkan tanınmıştır.

Temsil, kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan bir hukuki ilişki olup temsil olunan kişi nam ve hesabına sonuç doğuracak şekilde temsilcinin hukuki işlemlerde bulunmasıdır. Günümüzde temsil ve vekalet ilişkisi, hukuki işlemlerin hızlı ve kolay bir şekilde yerine getirilebilmesi için bir tür zorunluluk haline gelmiştir. Temsilcinin giriştiği işlemler, kendisine yetki verenin hukuk alanında sonuçlarını doğurmaktadır.

Bu nedenle her bir olay ve ihtiyaç karşısında bir veya daha fazla temsilci atanması veya temsil yetkisinin bazı haller ile sınırlandırılması da mümkündür. Temsilcinin yetkisini kötüye kullanması halinde ise üçüncü kişinin iyi niyetine bağlı olarak temsilcinin yaptığı işlemlerin temsil olunanı bağlayıcılığı incelenmektedir. Üçüncü kişinin iyi niyetli olması halinde, genel kural olarak, bu işlem temsil olunanın talimatına aykırı olsa dahi temsil olunanı bağlamaktadır. Ancak işlem yapılan üçüncü kişinin kötü niyetli olması halinde temsilcinin giriştiği işlemin temsil olunanı bağlamayacağı söylenebilecektir. Bu noktada üçüncü kişinin iyi niyeti Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre tespit edilir. Dürüstlük ilkesi, kanunda özel bir düzenleme aranmaksızın herkesin giriştiği hukuki işlemlerde dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle temsil ilişkisinin temelini dürüstlük kuralı oluşturur. Dolayısıyla temsil ilişkisinde temsilcinin yetkisini kötüye kullanması halinde, temsil olunan ile temsilci arasında tazmin borcu ortaya çıkacaktır.

Çalışmamızda kooperatiflerde, üyeler ile iradi temsilci arasındaki iradi temsil ilişkisi ve kooperatif yönetim kurulunun ve yöneticilerin yasadan doğan temsil yetki ve görevi incelenmiştir. Bu incelemede bireysel temsil ilişkisi, kooperatif karşısında üyelerin temsil edilmesi ve kooperatif tüzel kişiliği adına işlem yapan temsilcilerin hukuki nitelendirmesinin sunulmasına gayret gösterilmiştir. Kooperatiflerin yasal organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetçilerdir. Özellikle genel kurul ve yönetim kurulunda temsil ilişkisine değinilmiş ise de sayılı yasal organlar haricinde ihtiyaca göre başkaca bir ihtiyari organ kurulmasında ve organ nezdinde temsil ilişkisinin oluşturulmasına engel bulunmamaktadır. Kooperatiflerde temsil ilişkisi incelenirken, Kooperatifler Kanunu ve ikincil düzenlemeler esas alınmış olmakla beraber Kanun'un 98. maddesi atfı ile kanunda aksine açıklama olmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ilişkin hükümlere başvurulmuştur.

Kooperatiflerde en geniş yetkili organ genel kuruldur. Kooperatif ortakları, iradelerini genel kurulda doğrudan paylaşmaktadır. Genel kurulda, ortaklar ya da ortakların temsilcileri bir araya gelerek belirli bir gündem hakkında fikir alışverişinde bulunur. Bu görüşmelerde kooperatif adına ve çoğunluk oyuyla kararlar alınır ve bu kararlar tüm kooperatif üyelerini bağlar. Bu nedenle genel kurul ve üyeler kooperatifin esas karar organıdır. Üyeler bu kararlarını temsilcileri aracılığıyla

da kooperatife bildirebilir. Kooperatif genel kurulları bazı yetkilerini ve görevlerini yerine getirmesi için yönetici ve görevliler seçebilir. Ancak her halükarda genel kurulun devredilemez ve terk edilemez yetkileri yönünden üyelerin bizzat veya temsilen bir araya gelmesi zarureti devam etmektedir. Örneğin, kooperatif ana sözleşmesini değiştirmek, yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyelerini seçmek, gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek, işletme hesabıyla bilanço hakkında karar almak, gerektiğinde gelir gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak, yönetim kurulunu ibra etmek, denetçiler kurullarını ibra etmek, kanun veya ana sözleşme ile genel kurulca yerine getirilmesi öngörülen konular hakkında karar vermek, kooperatif adına gayrimenkul alımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerini ve azami fiyatını belirlemek, kooperatif adına gayrimenkul satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerini ve asgari fiyatını belirlemek, kooperatif adına imalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek, yapı kooperatiflerinde kooperatif alacağı ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını belirlemek kooperatif genel kurulunun münhasıran yerine getirmesi gereken görevlerdir. Bu işlemler için bir araya gelen genel kurulda üyeler bilgi ve belge alışverişinde bulunabilir, kooperatif yönetiminin yaptığı işleri irdeleyebilir ve bu işlemler hakkında oylamaya katılabilir.

Kooperatif genel kurullarında her ortak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre yalnız bir oya sahiptir. Kooperatiflerde ortaklık payı sayısından bağımsız olarak kişi bazında oy kullanılır. Her bir ortak, kooperatifin diğer bir ortağı adına da oy kullanabilir. Kooperatif ortağını temsilen oy kullanacak kişi, ancak ve ancak bir diğer ortak olabilir. Bu tür bir temsil ilişkisinin usulüne uygun şekilde kurulabilmesi için kooperatif ana sözleşmesinde temsile imkan tanıyan açık bir hüküm bulunmalıdır. Ayrıca her bir temsil işlemi için temsil olunan tarafından yazılı yetki devri gerçekleştirilmelidir. Yazılılık şartı, temsil yetkisinin devri için kurucu bir unsur olup usulüne uygun olmayan bir atama hukuken geçerli olmayacaktır. Bu kural üye sayısının 1000'e kadar olduğu kooperatiflerde geçerlidir. Üye sayısının 1000'in üstünde olması durumunda en çok dokuz (9) ortağı temsil mümkün hale gelecektir. Ancak kooperatif üyeleri arasında uygulanan bu kurallar, kooperatif üyesinin eşi ve birinci derece yakın akrabaları için esnetilmiş olup kooperatiflerde herhangi bir ortağın temsilen eş ve birinci derecede akrabaların da yazılı yetkilendirme ile oy kullanabileceği kabul edilmiştir.

Kooperatiflerin bir diğerk zorunlu organı yönetim kuruludur. Yönetim kurulu, bütün ortaklar adına yönetim ve temsil yetkisini kullanır. Kooperatif genel kurulunda kooperatif üyelerince seçilen yönetim kurulu üyeleri, yine ortaklar arasından seçilen ve sürekli olarak görev alan bir organın parçasıdır. Yönetim kurulu gerek iç ilişkide gerekse dış ilişkide kooperatif tüzel kişiliğini temsil eder ve kooperatif adına işlem yapar. Yönetim kurulu, kooperatif tüzel kişiliğini temsilen borç altına girebilir ve sözleşme yapabilir, kooperatif tüzel kişiliği adına tasarrufta bulunabilir. Bu işlemleri yerine getirirken yönetim kurulu üyeleri, çift imza kuralına uymak zorundadır. Ancak ana sözleşmede çift imza kuralının kaldırılması mümkündür. Yönetim kurulu üyeleri, kendi içinden bir veya birkaç üyeyi, kooperatifi temsil yetkisini haiz murahhas üye olarak seçebilir. Seçilen murahhas, yönetim kurulunca ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir. Bu temsil hakkı, ana sözleşme hükmü ve alınacak yönetim kurulu kararı ile kooperatif üyesi olmayan üçüncü bir kişiye tanınabilir. Murahhas müdür olarak adlandırılan yetkili de ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.

Murahhas üye veya murahhas müdür, ana sözleşmede aksi bir düzenleme ve sınırlama getirilmedikçe, kooperatifi münhasır imzası ile temsil eder, kooperatif tüzel kişiliği adına hak ve yetkilerini kullanır. Bu yönüyle Türk hukukunda şirketler açısından egemen monist yönetim anlayışının dualist sisteme yaklaştığı görülmektedir. Murahhaslık kavramı ile zorunlu organ olan yönetim kurulu, icrada görevli olan ve icrada görevli olmayan yönetim kurulu üyeleri şeklinde ikiye ayrılabilir.

Usul ve esas yönünden kanuna, ana sözleşmeye ve varsa iç yönergeye uygun şekilde bir yetki devri yapılmış ise girışilen işlemler kooperatif tüzel kişiliğini ve tüm kooperatif üyelerini bağlar. Temsile yetkili üye veya müdürler, kooperatif adına, kooperatifi kuruluş ve faaliyet amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabilir. Bu temsil yetkisinin sınırlandırılması iyi niyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hiçbir hüküm ifade etmez. Temsil yetkisinin sadece esas müessesenin veya bir şubenin işlerine hasrolunmasına veya kooperatif unvanının birlikte kullanılmasına dair ticaret siciline tescil edilmiş olan kayıtlar saklıdır. Bu işlemler yapılırken murahhas üye veya murahhas müdür, organ niteliği kazanmıştır. Bu nedenle kooperatif adına giriştiği işlemlerde organa yüklenebilecek yetki ve sorumluluklar ile

bağlıdır. Temsilcinin hukuka aykırı eylemleri nedeniyle kooperatif, kooperatif ortakları veya alacaklılar menfi veya müspet bir zarara uğrayabilir. Bu durumda temsilcinin kusurlu veya ihmalkar bir tutumu mevcut ise temsilcinin hukuki sorumluluğuna başvurulabilir. Ancak temsilciyi seçme ve üst gözetim yetkisini kullanma ödevi yönetim kurulunda kalmaya devam etmektedir. Bu nedenle oluşan zararda yönetim kurulu üyelerinin de sorumluluğu azalmış olmakla beraber incelemeye alınır. Usulünce bir yetki devri yapılmış ve temsilci seçiminde özenli bir yöneticiden beklenen dikkat ve hassasiyet gösterilmiş ise yönetim kurulunun işlemlerden doğan hukuki sorumluluğu kalkacaktır. Yönetim kurulu ve murahhas üye veya müdürler açısından yapılan kusur incelemesinde kusur sorumluluğu ve farklılaştırılmış teselsül hükümleri esas alınır. Her bir yönetici, zararlandırıcı sonuç doğuran hukuka aykırı eylemde kusuru kadar sorumlu olur.

KAYNAKÇA

Acar, B.H. ve Dedeğaç, E. (2015) *Örnek Dava Uygulamalarıyla Kooperatif Genel Kurul Kararlarında Hükümsüzlük ve Sonuçları*, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 2015/1, ss.399-444.

Akdağ Güney, N. (2012) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Akdağ Güney, N. (2010) *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Albayrak, T. (2017) *Anonim Şirketlerde Genel Kurul ve Genel Kurul Kararlarının İptali*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: https://www.albayrakhukuk.com/images/albayrak/makale/anonim_sirketlerde_genel_kurul_genel_kurul_kararlarinin iptali.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Altay, S.A. (2011) *Anonim Ortaklıkta Yönetim Yetkilerinin Devrinin Sorumluluğa Etkileri*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Antalya, G. (2013) *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Arkan, S. (2015) *Ticari İşletme Hukuku*, 21. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Arslanlı, H. (1959) *Anonim Şirketler II Anonim Şirketlerin Organizasyonu*, 2. Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Ayan, Ö. (2013) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2014) *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Aypek, N. (2003) *Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri ile Karşılaştırılması ve Yöneltil Tespitler*, Karınca Dergisi, Cilt: 804(Aralık), ss.3-6.

Bahtiyar, M. ve Hamamcıoğlu, E. (2014) *Yeni TTK'Ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Baldwin, P. (1990), *The Politics Of Social Solidarity: Class Bases Of European Welfare State 1875 – 1975*, Cambridge: Cambridge Univ. Press. Yayıncılık.

Battal, A. (2012) *Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluk Rejimi*, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2(2), ss.31-40.

Bilgin, N., Ergün, E. ve Aytekin, M. (2007) *Kooperatif Ortaklarının Güven Duygusu ile Ortakların Performans-Tatmin Arasındaki İlişki: Tariş'te Bir Uygulama*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:22(1), ss.67-82.

Bilgin, N. ve Tanıyıcı, Ş. (2008) *Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi*, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 2008(2), ss. 136-159.

Bourne, N. (1998) *Principles Of Company Law*, Londra: Cavendish Yayıncılık.

Bozkurt, T. (2013) *Şirketler ve Kooperatifler Hukuku*, 8. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Cenkci, E. (2018) *Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulunun Temsil Yetkisinin Devri*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Cenkış, S. (2007) *Kooperatiflerde Denetim Kurulu Üyelerinin Özellikleri ve Etkili Bir Denetim Faaliyeti İçin Bilinmesi Gereken Görev, Yetki ve Sorumluluklar*, Yaklaşım Dergisi, Cilt: 178(Ekim), ss.1-8.

Cenkış, S. (2014) *Kooperatif ve Birliklerde Profesyonel Yönetime Geçiş*, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Cilt: 129(Eylül), ss. 1-7.

Cenkış, S. (2014) *Denetim Kurulu Kaldırılan Kooperatiflerde Yeni Denetim Sistemi Nasıl Olacak?*, Yaklaşım Dergisi, Cilt: 262(Ekim), ss.1-5.

Coşkun, M.B. (2018) *Yerel Yönetimlerde Sosyal ve Dayanışmacı Bir Hizmet Fonksiyonu Olarak Kooperatif Hizmetler*, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6(6), ss. 311-319.

Çalışkan, M. (2009) *Kooperatif Genel Kurul Toplantısına Katılma ve Oy Hakkı Bulunan Kimseler*, Mali Çözüm Dergisi, Cilt: 91(Ocak-Şubat), ss.135-142.

Çamoğlu, E. (2007) *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Çonkar, H. (2009) *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sifatının İspatlanması*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Doğan, B.F. (2011) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Organizasyonu ve Yönetim Yetkisinin Devri*, 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Demirel, D. (2017) *Anonim Şirketlerde Yönetim Yetkisinin Devri*, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7(2), ss.211-250.

Ercan, T. (2014) *Ticaret Kanunu Yargıtay İlke Kararları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Eriş, G. (1998) *Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kooperatifler Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Eriş, G. (2007) *Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu Ticari İşletme ve Şirketler*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Everest, B. ve Yercan, M. (2016) Kooperatif Ortaklarının Kooperatifçilik İlkelerini Algılamaları Üzerine Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Örneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 53(1), ss.67-73.

Göktürk, K. (2014) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Özellikle Yetki Devri Halinde Gözetim Sorumluluğu ve Hukuku Belirlilik Sorunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 114, ss.179-200.

Hansen, M., Morrow, J.L. Jr. ve Batista, J. (2002) *The Impact Of Trust On Cooperative Membership Retention, Performance And Satisfaction An Exploratory Study*, International Food And Agribusiness Management Review, Cilt: 5(1), ss.41-59.

Hazar, N. (1990) *Kooperatifçilik Tarihi*, 3. Baskı, Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları No: 3.

International Cooperative Alliance (1990) *ICA Policy On Human Resource Development In Cooperatives Of The Third World*, Strasbourg: Ica Executive Committee Meeting.

International Cooperative Alliance, (2021) *World Cooperative Monitor 2020*, [Çevrimiçi].

Erişim Adresi: <https://monitor.coop/sites/default/files/publication-files/wcm2020web-final-1083463041.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

İmregün, O. (1989) *Anonim Ortaklıklar*, 4. Baskı, İstanbul: Yasa Yayınları.

İnceoğlu, M. (2009) *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Jones, E.C. (2004) *Wealth-Based Trust And The Development Of Collective Action*, World Development Journal, Cilt: 32(4), ss. 691-711.

Karadoğan, F. (2016) *Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Geçersizlik Halleri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri WPS NO/ 32 /2016-05, [evrimii]. Erişim Adresi: <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/32.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Karahan, S. (2015) *Şirketler Hukuku*, 2. Baskı, Konya: Mimoza Yayınları.

Karamanlıoğlu, A. (2015) *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurulda Temsili*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.

Kaya, A. (2017) *Anonim Şirketin Organizasyon Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, [evrimii]. Erişim Adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/03/Organlar-2017.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Kaya, M.İ. (2015) *Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Denetim ve Gözetim Görevi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16(Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), ss.3261-3286.

Kayar, İ. (2005) *Anonim ve Limited Şirketlerin Temsili ve İmza Sirküleri*, Türkiye Noterler Birliği Dergisi, Cilt: 127(Ağustos), ss. 106-127.

Kayırgan, H. (2013) *Yönetim Kurulu İle Anonim Şirket Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8(1), ss.247-258.

Kendigelen, A. (2011) *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler Yenilikler ve İlk Tespitler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Kırca, İ., Şehirali elik, F.Y. ve Manavgat, . (2013) *Anonim Şirketler Hukuku C.1, Temel Kavram ve İlkeler, Kuruluş, Yönetim Kurulu*, 1. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Kocabaş Yıldırım, Ö. (2003) *Türkiye’de Kooperatifçilik Düşüncenin Gelişimi*, Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt: 8(1-2), ss.15-24.

Lasley, P. ve Baumel, P. (1996) *A Matter Of Trust, Sound Co-Po Business Ethics Can Enhance Member Loyalty*, Rural Cooperatives, Cilt: May/June, ss.4-7.

Milli Eğitim Bakanlığı (2014) *Kooperatifler*, Ankara: MEB.

Meyer, P. (2007) *Der Unabhängige Stimmrechtsvertreter Im Schweizerischen Aktienrecht*, Zürich: Dike Verlag Yayıncılık.

Moroğlu, E. (2007) *Hukuki Mütalaalar*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Moroğlu, E. (2010) *Makaleler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Moroğlu, E. (2012) *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*, 57. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Moroğlu, E. (2015) *Oy Sözleşmeleri*, 5. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Moroğlu, E. (2017) *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*, 8. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Munkner, H. ve Shah, A. (1993) *Creating A Favourable Climate And Conditions For Cooperative Development In Africa*, Cenevre: ILO.

Mülayim, Z.G. (1992) *Kooperatif Kuruluşlarda Üst Örgütlenmenin Önemi ve Türkiye’de Sorunları*, İstanbul İktisat Fakültesi Konferansı, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt: 40, ss. 33-42.

Mülayim, Z.G. (2013) *Kooperatifçilik*, 7. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Nomer, H. (2008) *Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Oğuzman, K. ve Öz, T. (2013) *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Öksüz, E. (1977) *İsrail’de Kooperatif Köyler ve Özellikleri*, Sosyoloji Konferansları, Sayı: 15, ss.79-96.

Özdemir, N. (1981) *Kooperatifçilik*, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No:163.

Özdemir, G. (2016) *Kooperatifçilik*, 1. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Özel, B. ve Cinbaş, M.E. (2013) *Kooperatif Ortaklıklarda Yönetim Kurulunun Oluşumu*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21(2), ss.255 – 269.

Özkorkut, K. (2007) *Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeleri*, 1. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Özmen, K. (2018) *Açıklamalı-Uygulamalı-İçtihatlı Kooperatifler*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Pherson, I.M. (1996) *Co-Operative Principles For The 21st Century*, Cenevre: International Co-operative Alliance.

Pınar, H. (2014) *Kooperatif Yöneticilerinin Görevden Alınması ve Kooperatiflerde Denetim Sorunu*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18(2), ss.139-174.

Prakash, D. (2003) *The Principles Of Cooperation: A Look At The Ica Cooperative Identity Statement*, International Cooperative Alliance World Headquarters, New Delhi: Pamda-Network International.

Poroy, R. ve Yasaman, H. (2015) *Ticari İşletme Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2003) *Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Poroy, R., Tekinalp, Ü. ve Çamoğlu, E. (2017) *Ortaklıklar Hukuku II*, 13. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Pulaşlı, H. (2013) *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Sakatlığı ve Müeyyidesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII (1-2), ss.885-898.

Solakoğlu, B. (2017) *The Coop Harvard Üniversitesi Kooperatifi Harvard Cooperative Society (1822-2017)*, 1. Baskı, Ankara: Kalkınma Atölyesi Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi.

Şener, O.H. (2015) *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şener, O.H. (2015) *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Ticaret Bakanlığı (2013) *Dünyada Başarılı Kooperatifçilik Uygulamaları*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d4c10d213b876180c773ff8/GUKU-SON.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2012) *Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: [http://www.turkey.coop/uploads/menu/t%C3%BCrkiye_kooperatif%C3%A7ilik_stratejisi_ve_eylem_plan%C4%B1_\(2012-2016\).pdf](http://www.turkey.coop/uploads/menu/t%C3%BCrkiye_kooperatif%C3%A7ilik_stratejisi_ve_eylem_plan%C4%B1_(2012-2016).pdf), (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2014) *Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi:

<https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0f2813b876180c773fc3/6102kanunkitab1%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2015) *G-20 Ülkelerinde Kooperatifçilik*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi:

https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0f8d13b876180c773fd5/G20_kitapcik%2002.12.2015%20son%20son%20son.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2017) *Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2016*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi:

<https://ticaret.gov.tr/data/5d41e45e13b87639ac9e02dc/15fb10a7fe0bba07482ac9da277b5d35.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2020) *Dış Ticaret, Ticaret, Esnaf Ve Kooperatiflere İlişkin Geçici İdari Veriler*, [Çevrimiçi]. Erişim Adresi:

https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0f8d13b876180c773fd5/G20_kitapcik%2002.12.2015%20son%20son%20son.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ticaret Bakanlığı (2020) *100 Soruda Kooperatifçilik*, Ankara: Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.

Topuz, M. (2011) *Maddî Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Turan, N. (2002) *Kooperatif İşletmeleri Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmayı Gerçekleştirmede Başarı Sağlamalarında Etkili Olan Faktörler ve Bu Faktörlerin Türk Kooperatif İşletmeleri Açısından Ele Alınması*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 4(2), ss. 83-101.

Turanlı, H. (2013) *Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17(1-2), ss.939- 960.

Türk Dil Kurumu (2021), [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Türkiye Noterler Birliği (2019) *Temsil, İmza Onaylaması ve İmza Sirküleri İşlemleri (Ticaret Şirketleri ve Kooperatiflerde) Hak. Birleştirilmiş 16 Sayılı Genelge*, Tarih: 12.06.2019, Sayı: 26460, [Çevrimiçi].

Erişim Adresi: <https://www.noterlikrehberi.net/rehber/index.html?temsil-imza-onaylamasi-ve-imza-sirkuleri-ticaret-sirketi-ve-kooperatif-birlestirilmis-16-sayili-gengelge.html>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2002) *Tavsiye Kararı 193: Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin Tavsiye Kararı*, Uluslararası Çalışma Konferansı, [Çevrimiçi].

Erişim Adresi:

<https://ticaret.gov.tr/data/5d419c2113b87639ac9e00f2/f8efb4c1f89a8f12d411cbebb0ec471c.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Üçışık, G. ve Çelik, A. (2013) *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Yüce, A.A. (2013) *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Yavuz, M. (2020) *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü*, Gümrük Ticaret Dergisi, Cilt: 7(20), Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği, ss. 10-19.

Yavuz, C., Acar, F. ve Özen, B. (2014) *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 14. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

İ'tibâri Zirâ'i Birliği Kânûnu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 71, 24 Mayıs 1924 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/71.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Ziraî Kredi Kooperatifleri Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 1208, 5 Haziran 1929 [Çevrimiçi]. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1208.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 3146, 2 Kasım 1935 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3146.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 3146, 2 Kasım 1935 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3146.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 10859, 20 Temmuz 1961 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 13195, 10 Mayıs 1969 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13195.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 14172, 28 Nisan 1972 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14172.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17863, 9 Kasım 1982 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

3186 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 18748, 8 Mayıs 1985 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18748.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

4572 sayılı *Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun*, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24081, 16 Haziran 2000 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24081.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

4721 sayılı *Türk Medeni Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24607, 8 Aralık 2001 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25195, 10 Ağustos 2003 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030810.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

5174 sayılı *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25479, 1 Haziran 2004 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040601.htm#1> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

6098 sayılı *Türk Borçlar Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27836, 4 Şubat 2011 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

6102 sayılı *Türk Ticaret Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27846, 14 Şubat 2011 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28395, 28 Ağustos 2012 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120828-3.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28481, 28 Kasım 2012 [Çevrimiçi]. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121128-7.htm> (Erişim Tarihi: 01.08.2021)

